ISSN 2409-9805 (Print)

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF CULTURE AND INFORMATION POLICY OF UKRAINE

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія

Library Science. Record Studies. Informology

Науковий журнал
Виходить щоквартально
Заснований у лютому 2004 р.

Quarterly Scientific Journal
Founded in 2004

№ 3
2020

Київ – 2020

УДК 02+002+001](477)(051)»540.3»

Наш передплатний індекс: 86544

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО. ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО. ІНФОРМОЛОГІЯ

Журнал індексується в міжнародних базах даних:
Google Scholar; Research Bible; Polish Scholarly Bibliography; BASE

Засновник і видавець – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Головний редактор – Добровольська В. В.

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : наук. журн. / М-во культури та інформ. політики України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2020. № 3. 88 с.

У фаховому науковому журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» висвітлюються актуальні питання у галузі інформаційної, бібліотечної і архівної справи.

Видання адресоване фахівцям у галузі бібліотекознавства, документознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, а також науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, усім, хто прагне отримати ґрунтовні знання теоретичного та прикладного характеру.

Добровольська В. В. – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ), **головний редактор**

Збанацька О. М. **–** доктор наук з соціальних комунікацій, доцент, НАКККіМ, **заступник головного редактора**

Філіппова Н. П. **–** кандидат наук з соціальних комунікацій, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ), **відповідальний секретар**

Бездрабко В. В. **–** доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКіМ)

Білущак Т. М. **–** кандидат історичних наук, Національний університет «Львівська політехніка» (НУ «Львівська політехніка»)

Веретеннікова Н. В. **–** кандидат наук із соціальних комунікацій, НУ «Львівська політехніка»

Вовк Н. С. **–** кандидат історичних наук, доцент, НУ «Львівська політехніка»

Дубровіна Л. А. – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, (НБУВ)

Заваліна О. Л. – доктор інформаційно-бібліотечних наук Університет Північного Техасу (США, Дентон)

Збігнєв Осінський – доктор габілітований, професор, Університет Марії Кюрі-Склодовської (Польща, Люблін)

Кобєлєв О. М. – доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, Харківська державна академія культури

Кунанець Н. Е. – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, НУ «Львівська політехніка»

Литвин С. Х. **–** доктор історичних наук, професор, НАКККіМ

Лобузіна К. В. – доктор наук із соціальних комунікацій, НБУВ

Маслак В. І. **–** доктор історичних наук, професор, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Новальська Т. В. – доктор історичних наук, професор, КНУКіМ

Парвіз Казімі **–** кандидат філологічних наук, Бакинський державний університет (Азербайджан, Баку)

Ржеуський А. В. **–** кандидат наук із соціальних комунікацій, НУ «Львівська політехніка»

Тур О. М. **–** доктор наук з соціальних комунікацій, професор, Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського

Чередник Л. А. **–** кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Відповідальний секретар – Філіппова Н. П.
Редактор – Терещенко А. С.
Комп'ютерне складання та верстка – Кравченко Т. В.
Редагування англомовних анотацій і транслітерації – Петренко А. В.
Дизайн обкладинки – Саприкін О. А.

Рекомендовано до друку вченою радою НАКККіМ
Протокол № 6 від 22 грудня 2020 р.

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
в галузі соціальних комунікацій зі спеціальності 029 – Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
(Наказ МОН України від 26.11.2020 № 1471)

Статті, подані до редакції журналу, ***рецензуються членами редакційної колегії***
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 21133-10933ПР від 08.12.2014
Свідоцтво видала Державна реєстраційна служба України

Використання у будь-якій формі матеріалів, що опубліковані в журналі, узгоджується з редакцією.
Посилання на видання обов'язкові.
Редакція не завжди поділяє точку зору авторів статей

Адреса редакції та видавця: 01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 11
E-mail: nauka@nakkkim.edu.ua©

© Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2020

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія

Науковий журнал	Виходить щоквартально	Заснований у лютому 2004 р.	№ 3 2020

ЗМІСТ

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

Гуменчук Н. В. Цифровізація як детермінанта трансдисциплінарності вищої бібліотечно-інформаційної освіти 5

Філіппова Н. П. Формування репозитарію персональних бібліографічних покажчиків: визначення вимог і формулювання завдань 13

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

Ковальська Л. А. Ретроспективний потенціал документально-інформаційних ресурсів: теоретичні аспекти 23

Добровольська В. В. Науковий доробок професора Сергія Литвина: біобібліометричний аналіз 31

Мазур О. Л. Музичні радіозаписи як об'єкти архівного зберігання 40

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. ІНФОРМОЛОГІЯ

Сокур Л. А. Веб-сайт як документально-інформаційна система представництва Шевченківського національного заповідника в єдиному інформаційному просторі 47

Забіянов Є. В. Краєзнавчий контент як популяризатор наукових бібліотек Одещини у віртуальному просторі 58

Кузняк О. В. Місце цифрових та інтернет-технологій в інформаційному супроводі діяльності політичних партій 65

РЕЦЕНЗІЇ

Кобєлєв О. М. Бібліотека в епоху цифрових трансформацій (рецензія на монографію В. О. Копанєвої «Бібліотека в середовищі цифрової науки: системно-інтеграційна взаємодія») 74

Вітємо ювіляра!

Бачинська Н. А. Служіння улюбленій справі (до ювілею з дня народження Т. В. Новальської) 78

Добровольська В. В. Її покликання – робити добро (до ювілею з дня народження Л. А. Чередник) 81

VI Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Інформаційна діяльність, документознавство, бібліотекознавство: історія, сучасність, перспективи» 84

Вимоги до публікацій 86

CONTENT

LIBRARY SCIENCE

Humenchuk Anatolii. Digitalization as a determinant of the higher education transdisciplinarity within Library and Information Science 5

Filippova Natalia. The formation of the repository of personal bibliographic indexes: definition of requirements and statement of tasks 13

RECORD STUDIES

Kovalska Lesia. The retrospective potential of documentary-information resources: theoretical aspects 23

Dobrovolska Viktoriia. Scientific heritage of professor Serhii Lytvyn: biobibliometrical analysis 31

Mazur Oleksandr. Music radio recordings as objects of the archival storage 40

SOCIAL COMMUNICATIONS. INFORMOLOGY

Sokur Liudmyla. Website as a documentary informational system of Shevchenko National reserve office in the unified information space 47

Zabiianov Yevhen. Local history content as a popularizer of scientific libraries of Odesa region in virtual space 58

Kuzniak Oleksandr. The place of digital and internet technologies in the informative support of political parties activity 65

REVIEWS

Kobieliev Oleksii. Library in the era of digital transformations (review of the monograph "Library in the environment of digital science: system and integration interaction" by Viktoriia Kopanieva) 74

CONGRATULATIONS TO THE ANNIVERSARY!

Bachynska Nadiia. Services for the favourite cause (on the occasion of the anniversary of the birth of Tetiana Novalska) 78

Dobrovolska Viktoriia. Her calling is to do good (on the occasion of the anniversary of the birth of Liudmyla Cherednyk) 81

VI All-Ukrainian Scientific-Practical Conference of students, postgraduate students and young scientists "Information activities, Record Studies, Library Science: history, modernity, prospects" 84

Requirements for publications 86

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

УДК 02:378
DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224258

Цитування:
Гуменчук Н. В. Цифровізація як детермінанта трансдисциплінарності вищої бібліотечно-інформаційної освіти. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 3. С. 5–12.

Humenchuk A. (2020). Digitalization as a determinant of the higher education transdisciplinarity withing Library and Information Science. Library science. Record Studies. Informology. 3, 5–12 [in Ukrainian].

Гуменчук Анатолій Васильович,
кандидат історичних наук,
проректор з навчальної роботи
Київського національного університету
культури і мистецтв
topa@ua.fm
https://orcid.org/0000-0001-8931-7474

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОСТІ ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Мета роботи. *Дослідження присвячене обґрунтуванню нових методологічних підходів до розвитку когнітивних та аксіологічних складових вищої бібліотечно-інформаційної освіти в умовах розбудови цифрової економіки та суспільства знань.* ***Методологія дослідження.*** *Поєднання дослідницького інструментарію системного, компаративного, трансдисциплінарного підходів дозволило довести об'єктивність процесів посилення інтегративних зв'язків в дисциплінарному полі складових спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», зумовленого цифровою конвергенцією бібліотеки, архіву, центру документації.* ***Наукова новизна.*** *Цифрова революція в технологіях документування та розповсюдження інформації призводить до поступового стирання функціональних меж між різними видами документо-комунікаційних установ, одночасно сприяючи їх поліфункціональності. Це актуалізує необхідність запровадження принципу трансдисциплінарності в змісті та структурі освітніх програм підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців, що сприятиме підвищенню їх конкурентоздатності на ринку праці.* ***Висновки.*** *Нові ролі та напрями діяльності бібліотек в умовах цифровізації суспільства виводять їх за межі суто бібліотечної інфраструктури та зумовлюють трансдисциплінарність професійної підготовки бібліотекаря. Така підготовка є запорукою його високої адаптивності та перспективності в суспільстві цифрової культури, гарантією збереження та розвитку бібліотек як привабливих для користувачів багатофункціональних інформаційних та культурно-освітніх медіакомплексів.*

Ключові слова: *вища бібліотечно-інформаційна освіта; трансдисциплінарний підхід; цифровізація суспільства; цифрова конвергенція; компетентнісний підхід.*

© Гуменчук А. В.

Humenchuk Anatolii,
Candidate of Historical Science,
Vice-Rector for Academic Affairs,
Kyiv National University of Culture and Arts

DIGITALIZATION AS A DETERMINANT OF THE HIGHER EDUCATION TRANSDISCIPLINARITY WITHIN LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

Purpose of the article. *The research is devoted to the substantiation of new methodological approaches to the development of cognitive and axiological components of Higher Education in Library and Information Science in the conditions of the digital economy and knowledge society development.* ***Methodology.*** *The combination of research tools (systematic, comparative, transdisciplinary approaches) allowed proving the objectivity of the strengthening integrative relations' processes in the "Information, Library and Archival Affairs" disciplinary field's components due to digital convergence of library, archive, and documentation center.* ***Scientific novelty.*** *The digital revolution in documenting and dissemination technologies are gradually erasing the functional boundaries between different types of documentary and communication institutions while contributing to their multifunctionality. This highlights the need to introduce the principle of transdisciplinarity in the educational programs' content and structure for the library and information professionals training, which will help increase their competitiveness in the labor market.* ***Conclusions.*** *New roles and activities of libraries in the digitalization society take them beyond the pure library infrastructure and determine the transdisciplinary training of librarians. Such training is a guarantee of their high adaptability and prospects in the digital culture society, a guarantee of preservation and development of libraries as multifunctional information and cultural-educational media complexes, that are attractive for users.*

Key words: *higher library and information education; transdisciplinary approach; digitalization of society; digital convergence; competency approach.*

Актуальність теми дослідження. Технології та наслідки цифрової революції, яка трансформує усі сфери життєдіяльності соціуму, висувають якісно нові вимоги до підготовки кадрів вищої кваліфікації. За оцінками експертів Microsoft, 65 % сучасних студентів та школярів будуть виконувати такі види праці, яких нині ще не існує [5]. Успіхи в розвитку штучного інтелекту, блокчейну, інтернету речей та хмарних технології призведуть до зникнення у найближчій перспективі багатьох професій, актуалізують набуття претендентами на працевлаштування системи міжпредметних та метапредметних компетентностей. В умовах конкуренції зі штучним інтелектом ефективну адаптацію працівників до нових видів діяльності забезпечать розуміння ними їх генетичного походження та соціально-функціональних особливостей, можливостей та наслідків впровадження ІТ-рішень, наявність навичок міжгалузевої комунікації (розуміння технологічних процесів у різних сферах діяльності), клієнтоорієнтованості, вміння приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності.

Аналіз досліджень і публікацій. Компетентнісний підхід як нова парадигма розвитку вищої освіти вже з початку 1990-х рр. почав реалізовуватися розвинутими країнами світу в розбудові векторів модернізації освітніх програм, зокрема й бібліотечно-інформаційного спрямування. Перехід до компетентнісного підходу в оновленні когнітивних і структурних складових підготовки бібліотекаря, архівіста, документаліста відбиває розуміння світовою освітянською спільнотою того факту, що предметом праці інформаційного фахівця будь-якої профілізації є уніфіковані процеси збору, аналітичної обробки, систематизації, зберігання та надання в користування цифрової інформації, обсяги якої зростають експоненційними темпами [12]. Компаративний аналіз змісту освітніх програм у галузі вищої інформаційної освіти не лише країн Європейського союзу, але й франкомовних країн

Африки [18], підтверджує спрямованість підготовки випускників бакалаврату й магістратури на формування в них взаємопов'язаної системи соціально-особистісних і професійних компетентностей як умови затребуваності та конкурентоздатності на ринку праці. Саме на таку парадигму розвитку вищої освіти націлюють світову спільноту Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 р. [10] та стратегічні прогнози експертів Світового Економічного форуму (World Economic Forum) [16], що визначили Топ-10 ключових навичок, необхідних для успішної роботи в умовах цифрового суспільства.

Проте серед українських науковців-освітян вже п'ятий рік зростає занепокоєння щодо об'єктивного посилення трансдисциплінарності складових спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», саму появу якої характеризують як «штучний конгломерат» декількох споріднених спеціальностей, «викревлене розуміння мобільності бібліотечного фахівця», згубну «гібридизацію» бібліотечної освіти, яка знижує якість підготовки фахівців [1, 7, 8]. Пропозиції новітніх підходів до методик навчання та інноваційних освітніх програм у межах цієї інтегрованої спеціальності [9] сприймаються як «зміна ціннісних орієнтирів» бібліотечної професії, яка нівелює її гуманістичну спрямованість на догоду домінуванню технократичної парадигми розвитку [7]. В цих умовах назрілою є необхідність формування теоретико-методологічного підґрунтя інноваційної розбудови системи вищої інформаційної освіти, що ґрунтується на трансдисциплінарності її генетично споріднених складових як наслідку цифрової конвергенції бібліотеки, архіву, центру документації.

Мета статті – обґрунтування принципу трансдисциплінарності як методологічної основи прогресивного розвитку складових вищої інформаційної освіти в умовах розбудови цифрової економіки та суспільства знань.

Виклад основного матеріалу. Діалектична взаємозумовленість процесів диференціації та інтеграції наукового знання в межах дисциплін соціокомунікаційного циклу – інформаціології, документознавства та документології, бібліотекознавства, бібліографознавства, архівознавства, – простежується на всіх етапах їх еволюції та остаточної інституціоналізації у самостійні наукові галузі. Взаємовплив і взаємозбагачення їх методологічних засад пояснюються генетичною спорідненістю предметів дослідження, що належать до системи документальних комунікації, але спеціалізуються функціональними особливостями певних видів документів – опублікованих і неопублікованих, первинних і вторинних, рукописних і технотронних, автентичних і неавтентичних, дискретних і континуальних. Диверсифікація комунікаційних технологій фіксації інформації від рукописної, поліграфічної – до технотронної сприяла поступовому відокремленню від стародавніх документосховищ (які на синкретичному етапі еволюції виконували функції бібліотеки, архіву та скрипторію, акумулюючи документи різного функціонального призначення) самостійних документо-комунікаційних систем: бібліотечної, архівної, музейної, видавничої, інформетричної. Цифрова революція в технологіях документування та розповсюдження інформації призводить до поступового стирання функціональних меж між різними видами документо-комунікаційних установ, одночасно сприяючи їх поліфункціональності. Зокрема, сучасна наукова бібліотека окрім традиційних функцій інформаційного та соціокультурного обслуговування користувачів формує цифрові репозиторії, продукує реферативні бази даних, забезпечує інформетричний супровід дослідницьких студій, стаючи повноцінним суб'єктом видавничої і наукометричної діяльності.

Так, з 2005 р. однією з важливих функцій Королівської бібліотеки Данії є збирання та зберігання інтернет-спадщини: бібліотека консервує всі веб-сторінки, що належать національному сегменту інтернету, та розміщує їх в спеціальному цифровому архіві (http://netarkivet.dk/). Доступ до нього мають не всі бажаючі, а лише дослідники, що отримали спеціальний дозвіл на використання національної цифрової спадщини для наукових цілей [2]. Посилення тенденцій поліфункціональності бібліотечного соціального інститу-

ту демонструє приклад нової Олександрійської бібліотеки, яка одночасно є національною бібліотекою, музеєм, художньою галереєю, архівом, академією, центром ділових зустрічей, науковим центром, університетом, намагаючись зберегти пам'ятки минулого та закласти фундамент розвитку культурної спадщини на майбутнє. Функції національної бібліотеки, архіву та міжнародної дослідницької платформи успішно поєднує Національна бібліотека Нідерландів: вона активно розвиває відкритий портал «Delpher», що надає доступ до 30 млн. сторінок культурного надбання Нідерландів та просуває проект «KB ResearchLab» як комунікаційний майданчик для експериментів місцевих і зарубіжних дослідників [17].

Ускладнення завдань і функцій бібліотек, їх цифрова конвергенція зі спорідненими документо-комунікаційними інституціями зумовлюють трансформаційні зміни в змісті та структурі вищої інформаційної освіти. За результатами дослідження О. Калегіної [3], присвяченого визначенню світових тенденцій розвитку бібліотечно-інформаційної освіти, серед найзатребуваніших фахових компетентностей, які формують у майбутніх бібліотечних бакалаврів профільні освітні програми університетів США, Великої Британії, Австралії, Нової Зеландії, Франції, Нідерландів, 81 % є універсальними за змістом і міждисциплінарними за структурою, що мають на меті надати випускникам навички: аналізу та наукової обробки інформації будь-яких форматів, управління цифровою каталогізацією інформаційних ресурсів, онлайнового тематичного пошуку бібліографічної інформації, володіння технологіями маркетингу та просування інформаційних продуктів і послуг.

З іншого боку, гнучкість сучасних освітніх програм, 25 % обсягу яких передбачають наявність дисциплін за вибором, дає змогу максимально диверсифікувати професійні спеціалізації бібліотекаря як універсального інформаційного фахівця, здатного реалізувати будь-які функції фахового посередника між користувачами та потоком цифрових публікацій. Серед назв сучасних профілізацій підготовки бібліотекаря, запропонованих зарубіжними університетами, найпопулярнішими є: стюард даних (data steward), менеджер даних (data manager), бібліотекар з управління дослідницькими даними (research data management librarian), куратор даних (data curator), архіваріус/спеціаліст з цифрових даних (archivist/ digital data specialist) та ін. [14, 15]. Аналіз досвіду роботи переважної більшості наукових бібліотек, зокрема й провідних українських університетів, дозволяє констатувати активний розвиток ними такого напрямку діяльності, як управління дослідницькими даними. Саме бібліотекарі виявилися найкваліфікованішими фахівцями щодо організації бібліо- та наукометричного супроводу наукових досліджень, визначення індексу Хірша для окремих вчених і дослідницьких установ, підвищення імпакт-фактору наукових журналів, аналізу та якісної оцінки ліцензійних ресурсів віддаленого доступу. Британські та австралійські науковці вважають, що в перспективі бібліотекарі-дослідники мають великі шанси бути рівноправними партнерами в складі науково-дослідних колективів, допомагаючи галузевим науковцям у пошуку релевантної інформації та оперуванні методами екстракції знань. Кваліфіковане застосування ними цифрового інструментарію автоматизації складних процесів аналітико-синтетичної обробки великих обсягів наукової інформації дозволить визначати тенденції і перспективні напрями наукових досліджень, надійно захищати науковців від «наукового шуму» та інших інформаційних бар'єрів.

Означені напрями діяльності бібліотекарів наукових бібліотек виводять їх за межі суто бібліотечної інфраструктури, зумовлюють трансдисциплінарність їх професійної підготовки, потребують поглиблення їх компетентностей у галузі інформаційного менеджменту та цифрового кураторства, опанування сервісів управління дослідницькими даними, оволодіння технологіями їх структурування, організації і реорганізації, поширення, моделювання, візуалізації, інтеграції і довготривалого збереження. Все більш затребуваними в бібліотеках стають навички медіакураторства – процесів збору та змістовної обробки інформації із соціальних мереж, орієнтованих на певну категорію користувачів, зокрема й науковців. При цьому необхідно зважати, що

майбутнє технологій організації і представлення знань у веб-середовищі ґрунтується на моделях Семантичного Вебу, у зв'язку з чим сучасні бібліотекарі мають володіти основами оперування відкритими та великими даними, технологіями управління знаннями, інструментами цифрової гуманітаристики [6].

Щодо майбутніх функцій бібліотекарів публічних бібліотек, то світове бібліотечне співтовариство визначає серед них викладачів інформаційної грамотності та цифрової культури, маркетологів, консультантів центрів інтелектуального дозвілля та коворкінгів, адвокатів у сфері захисту авторських прав і дотримання регламентів доступу до міжнародних баз даних. Опанування бібліотекарями цих нових ролей жодним чином не суперечить концепції розвитку бібліотечного соціального інституту, а навпаки, доводить його життєстійкість, оскільки він існує вже декілька тисяч років і є відкритим до опанування будь-яких нових комунікаційних засобів, які успішно адаптує задля ефективнішого задоволення інформаційних і соціокультурних потреб членів соціуму. Варто погодитися з думкою тих авторитетних бібліотекознавців [4], які стверджують, що медіакомунікації відкривають нові можливості для бібліотек, оскільки результати техногенної цивілізації – це не мета, а засіб комфортного існування гармонійної особистості на новій ціннісній платформі. Тому найважливіші функції бібліотеки – гуманізація, соціалізація та інкультурація суспільства, – зберігаються й в умовах цифрової культури. На якісно новому рівні розвитку соціокультурної інфраструктури, детермінованому стрімкою цифровізацією суспільства, бібліотеки мають розвиватися як багатофункціональні інформаційні та культурно-освітні медіакомплекси із різноманітним асортиментом сервісів та комфортним і привабливим для користувачів бібліотечним простором.

Про посилення тенденцій трансдисциплінарності в змісті та інфраструктурі інформаційної освіти свідчить не лише європейський, але й світовий досвід: під впливом розбудови цифрової економіки заклади вищої освіти суттєво розширюють міждисциплінарну профілізацію підготовки інформаційних фахівців. Так, у найпрестижнішій вищий школі Великої Британії – School of Library, Archive and Information Studies, University College London (SLAIS UCL) на єдиній когнітивній базі готують бакалаврів бібліотечного, інформаційного, архівного менеджменту та видавничої справи, магістрів у галузі бібліотечних, архівних та інформаційних досліджень. У більшості профільних університетів Франції вища інформаційна освіта здобувається бакалаврами у межах спеціальності «Науково-технічна інформація та комунікація» з присвоєнням бакалаврам інтегрованої кваліфікації «бібліотекар, архівіст, документаліст». Цю ж традицію підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців успадкували франкомовні країни Африки, пропонуючи здобувачам у межах однієї спеціальності такі профілізації: документознавство підприємства; науково-технічна інформація та документація; інформація та цифрова комунікація; документна інженерія; культурне та документне національне надбання; музеєзнавство; мультимедіа та технології інформації; інформаційний менеджмент та ін. [18].

Аналогічні тенденції характерні й для Німеччини – бібліотечно-інформаційні підрозділи університетів суттєво модернізують перелік освітніх програм, серед яких найпопулярнішими є нині наступні: «Економіка інформації», «Менеджмент знань», «Інформаційний дизайн», «Інформаційний і науковий менеджмент», «Бібліотечний і медіаменеджмент». Як наслідок трансдисциплінарності в методології організації інформаційної освіти варто розцінювати й інституційні зміни у її інфраструктурних компонентах: все частіше відбувається об'єднання споріднених за профілем закладів вищої освіти, зокрема Інститут бібліотекознавства та інформації Штутгарту разом з професійним коледжем медіа та поліграфії утворили Інститут засобів масової інформації; Софійський державний університет бібліотекознавства та інформаційних технологій (SULSIT, Болгарія) реорганізував найстаріший факультет бібліотекознавства у факультет бібліотекознавства та культурного надбання, на базі якого готують бібліотекарів, видавців, музеєзнавців та архівістів. З 2013 р. Королівська школа бібліотекознавства та інформатики Данії втратила самостійність і є нині структурним підрозділом Копенга-

генського університету, в якому на факультеті соціальних комунікацій готують лінгвістів, журналістів, бібліотечно-інформаційних фахівців, музеєзнавців та архівістів, фахівців зі збереження національного культурного надбання [11].

Те, що трансдисциплінарність має статус об'єктивної закономірності розвитку інформаційної освіти, підтверджують вектори розвитку освітніх студій у країнах Азії та американського континенту. Так, за даними китайських дослідників, переважна більшість престижних бібліотекознавчих освітніх програм китайських університетів мають модернізовані назви на кшталт: «Бібліотеки та інформаційний менеджмент», «Управління інформацією та інформаційні системи». Найстаріші в Китаї бібліотечні факультети Пекинського та Уханського університетів ще з початку 1990-х рр. було перейменовано в факультети управління інформацією. Нині в їх структурі діють такі випускові кафедри: інформаційного менеджменту; бібліотекознавства, архівознавства, які готують магістрів і докторів філософії зі спеціальностей «Бібліотекознавство та інформатика», «Архівознавство», «Інформаційний менеджмент та інженерія знань» [13].

Результати моніторингу профілізації бібліотечно-інформаційних освітніх програм авторитетних на міжнародному рівні університетів США та Канади дозволив довести їх суто міждисциплінарне спрямування, домінування в їх назвах і змісті понять «комунікація», «культура», «цифрова інформація», «інформаційно-бібліотечний менеджмент», що відбивають сучасні тенденції реновації змісту вищої бібліотечної освіти з метою підвищення її конкурентоздатності й перспективності в умовах глобальної цифровізації суспільства.

Варто зауважити, що за освітнім напрямом «Library and Information Management» саме американські й канадські університети стабільно передують у світовому університетському рейтингу QS World University. Так, за підсумками рейтингування 2019 р. з 50 кращих університетів, які щорічно очолюють цей рейтинг, було 17 американських та 6 канадських, по 4 провідних університети представляли в світовому рейтингу Велику Британію, Німеччину та КНР, три університети – Австралію, по два університети увійшли до рейтингу від Італії, Нідердандів і Тайваню, по одному – від Бельгії, Іспанії, Ірландії, Сінгапуру та Південної Кореї (https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/). Таким чином, саме ці країни передують у світі за рівнем підготовки інформаційних фахівців, яку здійснюють у межах модернізованої спеціальності «Library and Information Management». Оновлення самої назви спеціальності, яка до початку 1990-х років традиційно називалася «Library and Information Science», підкреслює зміну освітньої парадигми, її націленість на підготовку бібліотечних фахівців нової генерації, які мають кваліфіковано управляти потужними цифровими колекціями та виробляти інноваційні онлайнові сервіси на основі поєднання когнітивного потенціалу теорії інформації, бібліотекознавства, менеджменту та ІТ-технологій.

Закономірно, що світовий рейтинг університетів заснований на таких критеріях оцінки їх діяльності: академічна репутація, репутація випускників серед роботодавців, результативність дослідницької діяльності університету. Ці визначники престижності та якості університетської освіти орієнтують світову систему підготовки кадрів вищої кваліфікації на формування системи не лише фахових, але й надпредметних компетентностей, так званих «soft-skills», наявність яких є визначною для високого рівня конкурентоздатності випускників на ринку праці. Серед таких компетентностей: націленість на саморозвиток, адаптивність, комунікативність, клієнтоорієнтованість, креативність, критичне мислення, емоційний інтелект, командна робота. Їх наявність у бакалаврів і магістрів інформаційного профілю, які до того ж ще володіють технологіями аналітико-синтетичної обробки великих масивів цифрових даних, дозволить їм успішно конкурувати зі штучним інтелектом, адекватно самоідентифікуватися в динаміці змін цифрового простору, творчо розвивати змістовно-функціональні зв'язки зі спорідненими інформаційними професіями з метою пошуку нових засобів якісного задоволення інформаційних потреб суспільства.

Висновки. Узагальнення світових тенденцій розвитку вищої бібліотечно-інформа-

ційної освіти дозволяють стверджувати, що зміст підготовки фахівців зорієнтований на модель бібліотеки майбутнього, діяльність якої буде визначатися синтезом соціальних, мобільних і хмарних технологій, новітніми видами аналітики, пов'язаними з обробкою великих обсягів даних та штучним інтелектом, інноваційними освітніми та інтелектуальними ландшафтами. Найпродуктивнішим підходом до визначення когнітивних, операційних та аксіологічних компонент бібліотечно-інформаційної освіти є трансдисциплінарний підхід, який передбачає подолання окремішності та дисциплінарної ізольованості, посилення інтегративних зв'язків між інформаційним, бібліотекознавчим, архівознавчим, управлінським, ІТ-компонентами фахової підготовки, їх взаємозбагачення, генерацію нових міждисциплінарних знань, що сприятиме суттєвому підвищенню якості формування універсальних і фахових компетентностей бібліотекаря цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Бездрабко В. В. Актуальні проблеми документознавства в Україні // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. № 1. С. 26–41.

2. Бояринова О. Переосмислення бібліотек: данський досвід // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2020. № 3. С. 36–38.

3. Калегина О. А. Библиотечно-информационное образование в контексте мировых тенденцій: теоретико-методологический аспект : дис. … д-ра пед. наук: 05.25.03. Казань, 2007. 395 с.

4. Кудрина Е. Л., Голубева Н. Л. Стратегия профессионального взаимодействия в подготовке специалистов библиотечно-информационной сферы // Науч. и техн. б-ки. 2020. № 2. С. 79–90.

5. Левицкий М. Л. Качество подготовки библиотечных работников в контексте требований рынка труда // Науч. и техн. б-ки. 2020. № 8. С. 15–26.

6. Лобузін І. Цифрові бібліотекарі доби е-науки та семантичних веб-технологій // Бібл. Вісн. 2019. № 6. С. 18–24.

7. Матвієнко О., Цивін М. «ІТ-бібліотекарі»: пошук шляхів інноваційності, трудової мобільності чи зміна ціннісних орієнтирів професії? // Вісн. Кн. палати. 2020. № 3. С. 25–29.

8. Матвієнко О., Цивін М. Концепція професійного спрямування за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Київ: Центр навч. л-ри, 2018. 101 с.

9. Пелещишин А. М. Особливості інформаційних технологій в бібліотечній справі / А. М. Пелещишин, В. В. Добровольська, О. Р. Трач, О. Ю. Тимовчак-Максимець // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2018. № 4. С. 14–21.

10. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text.

11. Соляник А. А. Культуроцентрическая модель модернизации высшего библиотечно-информационного образования // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків, 2013. Вип. 40. С. 31–41.

12. Соляник А. Сучасні тренди модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України // Вісн. Кн. палати. 2017. № 1. С. 21–24.

13. Ян Чен Кадровий ресурс публічних бібліотек КНР // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 23–24 квітня 2020 р. / ХДАК. Харків, 2020. С. 190–192.

14. Brochu L., Burns J. Librarians and Research Data Management: Commentary from a Senior Professional and a New Professional Librarian // New Review of Academic Librarianship. 2019. Vol. 25, № 1. Pp. 49–58.

15. Li Y., Dressel W., Hersey D. Research Data Management : What Can Librarians Really Help? // Grey Journal. 2019. Vol. 15, № 1. Pp. 23–30.

16. The 10 Skills You Need to Thrive in the Fourth Industrial Revolution. URL: https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourthindustrial-revolution.

17. Witt S., Smith K. Libraries in times of crisis // International Federation of Library Associations and Institutions. 2019, Vol. 45(1). Pp. 3–6.

18. Zemengue J., Mbila T. The competence approach as the basis to form training system for library professionals in the Republic of Cameroon // Bibliosphere. 2019. № 4. Pp. 64–77.

References

1. Bezdrabko, V. V. (2020). Actual problems of Documentation Science in Ukraine. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 1, 26–41 [in Ukrainian].

2. Boiarynova, O. (2020). Rethinking libraries: the Danish experience. *Bibliotechnyi forum: istoriia, teoriia i praktyka*, 3, 36–38 [in Ukrainian].

3. Kalegina, O. A. (2007). Library and information education in the context of world trends: theoretical and methodological aspect. D.Ed., Saint Petersburg State University of Culture and Arts [in Russian].

4. Kudrina, E. L. & Golubeva, N. L. (2020). Strategy of professional interaction in the training of specialists in the library and information sphere. *Nauchnye i tekhnicheskie biblioteki*, 2, 79–90 [in Russian].

5. Levitskii, M. L. (2020). Quality of training of library workers in the context of labor market requirements. *Nauchnye i tekhnicheskie biblioteki*, 8, 15–26 [in Russian].

6. Lobuzin, I. (2019). Digital librarians of the e-science and semantic web technologies. *Bibliotechnyi visnyk*, 6, 18–24 [in Ukrainian].

7. Matviienko, O. & Tsyvin, M. (2020). "IT-librarians»: finding ways to innovate, job mobility or change the values of the profession?. *Visnyk Knyzhkovoi palaty Ukrainy*, 3, 25–29 [in Ukrainian].

8. Matviienko, O. & Tsyvin, M. (2018). The concept of professional orientation in the specialty «Information, library and archival affairs». Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].

9. Peleshchyshyn, A. M. (2018). Peculiarities of information technologies in library business. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 4, 14–21 [in Ukrainian].

10. Verkhovna Rada Ukrainy (2006). Recommendation 2006/962/EU of the European Parliament and of the Council (EU) on core competences for lifelong learning dated December 18, 2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text [in Ukrainian].

11. Solyanik, A. A. (2013). Modern trends in the modernization of higher education in library and information in Ukraine. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, 40, 31– 41 [in Russian].

12. Solianyk, A. (2017). Modern trends in the modernization of higher education in library and information in Ukraine. *Visnyk Knyzhkovoi palaty Ukrainy*, 1, 21–24 [in Ukrainian].

13. Cheng, Y. (2020). Human Resources of Public Libraries of China. *Kultura ta informatsiine suspilstvo XXI stolittia*: materialy vseukrainskoi naukovo-teoretychnoi konferentsii molodykh uchenykh, April 23–24, 2020, Kharkiv [in Ukrainian].

14. Brochu, L., Burns, J. (2019). Librarians and Research Data Management: Commentary from a Senior Professional and a New Professional Librarian. *New Review of Academic Librarianship*, 25(1), 49–58 [in English].

15. Li, Y., Dressel, W., Hersey, D. (2019). Research Data Management : What Can Librarians Really Help? *Grey Journal*, 15(1), 23–30 [in English].

16. *The 10 Skills You Need to Thrive in the Fourth Industrial Revolution* (2016). URL: https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourthindustrial-revolution. [in English].

17. Witt, S., Smith, K. (2019). Libraries in times of crisis. *International Federation of Library Associations and Institutions*, 45(1), 3–6 [in English].

18. Zemengue, J., Mbila, T. (2019). The competence approach as the basis to form training system for library professionals in the Republic of Cameroon. *Bibliosphere*, 4, 64–77 [in English].

Стаття надійшла до редакції 22.03.2020
Отримано після доопрацювання 15.05.2020
Прийнято до друку 19.05.2020

УДК [016:929+021.61](477)
DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224259

Цитування:
Філіппова Н. П. Формування репозитарію персональних бібліографічних покажчиків: визначення вимог і формулювання завдань. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 3. С. 13–22.

Filippova N. (2020). The formation of the repository of personal bibliographic indexes: definition of requirements and statement of tasks. Library science. Record Studies. Informology. 3, 13–22 [in Ukrainian].

Філіппова Наталя Павлівна,
кандидат наук з соціальних комунікацій,
молодший науковий співробітник відділу формування
біобібліографічних інформаційних ресурсів
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
filippova.natalya@hotmail.com
https://orcid.org/0000-0003-4896-5939

ФОРМУВАННЯ РЕПОЗИТАРІЮ ПЕРСОНАЛЬНИХ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ: ВИЗНАЧЕННЯ ВИМОГ І ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАНЬ

***Мета роботи**. Стаття присвячена актуалізації дослідження питання формування репозитарію персональних бібліографічних покажчиків у складі науково-інформаційного проєкту Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського «Український національний біографічний архів». **Методологія дослідження** базується на використанні методів наукового аналізу та синтезу, індукції і дедукції, оглядово-аналітичного, класифікаційного та термінологічного методів. Зазначені методи дозволили визначити репозитарій як одну з найбільш репрезентативних форм представлення консолідованих біобібліографічних ресурсів, покликаної забезпечити вільний доступ до бібліографічної інформації про документи і їхніх повнотекстових версій. **Наукова новизна** роботи полягає в інтенсифікації наукових розвідок, присвячених репозитаріям як універсальній структурі представлення електронних даних різноманітного тематичного спрямування, в тому числі біографічного та бібліографічного змісту. **Висновки**. Висвітлено історіографію проблематики розробки електронних сховищ консолідованих інформаційних ресурсів, яку умовно поділено на дві групи джерел. До першої віднесено праці, присвячені формуванню інтегрованих біографічних і бібліографічних інформаційних ресурсів. У свою чергу, друга група репрезентує досвід створення інституційних репозитаріїв вітчизняними науковими установами. Визначено вимоги, яким має відповідати репозитарій персональних бібліографічних покажчиків «Українського національного біографічного архіву». Сформульовано завдання, що постають перед Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як його розпорядником, із забезпечення накопичення, збереження, систематизації і репрезентації документів біобібліографічного характеру, надаючи вільний доступ до описової, бібліографічної інформації і електронних версій документів.*

***Ключові слова:** персональні бібліографічні покажчики, консолідовані біобібліографічні ресурси, «Український національний біографічний архів», репозитарій персональних бібліографічних покажчиків.*

Filippova Natalia,
Doctor of Philosophy in Social Communication,
Junior Research Associate of the Department
of Biobibliographic Information Resources Formation
of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

THE FORMATION OF THE REPOSITORY OF PERSONAL BIBLIOGRAPHIC INDEXES: DEFINITION OF REQUIREMENTS AND STATEMENT OF TASKS

***The purpose of the article.** The paper is devoted to updating the study of the formation of the repository of personal bibliographic indexes as a part of the research and information project of the Institute of Biographical*

© Філіппова Н. П.

*Research of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine "Ukrainian National Biographical Archive". **The methodology** is based on the use of methods of scientific analysis and synthesis, induction and deduction, review-analytical, classification, and terminological methods. These methods have identified the repository as one of the most representative forms of presentation of consolidated biobibliographic resources, designed to provide free access to bibliographic information about documents and their full-text versions. **The scientific novelty** of the paper lies in the intensification of scientific research on repositories as a universal structure for the presentation of electronic data of various thematic areas, including biographical and bibliographical content. **Conclusions**. The historiography of the problem of electronic repositories of consolidated information resources developing is highlighted. It was conditionally divided into two groups of sources. The first one includes works devoted to the formation of integrated biographical and bibliographic information resources. The second group presents the experience of creating institutional repositories by domestic scientific institutions. The requirements for the repository of the personal bibliographic indexes of the "Ukrainian National Biographical Archive" are determined. The tasks, that the Institute of Biographical Researches of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine has as its disposer on the providing the accumulation, preserving, systematizing, and representing the records of biobibliographical character by giving the open access to descriptive, bibliographical information and electronic versions of the records, are formulated.*

Key words: *personal bibliographic indexes, consolidated biobibliographic resources, "Ukrainian National Biographical Archive", repository of personal bibliographic indexes.*

Актуальність теми дослідження. Однією з нагальних потреб світової спільноти сьогодення є безперешкодний доступ до інформаційних ресурсів, забезпечення якого є невід'ємною ознакою сучасного інформаційного суспільства. З цією метою науковими установами і навчальними закладами провадиться діяльність із формування та ведення репозитаріїв – електронних сховищ, покликаних інформувати про результати роботи науковців і освітян України, забезпечуючи їх популяризацію та використання в подальших наукових дослідженнях і на практиці. Зазначене актуалізує питання створення в тому числі й репозитарію персональних бібліографічних покажчиків у складі науково-інформаційного проекту Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІБД НБУВ) «Український національний біографічний архів» (далі – «УНБА»), з огляду на його відповідність сучасним тенденціям та особливостям розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Метою дослідження є визначення вимог, яким має відповідати репозитарій персональних бібліографічних покажчиків у складі «УНБА», і формулювання завдань, що постають перед ІБД НБУВ як його розпорядником.

Для досягнення поставленої мети у ході дослідження було використано методи наукового аналізу та синтезу, індукції і дедукції, оглядово-аналітичний, класифікаційний і термінологічний методи. Зокрема, визначенню репозитарію як однієї з найбільш репрезентативних форм представлення результатів інформаційно-аналітичної діяльності сприяло застосування методу наукового аналізу. За допомогою методу синтезу було охарактеризовано взаємозв'язок і взаємозалежність питань ефективної організації і забезпечення сталого функціонування сховища даних персональних бібліографічних покажчиків з метою забезпечення накопичення, збереження, систематизації і репрезентації документів біобібліографічного характеру, надаючи вільний доступ до описової, бібліографічної інформації і електронних версій документів. При дослідженні окремих характеристик, яким має відповідати репозитарій персональних бібліографічних покажчиків, було використано метод індукції. У свою чергу, метод дедукції забезпечив процес формулювання логічних висновків за результатами вивчення проблематики формування електронного сховища біобібліографічних відомостей.

Оглядово-аналітичний метод дозволив розкрити історіографію проблематики розробки електронних сховищ консолідованих інформаційних ресурсів, у тому числі біографічного та бібліографічного характеру. Вагоме значення при здійсненні історіографічного аналізу відіграло використання класифікацій-

ного методу, за допомогою якого історіографію було умовно поділено на дві групи джерел. Перша репрезентує праці, присвячені формуванню інтегрованих біографічних і бібліографічних інформаційних ресурсів, у той час як у межах другої групи джерел висвітлено досвід створення інституційних репозитаріїв вітчизняними науковими установами.

Завдяки застосуванню термінологічного методу стало можливим визначення сутності поняття «репозитарій», під яким у широкому розумінні мається на увазі електронна база даних, у якій накопичуються, зберігаються та систематизуються документи з метою задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом надання вільного доступу до повнотекстових версій документів, що є потенційними джерелами для наукових досліджень.

Аналіз досліджень і публікацій. В українському науковому просторі фахове товариство активно студіює таке явище, як інституційні репозитарії, одностайно визнаючи їх невід'ємною складовою інформаційного простору сучасних наукових установ і закладів вищої освіти. Однак водночас спостерігається відсутність як узагальнюючих праць, що розкривали б феномен репозитаріїв як універсальних сховищ даних, так і публікацій, присвячених іншим видам репозитаріїв, зокрема, біобібліографічних.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння сутності поняття «репозитарій», на нашу думку, доцільно керуватись нормативно-правовою документацією, що регламентує відповідні процеси. На державному рівні «репозитарій» визначається в контексті унормування освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів і сприяння академічній доброчесності. Зміст означеного терміну розкривається в Положенні про Національний репозитарій академічних текстів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2019 р. № 541 [6]. Положення подає трактування терміну «Національний репозитарій» як загальнодержавної розподіленої електронної бази даних, в якій накопичуються, зберігаються та систематизуються академічні тексти.

У свою чергу, академічний текст визначається Положенням як авторський твір наукового, науково-технічного та навчального характеру у формі дисертації, кваліфікаційної випускної роботи, наукового видання, наукової статті, звіту у сфері наукової і науково-технічної діяльності, депонованої наукової роботи, підручника, навчального посібника, інших науково- та навчально-методичних праць. Не беручи до уваги характер тематичної спрямованості, можна зробити висновок про те, що під текстом мається на увазі інформація, зафіксована на матеріальному носії з метою її передачі у часі та просторі, тобто документ у широкому сенсі.

Виходячи з наведеного вище, під репозитарієм доцільно розуміти електронну базу даних, у якій накопичуються, зберігаються та систематизуються документи.

Такому трактуванню відповідають і визначення термінів, подані у Регламенті роботи Національного репозитарію академічних текстів, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 04 липня 2018 року № 707 [8]. Регламентом, зокрема, визначаються поняття «центральний репозитарій» і «локальний репозитарій» як складові Національного репозитарію. Перший, центральний, є електронною базою даних, у якій накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти, у тому числі реєстр академічних текстів, що підтримується розпорядником і є частиною Національного репозитарію.

У випадку Національного репозитарію академічних текстів таким розпорядником є визначена Міністерством освіти і науки України юридична особа, яка безпосередньо забезпечує функціонування Національного репозитарію відповідно до Положення про Національний репозитарій академічних текстів, Регламенту та рішень, прийнятих Міністерством освіти і науки України. Так, Положенням визначено, що розпорядник забезпечує використання відомостей репозитарію, надає користувачам доступ до інформації, готує довідники, реєстри, аналітичні матеріали, інші інформаційно-довідкові ресурси, проводить систематизацію та іншу аналітичну роботу згідно із законодавством України.

У свою чергу, локальний репозитарій представляє собою електронну базу даних, що підтримується інституціональним учасником і є частиною Національного репозитарію [6].

Таким чином, репозитарій має на меті сприяти задоволенню інформаційних потреб користувачів шляхом надання вільного доступу до повнотекстових версій документів, які є потенційними джерелами подальших наукових пошуків і досліджень.

Варто також зазначити, що забезпечення гарантій вільного доступу до інформації, у тому числі за допомогою реалізації проєктів створення електронних наукових ресурсів з відкритим доступом, відповідно до Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні на період 2013–2020 років визначається серед основних цілей розвитку суспільства знань [11].

Державою гарантується право громадян на широкий доступ до інформації і знань, відповідна політика спрямована на запровадження механізму вільного, спрощеного та безоплатного доступу до інформації, у тому числі з використанням мережі інтернет, і створення та впровадження єдиної інформаційної системи надбань документальної спадщини. Для цього у частині формування сучасної інформаційної інфраструктури Стратегією, зокрема, передбачається створення Національного депозитарію електронних інформаційних ресурсів.

О. М. Яценко у одній зі своїх публікацій зазначає, що ефективне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій і збільшення комплексу ресурсів відкритого доступу сприяють консолідованому формуванню у тому числі й національного біобібліографічного ресурсу. Адже серед невирішених проблем вітчизняної біобібліографії до числа найважливіших науковцями сьогодні відноситься відсутність скоординованого процесу формування відповідних інформаційних ресурсів, невідпрацьованість питань пошуку джерел біографічних і біобібліографічних відомостей та їх подальшої систематизації [13, 227–228].

Для вирішення цього завдання О. М. Яценко пропонує створити на базі «УНБА» депозитарій електронних текстів усіх персональних бібліографічних покажчиків, що вийшли на території України [13, 229].

Проте, на нашу думку, доцільніше говорити про створення репозитарію, під яким, як вже було зазначено, у широкому сенсі розуміється електронна база даних, у якій накопичуються, зберігаються та систематизуються документи. Адже депозитарій забезпечує зберігання бібліотечного фонду, сформованого з документів, що мають наукову цінність, однак використовуються рідко. У той час як біобібліографічна діяльність передбачає популяризацію відповідних видань, зокрема персональних бібліографічних покажчиків, що можуть слугувати суттєвою джерельною базою для наукових досліджень, репрезентуючи віхи життєвого, творчого та професійного шляху діячів вітчизняної культури, освіти і науки, інтерес до постатей яких з плином часу лише зростає.

Науковець також зауважує, що більшість з персональних бібліографічних покажчиків існують у паперовій формі та мають невеликі наклади, що робить їх малодоступними широкому колу користувачів. Однак створення консолідованого біобібліографічного ресурсу на базі «УНБА» – Репозитарію персональних бібліографічних покажчиків, – що охоплював би електронні версії відповідних біобібліографічних видань, сприятиме розвитку джерельної бази для науки та освіти [13, 229, 232].

Історіографія досліджуваної проблематики умовно може бути представлена у вигляді двох груп джерел. До першої увійшли праці, присвячені формуванню інтегрованих біографічних і бібліографічних інформаційних ресурсів. У свою чергу, друга група репрезентує досвід створення інституційних репозитаріїв вітчизняними науковими установами.

Вирішенню завдання консолідованого формування біобібліографічних інформаційних ресурсів на національному рівні присвячено низку публікацій провідних фахівців у сфері біобібліографічної діяльності. Численний науковий доробок В. І. Попика включає в тому числі й публікації, що представляють результати аналізу сучасного стану формування вітчизняних ресурсів біографічної інформації у контексті розвитку новітньої електронної біографіки [7].

Особливостям створення та наповнення електронного біобібліографічного ресурсу «Український національний біографічний архів», що входить до основних завдань Інституту біографічних досліджень НБУВ, зокре-

ма, питанням будови його структури, розміщення даних, присвячено наукові розробки О. М. Яценка [13–14].

Науково-комунікативний аспект укладання Українського біографічного словника, що передбачає використання новітніх електронних засобів комунікації, знайшов висвітлення у статті Ю. В. Вернік [3]. У свою чергу, характеристики «Українського національного біографічного архіву» як інформаційної системи ресурсів біографічної інформації, зокрема складові «УНБА» та особливості його розробки, було розкрито О. Л. Верніком у одному з розділів колективної монографії, підготовленої науковими співробітниками Інституту біографічних досліджень НБУВ [2].

Розуміння важливості надання відкритого доступу до повних текстів джерел наукових відомостей актуалізує наукові розвідки, присвячені проблематиці організації і забезпечення функціонування репозиторіїв як однієї із найбільш репрезентативних форм представлення результатів наукової діяльності та запорука їх популяризації за рахунок відкритості для широкої громадськості. Відповідні наукові праці умовно віднесено до другої групи джерел.

Наприклад, у статті О. А. Сьомченкова розкриваються перспективні напрями репозиторної діяльності в Україні на прикладі торгових репозиторіїв. Дослідником поміж іншого зазначається, що у контексті оптимізації відносин на ринках із метою їх упорядкування торгові репозиторії забезпечують централізацію інформації про укладені угоди і належну прозорість ринку, надаючи змогу ринковим агентам і органам державного регулювання відстежувати накопичення й розподіл ризиків, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ринкової дисципліни, ефективності індивідуальних систем управління ризиками, дієвості наглядових і регулятивних заходів [12].

У свою чергу, публікація молодшого наукового співробітника НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України С. Р. Водорєзової, присвячена господарсько-правовому аспекту правового регулювання репозиторіїв, репрезентує результати дослідження особливостей і сучасний стан розвитку «відкритої науки» в Україні крізь призму правового регулювання, фінансування та забезпечення доступу до наукових репозиторіїв. Дослідницею у тому числі було визначено основні функції наукових репозиторіїв як ключового елемента «відкритої науки» [4].

Заслуговує на увагу відзначення С. Р. Водорєзовою актуальності проблеми забезпечення відкритого й необмеженого доступу до знань через мережу інтернет з метою забезпечення збереження та подальшого використання наукової інформації світовим співтовариством. Дослідниця у своїй публікації, зокрема, згадує Стратегію розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», якою передбачено всебічне сприяння створенню відкритого доступу до наукової інформації через розвиток відкритих електронних архівів. У якості одного з напрямів упровадження «відкритої науки» С. Р. Водорєзова зазначає організацію та супровід інституційних репозиторіїв [4, 56].

Автор у своїй статті також наводить характерні риси, властиві репозитаріям, і репрезентує результати здійсненого нею ґрунтовного аналізу еволюції визначень поняття «репозитарій», відстежуючи перші згадки про нього у контексті врегулювання освітньої діяльності за нормативно-правовими актами України, починаючи з 2014 року. Основну увагу в публікації С. Р. Водорєзова приділила питанню започаткування в Україні Національного репозитарію академічних текстів, висвітливши його функціональне призначення та місце в науковому середовищі.

Детально розкрито автором й моделі вирішення проблеми правового регулювання, формування, обслуговування, фінансування та забезпечення доступу до репозиторіїв. У якості висновку автор висуває пропозицію забезпечення фінансової підтримки за рахунок ендавмент-фонду, тобто добровільних пожертвувань, розглядаючи їх як перспективне джерело додаткового фінансування [4].

Досліджуючи питання створення та функціонування репозитарію персональних бібліографічних покажчиків у складі «Українського національного біографічного архіву», доцільно проаналізувати досвід створення репозиторіїв іншими інституціями.

Одним з таких прикладів є досвід Інституту біології південних морів (далі – ІнБПМ) НАН України, який знайшов висвітлення у спільній публікації О. А. Акімової, Д. Я. Слипецького та Л. В. Веселовської [1]. У статті висвітлюються проблеми значущості відкритого доступу до наукових публікацій, а також організаційні та технологічні питання, що виникли перед працівниками бібліотеки і групою програмістів Інституту біології південних морів у ході створення та забезпечення функціонування репозитарія. Зокрема, розкриваються способи вирішення питань авторського права, відбору документів, організації статистики трафіку репозитарія, у тому числі об'єму інформації, що завантажується, та визначається позиція інституційного репозитарія у вебометричному рейтингу.

Авторами, поміж іншого, зазначається, що репозитарії надають відкритий доступ до публікацій за ініціативою та при фінансовій підтримці інститутів і установ, які їх організують. Наголошується, що стаття присвячена саме інституційним репозитаріям, під якими розуміється місце в мережі для збору, забезпечення збереженості та розповсюдження в електронному форматі інтелектуальної продукції наукової установи. Таке трактування подано, спираючись на публікацію І. Л. Ліндена та Ф. Ч. Ліндена [5], присвячену моделям забезпечення безкоштовного відкритого доступу, завдяки яким здійснюється його фінансування в Європейському Союзі.

Цікавим вбачається використання авторами поняття «репозитарій» як тотожного до «архіву», а саме «електронного архіву» в якості однієї з форм роботи бібліотек у сучасному інформаційному просторі, що має на меті сприяти вирішенню проблеми зберігання результатів наукової діяльності в електронному вигляді та інтеграції наукових публікацій учених до світового інформаційного середовища [1].

Окрім того, у тексті статті також зустрічається формулювання «електронний репозитарій». Останнє, на нашу думку, є некоректним, з огляду на його тавтологічність – адже репозитарій за своєю суттю передбачає виключно електронну форму його існування. З огляду на це, подібне словосполучення є недоречним.

Визначено у публікації й організаційні засади формування та функціонування репозитарію ІнБПМ, роботу над яким було розпочато у 2007 році [1]. Зокрема, обґрунтовується вибір платформи, структури репозитарію та формату представлення даних.

У контексті висвітлення питання авторського права важливим є посилання авторів на Закон України «Про основні принципи розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (прим.: публікація, що аналізується, датується 2012 роком), у якому, зокрема, йде мова про забезпечення відкритого безоплатного Інтернет-доступу до ресурсів, створених за рахунок коштів державного бюджету України, а отже, як справедливо зазначають автори статті, всі документи, видані під егідою ІнБПМ, можуть бути виставлені в репозитарії повними текстами [1, 2016–217].

Значний інтерес становить досвід використання ІнБПМ засобів забезпечення точної і детальної статистики, зокрема, залучення з цією метою інструмента Google Analytics. Дослідниками також репрезентовано результати аналізу загальної статистики трафіку репозитарія за попередні роки й відзначено взаємозалежність процесів його систематичного наповнення і стабільного зростання кількості унікальних відвідувачів ресурсу та обсягу інформації, що ними завантажується.

Окремо варто відзначити згадку про вебометричний рейтинг веб-сторінок світових репозитаріїв, що формується задля підтримки ініціатив відкритого доступу, у тому числі, до наукових публікацій у електронній формі. Рейтинг складається Cybermetrics Lab, що входить до Вищої ради з наукових досліджень Іспанії (Consejo Superior De Investigaciones Cientficas, CSIC – https://www.csic.es). Показники даного рейтингу використовуються для вимірювання глобальної активності та результативності наукових репозитаріїв [1, 2018].

Як зазначають О. Акімова, Д. Слипецький і Л. Веселовська, сутність вебометричної методики оцінки університетської активності полягає у використанні комплексу з п'яти пошукових ресурсів – Google, Yahoo, Live Search, Exalead, Google Scholar, – для вимірювання чотирьох індикаторів: Size (загальна кількість сторінок), Visibility (кількість зовнішніх поси-

лань), Richfiles (кількість файлів різних форматів) та Scholar (кількість академічних документів і їх цитувань). Також відзначається, що для входження до системи вебометричних розрахунків передбачається використання репозитарієм виокремленого домену – URL-адреси [1, 218–219].

Не меншої уваги також заслуговує досвід Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого з формування інтегрованого ресурсу – електронної бібліотеки «Культура України» (elib.nlu.org.ua), що передбачає створення цифрових копій видань (у тому числі рідкісних і цінних документів, доступ до яких обмежено через їх незадовільний фізичний стан) з метою забезпечення їх збереження та надання вільного доступу до них через мережу інтернет [9].

Відповідно до «Концепції нового інтегрованого ресурсу – електронної бібліотеки «Культура України», затвердженої наказом Міністерства культури України від 29.11.2011 № 1094/0/16-1, під терміном «електронна бібліотека» розуміється комплексна інформаційна система, в якій документи зберігаються та можуть використовуватись у електронній формі з єдиним користувацьким інтерфейсом доступу з однієї точки до усіх колекцій, що входять до електронної бібліотеки. Окрім того, бібліотека «Культура України» передбачає створення системи метаданих, в першу чергу – електронного каталогу, а також розробку технології надійного накопичення, збереження та використання електронних документів.

Зазначене дозволяє стверджувати, що електронна бібліотека «Культура України» фактично виконує функції, властиві репозитаріям, й, з огляду на це, може розглядатись як можливий варіант структурування електронного сховища біобібліографічних покажчиків.

Ще одним прикладом консолідованого науково-інформаційного ресурсу є Репозитарій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (скорочена назва – eVerLib, назва англійською – Electronic Vernadskyi National Library of Ukraine Repository), презентований у 2018 році до 100-річчя Національної академії наук України та НБУВ і розташований за адресою http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib.

Репозитарій структуровано за п'ятьма розділами: «Нові надходження», «Пошук», «Співробітники», «Про Репозитарій» та «Про видавничу діяльність». Як зазначають його розробники, він є частиною загального електронного інформаційного ресурсу НБУВ і представляє собою електронний архів, що систематизує та зберігає в електронному вигляді копії документів наукового, довідкового, освітнього та методичного призначення. Представлені у eVerLib документи умовно поділяються на три групи: присвячені історії НБУВ; що відповідають основним напрямам наукової діяльності НБУВ; створені науковими співробітниками, аспірантами НБУВ або у співпраці з іншими особами [10].

Основне призначення eVerLib полягає у накопиченні, систематизації і довгостроковому зберіганні в електронному вигляді інтелектуальних продуктів НБУВ, наданні відкритого доступу до них засобами інтернет-технологій, поширенні цих матеріалів з метою інтеграції у середовище світового науково-освітнього товариства.

Завданнями Репозитарію НБУВ визначено забезпечення централізованого та довготривалого зберігання в електронному вигляді повнотекстових наукових ресурсів; сприяння накопиченню інтелектуальних здобутків колективу НБУВ, зростанню позитивного іміджу та популяризації наукових здобутків вчених і спеціалістів НБУВ шляхом репрезентації їх наукової продукції у глобальній мережі. Окрім того, eVerLib сприяє інтеграції наукових інформаційних ресурсів НБУВ у світовий науковий інформаційний простір, збільшенню індексу цитування наукових публікацій співробітників НБУВ шляхом надання до них вільного доступу широкому колу користувачів і створює надійну та доступну систему обліку наукових публікацій працівників НБУВ.

Серед виконуваних репозитарієм функцій розробники виокремлюють наступні: наукову (спрямована на розвиток науково-дослідної роботи), довідково-інформаційну (забезпечує задоволення інформаційних запитів за основними напрямами діяльності НБУВ) та акумулятивну (сприяє збагаченню бібліотечних ресурсів НБУВ електронними документами та цифровими копіями друкованих видань і їх надійному збереженню) [10].

Отже, широкі функціональні можливості Репозитарію НБУВ дозволяють констатувати

його інформаційний потенціал з позицій формування джерельної бази майбутніх досліджень і популяризації наукових здобутків співробітників НБУВ.

Результати аналізу досвіду створення вітчизняних інституційних електронних архівів дозволяють сформулювати наступні вимоги, яким має відповідати репозитарій персональних бібліографічних покажчиків у складі «УНБА».

По-перше, забезпечення узгодженості між показниками репозитарію та індикаторами світового вебометричного рейтингу за рахунок створення логічно виваженої структури електронного сховища. Цей пункт також передбачає необхідність визначення доцільності формування репозитарію персональних бібліографічних покажчиків на виокремленому домені у межах «УНБА» (biography.nbuv.gov.ua).

По-друге, вирішення питання апаратно-програмного забезпечення функціонування репозитарію, що забезпечить функціональну можливість додавання нових і доповнення вже існуючих записів.

По-третє, відпрацювання механізмів пошуку відомостей про біобібліографічні видання для розміщення відповідних записів у базі даних та долучення до них повнотекстових версій. Важливе значення при цьому має узгодженість формату представлення документів у електронному вигляді, наприклад, як файлів із розширенням «.pdf». Даний пункт також передбачає визначення пріоритетних критеріїв відбору персональних бібліографічних покажчиків, що впливатимуть на першочерговість опрацювання певних документних масивів.

По-четверте, забезпечення долучення до процесу наповнення репозитарію персональних бібліографічних покажчиків їхніх укладачів. Така співпраця, з одного боку, дозволить подолати обмеженість кадрового ресурсу відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів ІБД НБУВ, співробітники якого об'єктивно не мають можливості здійснювати моніторинг постійно зростаючого потоку біобібліографічних видань, присвячених діячам української наукової думки, освіти і культури. З іншого, координування зусиль по забезпеченню наповнення електронного архіву сприятиме вирішенню питання дотримання авторського та суміжних прав при розміщенні повнотекстових версій відповідних видань у репозитарії.

По-п'яте, визначення механізмів ефективного управління електронним сховищем, організації процесів його безперебійного функціонування та оперативного наповнення. Це сприятиме залученню до наукового обігу широкого кола потенційних джерел майбутніх наукових досліджень і дозволить популяризувати досягнення вітчизняної наукової думки на рівні світового інформаційного середовища.

На нашу думку, перед Інститутом біографічних досліджень НБУВ як розпорядником репозитарію персональних бібліографічних покажчиків у складі «УНБА», що має забезпечувати його функціонування, постає низка завдань.

По-перше, безпосереднє формування репозитарію шляхом внесення до бази даних бібліографічних відомостей про персональні бібліографічні покажчики та їх повнотекстові електронні варіанти, дбаючи про актуальність й інформаційну повноту електронного сховища. По-друге, організація використання відомостей репозитарію, в тому числі за допомогою розвинутого пошукового інструментарію та у відповідності з вимогами законодавства про авторське та суміжні права. По-третє, надання безперешкодного віддаленого доступу до інформації репозитарію через зручний і зрозумілий інтерфейс користувача, з урахуванням вимог до інформаційної безпеки. До цього пункту також доцільно віднести забезпечення контролю доступу до бази даних за допомогою програмних засобів ідентифікації та автентифікації операторів і користувачів. По-четверте, вирішення питання гарантування надійності системи, у тому числі цілісності даних і їх резервного копіювання. По-п'яте, систематизація відомостей про репозитарій, адже його функціонування передбачає не лише збереження даних, а й проведення аналітичної роботи про хід реалізації проєкту створення репозитарію персональних бібліографічних покажчиків у складі «УНБА».

Наукова новизна роботи полягає в актуалізації досліджень, присвячених репозитаріям як універсальній формі представлення електронних даних різноманітного тематичного спрямування, в тому числі біографічного та бібліографічного змісту.

Висновки. Отже, перед Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як розробником і розпорядником «УНБА» сьогодні постають завдання забезпечення накопичення, збереження, систематизації і відтворення документів біобібліографічного характеру, надаючи вільний доступ до описової, бібліографічної інформації та електронних версій документів.

Означене уможливить утворення репозитарію персональних бібліографічних покажчиків у складі «Українського національного біографічного архіву», який, відповідаючи вимогам логічного структурування та гнучкості його архітектоніки, за допомогою виваженого пошукового інструментарію надаватиме доступ до повнотекстових версій біобібліографічних покажчиків, присвячених найяскравішим представникам української наукової думки і культури. Залучення до процесу формування репозитарію укладачів біобібліографічних видань забезпечить не лише репрезентативну повноту означеного масиву видань, представлених у електронному сховищі, а й сприятиме дотриманню норм вітчизняного законодавства про авторське і суміжні права.

Список використаних джерел

1. Акимова О. А., Слипецкий Д. Я., Веселовская Л. В. Опыт создания электронного репозитария Института биологии южных морей НАН Украины // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. 2012. Вып. 10. С. 213–221.

2. Вернік О. Л. Системотехнічне забезпечення організації інтегрованої системи ресурсів біографічної інформації «Українського національного біографічного архіву» // Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання : монографія. Київ, 2016. С. 171–189.

3. Вернік Ю. В. Укладання Українського біографічного словника: науково-комунікативний аспект // Українська біографістика. 2018. Вип. 16. С. 252–264. https://doi.org/10.15407/ub.16.252.

4. Водорєзова С. Р. Правове регулювання репозитаріїв: господарсько-правовий аспект // Право та інновації. 2017. № 4 (20). С. 55–61.

5. Линден И. Л., Линден Ф. Ч. Открытый доступ: «зеленый путь» и «золотой путь» // Научные и технические библиотеки. 2009. № 7. С. 30–44.

6. Положення про Національний репозитарій академічних текстів: постанова Кабінету міністрів України від 19.07.2017 № 541 // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2017-п

7. Попик В. І. Новітні напрацювання у справі формування вітчизняних ресурсів біографічної інформації // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 21–23 жовтня 2014 р.). 2014. С. 352–355.

8. Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів: наказ Міністерства освіти і науки України від 04.07.2018 № 707 // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0858-18

9. Про проект // Електронна бібліотека «Культура України». URL: http://elib.nlu.org.ua/content.html?id=3 (дата звернення: 23.10.2019).

10. Про Репозитарій Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (НБУВ) eVerLib // Репозитарій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського eVerLib = Electronic Vernadskyi National Library of Ukraine Repository. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/EIR/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=AUTHOR&P21DBN=ENBUV (дата звернення: 18.06.2019).

11. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р // Верховна Рада України: офіційний вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80 (дата звернення: 20.10.2019).

12. Сьомченков О. А. Перспективні напрями репозиторної діяльності в Україні // Фінанси України. 2016. № 7. С. 116–127.

13. Яценко О. М. Місце і роль біобібліографічної діяльності в стратегії розвитку сучасних бібліотек // Українська біографістика. 2018. Вип. 16. С. 225–237. https://doi.org/10.15407/ub.16.225

14. Яценко О. М. Представлення біобібліографічного матеріалу на персональних сторінках «Українського національного біографічного архіву»: принципи побудови розділів, особливості організації, джерела наповнення // Українська біографістика. 2016. Вип. 13. С. 250–268. https://doi.org/10.15407/ub.13.250

References

1. Akimova, O. A. & Slipetckii, D. Ia. & Veselovskaia, L. V. (2012). The experience of creating an electronic repository of the Institute of Biology of the South Seas of the National Academy of Sciences of Ukraine. *Biblioteki natcionalnykh akademii nauk: problemy funktcionirovaniia, tendentcii razvitiia*, 10, 213–221 [in Russian].

2. Vernik, O. L. (2016). System engineering support for the organization of the integrated system of resources of biographical information of the "Ukrainian National Biographical Archive". *Vitchyzniani resursy biohrafichnoi ta biobibliohrafichnoi informatsii: problemy formuvannia y vykorystannia*, 171–189. Kyiv [in Ukrainian].

3. Vernik, Yu. V. (2018). Composition of the Ukrainian biographical dictionary: a scientific and communicative aspect. Ukrainska biohrafistyka, 16, 252–264 [in Ukrainian]. https://doi.org/10.15407/ub.16.252.

4. Vodoriezova, S. R. (2017). Legal regulation of repositories: economic and legal aspect. *Pravo ta innovatsii*, 4(20), 55–61 [in Ukrainian].

5. Linden, I. L. & Linden, F. Ch. (2009). Open Access: Green Path and Golden Path. *Nauchnye i tehnicheskie biblioteki*, 7, 30–44 [in Russian].

6. Kabinet Ministriv Ukrainy (2017). Regulations on the National Repository of Academic Texts. № 541 [in Ukrainian].

7. Popyk, V. I. (2014). Recent developments in the formation of domestic resources of biographical information. *Mistse i rol bibliotek u formuvanni natsionalnoho informatsiinoho prostoru : materialy mizhnarodnoi naukovoi konferentsii,* 352–355. Kyiv [in Ukrainian].

8. Verkhovna Rada Ukrayiny (2018). On approval of the Rules of Procedure of the National Repository of Academic Texts. № 707 [in Ukrainian].

9. About the project. Elektronna biblioteka «Kul'tura Ukrayiny». URL: http://elib.nlu.org.ua/content.html?id=3 [in Ukrainian].

10. About the Repository of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (VNLU) eVerLib. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/EIR/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=AUTHOR&P21DBN=ENBUV

11. Kabinet Ministriv Ukrainy (2013). On approval of the Information Society Development Strategy in Ukraine. № 386-r [in Ukrainian].

12. Somchenkov, O. A. (2016). Perspective directions of repository activity in Ukraine. *Finansy Ukrainy*, 7, 116–127 [in Ukrainian].

13. Yatsenko, O. M. (2018). Place and role of biobibliographic activities withing the strategy of contemporary libraries development. *Ukrainska biohrafistyka,* 16, 225–237 [in Ukrainian]. https://doi.org/10.15407/ub.16.225

14. Yatsenko, O. M. (2016). Presentation of bibliographical material on the personal pages of "Ukrainian national biographical archive": principles of partition, especially the organization, sources of content. *Ukrainska biohrafistyka*, 13, 250–268 [in Ukrainian]. https://doi.org/10.15407/ub.13.250

Стаття надійшла до редакції 23.03.2020
Отримано після доопрацювання 16.05.2020
Прийнято до друку 20.05.2020

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

УДК 930.2:94(477)
DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224263

Цитування:
Ковальська Л. А. Ретроспективний потенціал документально-інформаційних ресурсів: теоретичні аспекти. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 3. С. 23–30.

Kovalska L. (2020). The retrospective potential of documentary-information resources: theoretical aspects. Library science. Record Studies. Informology. 3, 23–30 [in Ukrainian].

Ковальська Леся Андріївна,
доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
dreamlife.lesya@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-1579-7708

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Мета роботи. *На основі вивчення документів, проблемно-тематичної історіографії, керуючись новітньою методологією сформульовано мету роботи, яка полягає в необхідності дослідити теоретичні аспекти встановлення змістового потенціалу документально-інформаційних ресурсів, скласти загальну картину їх зовнішніх, внутрішніх елементів і характеристик, виявити особливості, з'ясувати ефективність методів наукової критики.* ***Методологія дослідження.*** *У процесі дослідження застосовано методи документознавства, архівознавства, інформології і соціальної комунікації, які дозволили розкрити змістовну повноту документально-інформаційних ресурсів, здійснити аналіз їх зовнішніх і внутрішніх характеристик, виявити міждисциплінарний зв'язок у вивченні документних джерел.* ***Наукова новизна роботи*** *полягає у встановленні особливостей і змістового наповнення документів, аналізі феномену документально-інформаційних ресурсів як джерела інформації, специфіки відображення в них часу та дійсності, опрацюванні документів архівних, музейних і бібліотечних сховищ і визначенні інформаційної цінності та значущості.* ***Висновки.*** *У дослідженні документально-інформаційних ресурсів як відображення часу та простору розкрито комунікаційні взаємовідношення, виявлено потреби суспільства в інформаційному документальному забезпеченні та створенні конкретних документних форм і організації їх зберігання, що виникли задля задоволення цих потреб. Дослідження дозволило провести вивчення теоретичних основ документально-інформаційних ресурсів, побачити їх можливості, створити цілісне комплексне бачення зовнішніх і внутрішніх ознак документа як джерела інформації та засобу комунікації окремого періоду з точки зору теоретичної і тематико-прикладної проблематики.*

Ключові слова: *документально-інформаційний ресурс, документ, архівна установа, історичне документознавство, архівознавство, інформологія, джерелознавство, соціальна комунікація.*

Kovalska Lesia,
Doctor of Historical Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Management Information Systems
Vasyl' Stus Donetsk National University

THE RETROSPECTIVE POTENTIAL OF DOCUMENTARY-INFORMATION RESOURCES: THEORETICAL ASPECTS

The purpose of the article *is based on the study of documents, problem-thematic historiography, guided by the latest methodology. It is to explore the theoretical aspects of establishing the content potential of*

© *Ковальська Л. А.*

documentary and information resources, to make a general picture of their external, internal elements and characteristics, identify features, find out efficiency methods of scientific criticism. ***Methodology.*** *The research methods of Record Studies, Archival Science, Information Studies and Social Communication were used. They allowed to reveal the content of documentary and information resources, to analyze their external and internal characteristics, to identify interdisciplinary connections in the study of documentary sources.* ***The scientific novelty*** *of the work is to establish the features and content of documents, to analyze the phenomenon of documentary information resources as a source of information, the specifics of reflecting time and reality in them, to process the documents of archive, museum, and library repositories and to establish their informational value and significance.* ***Conclusions****. The study of documentary and information resources as a reflection of time and space communication relationships were revealed, the needs of society in information documentation, and the creation of specific document forms and organization of their storage, which arose to meet these needs, were identified. The research allowed us to study the theoretical foundations of documentary information resources, to see their capabilities, to create a holistic comprehensive vision of external and internal features of the document as a source of information and means of communication of a particular period in terms of theoretical and thematic issues.*

Key words: *documentary-information resource, document, archival institution, historical Record Studies, Archival Science, Information Studies, Source Studies, Social Communication.*

Актуальність теми дослідження. Вирішальними і особливими завданнями організації завершального етапу життєвого циклу будь-якого документа, передавання його на зберігання до архівної установи, є акумулювання його історичної інформаційної значущості для потреб науки, визначення інформативної цінності, подолання часових і просторових протиріч циркуляції документної інформації, встановлення комунікації між різними поколіннями українського соціуму.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження документально-інформаційних ресурсів становлять праці українських і зарубіжних дослідників у галузі документознавства, архівознавства, джерелознавства. Зокрема, роботи вітчизняних вчених – В. Бездрабко, Г. Боряка, І. Войцехівської, Л. Дубровіної, Я. Калакури, С. Кулешова, І. Матяш, Г. Папакіна, Г. Швецової-Водки; радянських – М. Варшавчика, В. Кабанова, В. Козлова, Я. Лур'є; закордонних – М. Бакленда, Р. Еванса, Й. Рюзена, М. Фуко та інших [1–14].

Мета статті полягає у з'ясуванні ретроспективного інформаційного потенціалу документально-інформаційних ресурсів, визначенні їх ролі у формуванні соціально-історичної реальності.

Виклад основного матеріалу. Філософська теорія пізнання розглядає освоєння інформації як рух від незнання до знання, від знання неповного до більш повної і точної інформації. Інформація як явище має відношення до інформування, а сам термін «інформація» має неоднозначне сприйняття й використовується різними способами. Словники пропонують різні варіанти трактування поняття відповідно до його функційного та змістового навантаження: інформація як процес, інформація як знання, інформація як річ.

Інформація є характерною рисою будь-якого соціуму, складністю його рівня розвитку, здатності соціальних об'єктів створювати, приймати, усвідомлювати і переробляти інформацію, репрезентувати її як знання. Сприймання інформації залежить від способу усвідомлення глибини змісту документа. У процесі інформаційної перцепції суб'єкт бачить у текстовому документі знаки і символи, які згодом проходять етапи усвідомлення та відбору вагомих для споживача відомостей.

Трактування поняття «інформація як процес» передбачає, що суб'єкти в процесі обміну інформацією змінюють свій рівень знань; перебувають у статусі акту інформування; передають знання про певний факт або явище; дію/факт озвученої інформації [15, 944]. Ключовим чинником такої моделі виступає комунікаційна сутність інформації, що дозволяє побачити динаміку, процес, зміни, вплив інформації на розвиток суспільних подій.

Такі поняття, як знання, віра та думка є особистими, суб'єктивними і концептуальними. Вони повинні бути виражені, описані або

представлені у вигляді документа як сигнал, текст або зв'язок. Тому «інформація як знання» – це сприйняття нового в інформаційно-процесному акті знання; повідомлення про конкретний факт, предмет або подію; зменшення/збільшення невизначеності в межах моделі «інформації як знання» [15, 944].

Відмінності між нематеріальним і матеріальним вираженням інформації визначаються можливістю виміряти її безпосередньо. Тоді виникає трактування інформації як знання, а її фізичне вираження розуміємо «інформація як річ». Варто брати до уваги, що знання може бути представлене як процес, і тоді інформація обов'язково має бути матеріалізована (знак, сигнал, дані, текст, фільм тощо). Подання таких знань як процесу обов'язково є «інформацією як річчю». «Інформація як річ» – атрибутивне позначення об'єктів інформації (дані, документи), які вважаються інформаційними, оскільки мають за мету передачу знань або передачу інформації [15, 946]. Цей спосіб вираження проблемно-тематичної інформації представляє особливий інтерес у вивченні інформаційних систем, складовою частиною якої виступає документальний корпус історичних ресурсів.

Бібліотеки систематизують опрацьовану та опубліковану інформацію, сучасні комп'ютерні інформаційні системи обробляють оцифровані документи у вигляді фізичних мегабайтів задля збереження інформації про минуле в електронному форматі, музеї займаються безпосередньо писемними і речовими ресурсами інформації. У цій моделі користувачі інформації залучені в інформаційно-процесуальний акт передачі інформаційного знання широкому колу користувачів історичної інформації. У такому випадку інформаційні засоби обробки, управління, зберігання та використання документованої інформації отримують вираження як фізична інформація – інформація як річ.

Філософсько-методологічний напрям позитивізму визнає первинним джерелом пізнання не літературу, а емпіричне дослідження, яке в документознавстві здійснюється спеціальними її галузями науки. Враховуючи науковий підхід, а особливо увагу до фізичних інформаційних об'єктів, можна говорити про документ як головний об'єкт дослідження інформаційного поля, як документально-інформаційний ресурс встановлення ретроспективних даних.

На думку представників постмодернізму Ф. Анкерсміта, Е. Гобсбаума, Р. Еванса, Й. Рюзена, М. Фуко та інших, вираження об'єктивного змісту в текстовій складовій документального ресурсу інформації втрачає принципову важливість, що спричиняє втрату герменевтичного сенсу розуміння тексту цього ресурсу [9; 10; 14]. Натомість набуває вагомості історично та культурно обґрунтована інтерпретація певної інформаційної події.

Безпосередність сприйняття минулого пересічною людиною зумовлює лінійну послідовність перенесення інформаційних фактів і подій у наративному вираженні: спогадах, листуванні, мемуарах-автобіографіях, описах, есеях та інших документальних ресурсах емоційно-психологічного оповідного характеру. Особливим критерієм відособлення наративних джерел інформації є інтерпретація усіх аспектів картини світу з домінуючим абстрагуванням від «офіційного бачення світу» та вираженням особистісних рефлексій сучасника.

Документовану інформацію історичних ресурсів можна розглядати з позиції атрибутивної і функційно-кібернетичної концепції. Атрибутивна концепція розглядає документну інформацію як невід'ємну властивість матерії, відображення як внутрішнього атрибуту природних і соціальних систем, незалежно від її використання водночас власною та зовнішньою системами. Концепція ототожнює поняття документ з синонімом «писемний запис», в якому писемний запис є первинним. Функційно-кібернетична концепція інформації представляє документ як писемний запис, створений у межах діловодства або документально-інформаційної системи. У документознавстві, відповідно до концепції, на перше місце виходить не документ, а служба діловодства, яка реалізує документування інформації в інтересах оперативного управління. В свою чергу, атрибутивна концепція документованої інформації дозволяє розкрити документ як феномен часу та реальний об'єкт пізнання, відображення соціально-історичної

інформації незалежно від існуючих історично й сьогодні інформаційних систем (державне управління, архів тощо).

Сталі комплекси документально-інформаційних ресурсів вирізняє вагомий ретроспективний потенціал для наукового опрацювання не лише історичної галузі, але й об'єктно-предметна спільність для історичних документознавства і джерелознавства. Побудова дослідницьких конструкцій ґрунтується на гносеологічних підвалинах документознавчих властивостей появи і функціонування документа, джерелознавчих особливостях наукового використання інформаційної складової документального ресурсу, структури і функції тематично-проблемного документального корпусу, встановленні документальних соціокомунікаційних зв'язків у суспільстві.

Парадигмальною позицією історичного документознавства в роботі з інформацією є її документовані форми. Так, документована інформація виступає свідченням пізнання подій, основою розуміння інформаційних процесів, фактів, явищ у конкретно-історичну добу. Документальними ресурсами інформації виступають подані різного типу й видів документи, які утворювалися під впливом соціально-історичної реальності та життєдіяльності суспільства. Створення документа відображає вплив на автора інформаційного середовища, те, що він бачить, читає, чує і переживає. Інформація у речовій, перш за все, документованій, формі виступає свідченням минулого та подій, які вже відбулись, у вигляді документально зафіксованих інформаційних фактів. Такий стан документа абсолютно не залежить від потреб користувача, його сприйняття, довіри чи недовіри як до свідчення минулого. Документована інформація є ілюстрацією минулого, існує об'єктивно в теперішньому й майбутньому часі.

Документознавчі терміни «документальне джерело» та «документально-інформаційний ресурс» позначають текстові історичні інформаційні об'єкти. Хоча більшість документознавців сходяться на думці щодо поширення значення цих термінів на зображення та звуки, призначені для передачі певного типу інформації [4].

Відмінні бачення поняття «інформація» у різних варіаціях подає В. Бездрабко, посилаючись на нормативно-правову базу України. Авторка зупиняється на позиції, що інформація трактується як сукупність даних про внутрішній і зовнішній стан керованої системи, які використовуються для оцінки ситуації і розроблення управлінських рішень. Сприймаючи інформацію як сукупність даних, необхідно пам'ятати, що їй, шляхом фільтрації цілей, завдань, проблем конкретної управлінської ситуації, дії, надано спрямований характер. А управлінська інформація – це інформація, що відбиває форму та зміст управління [1].

Текстову фіксацію інформації проводять для зручності її використання й зберігання, сприйняття та пошуку, вона є переходом від інформаційного об'єкта чи процесу до документованого формату інформації. Кількісні показники, виражені в текстовому форматі, в науковому середовищі переважно позначаються іншим терміном. Вони підпадають під поняття «дані», яке використовується для позначення числової інформації, природної мови у певному середовищі й кількісних аналогів текстових документів. На думку М. Бакленда, ці терміни взаємозалежні, тому при пошуку даних варто, в першу чергу, шукати документ, який містить ці дані [13, 354]. Кількісними показниками/інформаційними даними наповнені різні види документів з інформацією статистичного характеру. До них належать різні форми діловодної документації, які в текстовому вираженні містять кількісну інформацію про події, задокументовані в історичному ресурсі.

Аналогічний дискурс відбувається у визначенні інформаційності нетекстових документів. Об'єкти, які не є документами у текстовому розумінні, виступають інформаційними ресурсами, інформацією як річчю. Об'єкти історичної інформації накопичуються, зберігаються, розглядаються як інформаційна основа тематичного наукового дослідження. У випадку неорганізованого й неформалізованого зберігання таких носіїв інформації, наприклад, домашні архіви, потрібно ставити під сумнів повноту будь-якого об'єкта інформації. У процесі документування об'єктом виступають і події, які фіксуються та зберігаються в інформаційних системах для наукового дослідження. Інформація історичної події виступає за-

документованим свідченням, зафіксованим у фотографіях, кінострічках, аудіозаписах тощо. У процесі вивчення інформаційну подію, процес, явище реконструюють методами моделювання та наукового експерименту (експеримент → подія → опис). Доцільність втілення експерименту є важливою для верифікації документальних виражень, хоча реконструкція як інформаційний процес/дія має складності фіксації у процесуальному стані, розуміння та інтерпретації. Інформаційно-процесуальні дії і документальне їх вираження за своєю природою ситуативні. При об'єктивації у процесі дослідження історичні процеси стають інформаційним елементом наукового аналізу, а все, що може бути інформаційним, є інформацією [13, 356].

У роботі з документальними ресурсами необхідно дотримуватися відповідних методів роботи з історичними даними, у межах норм і формальних вимог державних установ зберігання документально-інформаційних ресурсів. Такий консенсусний підхід до статусу об'єктів документальної інформації не викликатиме сумнівів у достовірності змістового потенціалу історичних документальних ресурсів, розуміння структури інформаційних систем, архівів, бібліотек, музеїв тощо [4].

У конкретній ситуації затребуваності, інформаційний об'єкт (документальний ресурс) або подія набувають інформаційних можливостей, оскільки містять свідчення й формують відповідні уявлення. Наприклад, інформація наукових праць або публікацій з обраної теми дослідження ґрунтується на первинних документальних текстових свідченнях та інших формах документованої інформації. Кожна репрезентація формалізованої або закодованої згідно з вимогами документальної інформації, за умови вторинного впливу, презентує неповний зміст (світлина не вказує на рух, чорно-біла фотографія не передає кольорів, документована усна інформація відображає суб'єктивізм промовця, кінофільми показують точку зору автора).

Використання дослідником первинної історичної інформації документального ресурсу впливає на його текстову оригінальність, створює нове змістове наповнення, що обумовлено суб'єктивізмом процесу формування вторинної документальної інформації. Крім документальної інформації дослідник бачить й додаткові інформаційні деталі, пов'язані з об'єктом, інформаційні шуми, які слугують для інформування/дезінформування реципієнта. Тлумачення документальної інформації може тривати нескінченно, створюючи ланцюг «уявлень про уявлення». Документована інформація джерела зазвичай має менший об'єм даних, ніж інформаційний факт або явище, зосереджуючись на найбільш значущих характеристиках та особливостях [13].

Такі сучасні інформаційні ресурси, як архівна установа або бібліотека, мають справу переважно з «інформацією як річ». Інформаційні ресурси обробляють інформацію тільки у формалізованому вигляді, тому вона може бути використана для оцифровування та утворення стандартів її використання. Кожний вид і група документів мають уточнені методи розробки та формалізовані способи опису конкретного виду інформації. Тому системи зберігання та пошуку інформації можуть мати справу лише з поняттям «інформація як річ», матеріально вираженим у документі. Проте, «інформація як річ» може зберігатись у фізичних або віртуальних колекціях музеїв і архівних установ [13, 359]. Так, центральні та обласні архівні установи регулярно проводять публічні заходи з представленням тематичних документальних ресурсів у виставкових залах із подальшим їх експонуванням на офіційних сайтах державних установ. У зв'язку з цим, місцезнаходження документа (музей, архів, бібліотека, бібліографічна база даних тощо) може розглядатися як вид інформаційно-пошукової системи.

Вивчаючи питання минулого за інформацією документально-інформаційних ресурсів, слід враховувати їх вплив на формування соціальних інститутів суспільства, суб'єктність і визначення об'єкта впливу. Тому актуалізується важливість фіксації управлінської (офіційної) інформації у задокументованій формі як інструмента влади і контролю. Ці дискурсивні аспекти соціального руху інформації визначають технологію документування як окремий соціальний процес. Розвиток демократичних теорій і збільшення рівня індивідуальної свободи людини є неминучим результатом реалі-

зації інформаційних технологій, інституціалізації інформаційних комунікацій і створення відповідного соціального середовища. В свою чергу, прихильники теорій М. Вебера та М. Фуко пов'язують інформаційні й документознавчі технології зі зростанням соціального контролю, посиленням бюрократичної та інституційної влади [12].

Соціальна інформація, об'єктивована дослідником, набуває об'єктно-суб'єктної природи і характеристик документального носія історичної інформації, у якому відображаються пласти прямої й побічної інформації, фіксованої на різних етапах його життєвого циклу. Під соціальною інформацією джерела розуміють сукупність знань, необхідних для функціонування суспільства.

Так, М. Варшавчик вкладає у визначення «джерельна інформація» сукупність наявних у джерелі типів інформації і стійких зв'язків між ними, які забезпечують його цілісність і здатність слугувати основою для отримання наукового фактичного знання [2]. Будь-яке документальне джерело містить конкретний обсяг соціальної інформації, оскільки на першому етапі існування воно було елементом інформаційно-комунікаційних процесів соціуму. На другому етапі, як об'єкт дослідження, джерело виступає носієм інформації, що дає відомості про зміст і характер соціально-інформаційних процесів минулого.

Документальне джерело відображає рівень інформаційного залучення до загальнодержавного інформаційного процесу, а нині свідчить про його наукову соціально-історичну цінність. Пізнання ступеня інформованості авторів джерел, їх здатності створювати і використовувати інформацію дає можливість дослідникові розкрити мотиви й передумови поведінки людей, їхніх учинків, рішень тощо.

Джерельна інформація складається з різних видів документів, потрібних для успішної реалізації мети і завдань конкретного історичного дослідження. Із загального масиву документальних ресурсів інформації виділяються основні, які містять потрібні дослідникові відомості. Верифікація документально-джерельної інформації потребує залучення побічної інформації інших ресурсів, у яких вона не виступає основною. Також варто враховувати, що не можна ігнорувати документи офіційного характеру, політичних і громадських структур, які показують зв'язок у реалізації функцій державного управління, вплив на всі сфери суспільного життя. У роботі з документами задля отримання повної картини минулого, потрібно залучати антропоцентричну інформацію комплексних різновидів документально-інформаційних ресурсів [4].

Для збільшення інформативності історичного документа особливої ваги набуває аналіз структури інформації виявленого ресурсу. Варто врахувати, що існують такі різновиди джерельної інформації, як відкрита та закрита (латентна), прихована, пряма та непряма, актуалізована та потенційна [2]. Відкрита інформація залученого документального корпусу дозволяє установити форму й зміст документа. У писемних джерелах відкритою є інформація, що стосується їх мови і виду, способу їх створення, призначення тощо. Формальними ознаками відкритої інформації виступають стандартизація офіційної документації, мова, графічні зображення, матеріальний носій, реквізити, специфіка документів особового походження тощо. Змістові характеристики інформації документального ресурсу розкривають сутність, авторський задум, комунікаційно-управлінську спрямованість тощо.

Закритою інформацією документального історичного ресурсу перевіряють достовірність, повноту, формалізованість відкритої інформації, що вказує на її важливість у дослідженні [2]. Латентна інформація дає дослідникові багато цінних відомостей, які відсутні у відкритій. Наприклад, авторська нарація в документах особового походження відкриває дискурс висвітлення соціально-історичної реальності на противагу офіційній інформаційній позиції влади. Автори мемуарних, епістолярних творів свідомо/несвідомо нехтували реаліями, перекручували/замовчували окремі факти, або навпаки – змальовували дійсність без ідеологем і політичних фільтрів. У роботі з документними ресурсами необхідним є вилучення закритої інформації документа, тобто встановлення причин і мотивів, що спонукали до такого відтворення інформаційних фактів і створення деформованої реальності воєн-

них подій. Джерелознавча критика закритої інформації є важливою умовою верифікації і наукової оцінки відкритої інформації, своєрідним засобом встановлення вірогідності, з'ясування причин появи документального ресурсу.

Критика документально-інформаційних ресурсів включає й з'ясування прихованої інформації. Необхідно визначати причини виникнення джерела інформації (навмисно/ненавмисно), за яких автор свідомо намагався приховати через різні обставини суспільного або приватного життя достовірні свідчення (політичні, публіцистичні, сатиричні та інші твори у минулому часто мали авторські псевдоніми). Прихована інформація може з'являтись у документальному ресурсі й ненавмисно, в результаті помилок у процесі копіювання, переписування (технічні помилки, змінені дати, імена, географічні назви тощо).

Потенціал документального історичного ресурсу визначають такі види інформації, як пряма і непряма (побічна) [2]. До прямої відносимо конкретно-тематичні відомості про історичні процеси. Така інформація є прямим відображенням функціонування суспільства в офіційній документації управлінського характеру. Побічною виступає непряма інформація, що вказує на додаткові джерела пошуку прямої інформації. Побічна інформація спонукає до пошукової роботи, до створення комплексів історичних ресурсів інформації, необхідних для вирішення пізнавальних завдань дослідження шляхом реалізації системного підходу виявлення документальної бази конкретно-історичної теми. Неповне представлення інформації у документах офіційного характеру надає побічній інформації особливої вагомості, оскільки вона може бути єдиним свідченням інформаційних фактів минулого.

У дослідженні інформаційного наповнення документальних ресурсів необхідно встановити й вид джерельної інформації – актуалізована або потенційна [2]. Інформація документального ресурсу стає актуалізованою за умови вирішення завдання дослідження шляхом вилучення, аналізу, впровадження отриманої інформації у наукове дослідження. Уся інша інформація залишається потенційною, незадіяною, невикористаною. Зі зміною наукових інтересів, при вивченні документального ресурсу, ці різновиди інформації міняються місцями. Так, потенційна інформація перетворюється на актуалізовану. Це відбувається в процесі розкриття інформаційного потенціалу документального ресурсу, залучення до наукового обігу нових інформаційних фактів, знань і узагальнень, розв'язання та постановки нових дослідницьких завдань.

Інформація документального ресурсу як феномен часу та реальний об'єкт пізнання має невичерпний потенціал, що реалізується в дискусійних формах і з'ясуванні його предметної сторони. За змістом документальні ресурси є складним явищем інформаційного процесу, в якому документ включає в себе різноманітні свідчення людської життєдіяльності. Розуміння інформаційного виміру документальних свідчень стикається з низкою факторів, які слід враховувати і фіксувати у конкретному науковому пошуку. Це й документальна обтяженість, й інформаційне перевантаження корпусу свідчень ідеологічно ангажованою масою документів, у якій губиться людина. Натомість, документальні ресурси як фізичні сліди минулого долають часові та просторові межі буття соціуму. Це уможливлює підтвердження документованою інформацією джерел соціально-історичного розвитку. Затримка у часі інформації і документна фіксація в просторі соціальної реальності є надважливим для сучасної людини як безпосередність, змінність і неподільність інформаційних подій сьогодення і минулого.

Процес вивчення документа та залучення його у дослідження дозволяє зазирнути у минуле. Це забезпечує краще розуміння сучасної і можливої майбутньої ролі документа в мінливому світі. Нині кожен учасник соціального процесу може отримати вагомий результат від впроваджених інформаційних технологій, здатних подолати просторові та часові відстані, зближення виробника/комуніканта й споживача/реципієнта реальної і ретроспективної інформації. Нові інформаційні технології допомагають подолати такі філософські бар'єри, як простір і час. Але це відбувається за допомогою бажання виявлення та встановлення соціальних комунікацій користувачів ретроспективної інформації, використання

комунікаційних технологій і їх здатності інвертувати соціальний простір і час у документальне спілкування за допомогою фіксованих писемних форм руху інформації різного соціального рівня (офіційного, міжособистісного, ретроспективного тощо).

Висновки. Проведене дослідження дозволило сформулювати теоретичні знання про документально-інформаційний ресурс, що охоплює соціально-історичні особливості й аспекти документа як феномена часу та реального об'єкта пізнання. Це розширило можливості вивчення теоретичних основ документа, дозволило створити цілісне комплексне бачення зовнішніх і внутрішніх ознак документа як джерела інформації і засобу комунікації окремого періоду з точки зору теоретичної і тематико-прикладної проблематики. Теоретична рефлексія уможливила типізовану дефініцію поняття «документально-інформаційний ресурс» як результату писемного інформаційного обміну в минулому, який у знаково-понятійній, зображальній формах передає інформацію про соціально-історичну реальність, містить інформаційне вираження автора документа, використовується для образно-логічної реконструкції минулого.

Список використаних джерел

1. Бездрабко В. В. Історія науки про документ, або Відкриття відомого. Київ: Четверта хвиля, 2011. 295 с.
2. Варшавчик М. А. Источниковедение истории КПСС. Москва: Высшая школа, 1989. 224 с.
3. Дубровина Л. А. Классификация и научно-информационное описание коллекций и собраний в Национальной библиотеке Украины им. В. И. Вернадского // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. 2007. Вип. 5. С. 58–80.
4. Ковальська Л. А. Джерелознавчий дискурс історії радянського Руху Опору (1941–1945 рр.). Донецьк-Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 462 с.
5. Кулешов С. Г. Управлінське документознавство. Київ, 2003. 57 с.
6. Лурье Я. С. Логические основы критики источника. Источниковедческие разыскания. Тбилиси, 1985. С. 32–39.
7. Матяш І. Б. Архівознавство: методологічні засади та історія розвитку. Київ: Видавн. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 515 с.
8. Митяев К. Г. О методологии классификации и экспертизы документов. Вопросы методологии исторической науки. Москва, 1967. С. 118–138.
9. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення. Львів: Літопис, 2010. 358 с.
10. Фуко М. История безумия в классическую епоху. Санкт-Петербург, 1997. 576 с.
11. Швецова-Водка Г. М. Документознавство. Київ, 2007. 398 с.
12. Brown J., Duguid P. The social life of documents. First Monday. 1996. Vol. 1 (1).
13. Buckland M. Information as thing. Journal of the American Society for Information Science. 1991. Vol. 42 (5). Pp. 351–360.
14. Evans R. J. In Defense of History. New York-London, 1999.
15. Oxford English Dictionary. 1989. Vol. 4–7.

References

1. Bezdrabko, V. V. (2011). Istoriya nauky` pro dokument, abo Vidkry`ttya vidomogo. Kyiv [in Ukrainian].
2. Varshavchik, M. A. (1989). Istochnikovedenie istorii. Moskva [in Russian].
3. Dubrovina, L. A. (2007). Classification and Scientific Information Description of Collections and Collections in the National Library of Ukraine Vernadsky. Libraries of National Academies of Sciences: Problems of Functioning, Development Trends, 5, 58–80. Kyiv [in Russian].
4. Kovalska, L. A. (2015). Source-study Discourse on the History of the Soviet Resistance Movement (1941–1945). Donetsk-Vinnytsia [in Ukrainian].
5. Kuleshov, S. H. (2003). Upravlinske dokumentoznavstvo. Kyiv [in Ukrainian].
6. Lure, Ya. S. (1985). Logicheskie osnovyi kritiki istochnika. Tbilisi [in Russian].
7. Matiash, I. B. (2012). Arkhivoznavstvo: metodolohichni zasady ta istoriia rozvytku. Kyiv [in Ukrainian].
8. Mityaev, K. G. (1967). O metodologii klassifikatsii i ekspertizyi dokumentov. Voprosyi metodologii istoricheskoy nauki. Moskva [in Russian].
9. Ryuzen, J. (2010). Novi shlyaxy istorychnogo myslennya. L'viv [in Ukrainian].
10. Fuko, M. (1997). Istoriya bezumiya v klassicheskuyu epohu. Sankt-Peterburg [in Russian].

11. Shvetsova-Vodka, H. M. (2007). Dokumentoznavstvo. Kyiv [in Ukrainian].
12. Brown, J., Duguid, P. (1996). The social life of documents. First Monday. Vol. 1.
13. Buckland, M. (1991). Information as thing. Journal of the American. Society for Information Science. Vol. 42, Pp. 351–360.
14. Evans, R. J. (1999). In Defense of History. New York-London [in English].
15. Oxford English Dictionary (1989). Vol. 4–7.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2020
Отримано після доопрацювання 17.05.2020
Прийнято до друку 21.05.2020

УДК 001.891(Литвин)
DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224267

Цитування:
Добровольська В. В. Науковий доробок професора Сергія Литвина: біобібліометричний аналіз. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 3. С. 31–40.

Dobrovolska V. (2020). Scientific heritage of professor Serhii Lytvyn: biobibliometrical analysis. Library science. Record Studies. Informology. 3, 31–40 [in Ukrainian].

Добровольська Вікторія Василівна,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
vika_dobrovolska@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-0927-1179

НАУКОВИЙ ДОРОБОК ПРОФЕСОРА СЕРГІЯ ЛИТВИНА: БІОБІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Мета роботи *– здійснити бібліометричний аналіз публікацій та охарактеризувати основні періоди наукової, науково-педагогічної і громадської діяльності доктора історичних наук, професора Сергія Литвина.* ***Методологія дослідження*** *полягає у використанні загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, логічного методу, методу візуалізації результатів дослідження. Використано методи відбору, бібліографічної характеристики, групування та системного аналізу наукових публікацій.* ***Наукова новизна роботи.*** *Виявлено загальну кількість публікацій і праць Сергія Литвина за 1989–2019 роки, що включає статті, тези, інші види видань (монографії, підручники, навчальні посібники, методичні матеріали тощо), публіцистичні праці (статті, інтерв'ю, ухвали, заяви, звернення, передмови тощо). Наведено розподіл видань ученого за означений період за чотирма видами: статті, тези, інші публікації та публіцистичні праці. Бібліометричний аналіз проведено на основі 328 друкованих праць Сергія Литвина. Виявлено основні піки публікаційної активності вченого за роками як загалом, так і за окремими видами видань. Виокремлено основні етапи його науково-педагогічної діяльності, які визначено на основі аналізу публікацій, здійснено тематичний розподіл публікацій і посилань.* ***Висновки.*** *Біобібліометричний аналіз наукового доробку Сергія Литвина та його громадської діяльності дав можливість оцінити широту його наукових інтересів, публікаційну продуктивність, цитованість, ґрунтовний внесок у розвиток воєнної історії, військової справи, петлюрознавства, історії української державності й культури, документознавства та архівознавства. Плідний 30-річний шлях становлення й формування вченого та його наукова спадщина, яка сягає понад п'ять сотень праць і наукових заходів, організатором та учасником яких він був, дає підстави говорити про Сергія Литвина як про помітну, колоритну та цікаву постать наукового й освітянського простору, історика, джерелознавця та архівознавця, знаного петлюрознавця, дослідника військової справи, воєнної історії, історії*

© Добровольська В. В.

національно-визвольної боротьби українського народу 1917–1921 років, педагога, ученого із сильною дослідницькою домінантою.

Ключові слова: *Сергій Литвин, біобібліометричний аналіз, науково-педагогічна діяльність, публікаційна активність, публіцистичні праці, петлюрознавство, військова справа, воєнна історія, історія національно-визвольної боротьби українського народу 1917–1921 років.*

Dobrovolska Viktoriia,
Doctor of Philosophy in Social Communications,
Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Cultural Studies and Informational Communications
National Academy of Culture and Arts Management

SCIENTIFIC HERITAGE OF PROFESSOR SERHII LYTVYN: BIOBIBLIOMETRICAL ANALYSIS

The purpose of the article *is to make bibliometrical analysis of publications and to characterize the main periods of scientific, scientific-pedagogical, and public activity of Doctor of Historical Sciences, Professor Serhii Lytvyn.* ***The methodology*** *consists in the use of general scientific methods: analysis, synthesis, logical method, method of visualization of research results. Methods of selection, bibliographic characteristics, grouping, and systematic analysis of scientific publications are used.* ***Scientific novelty.*** *The total number of Serhii Lytvyn's publications and works for 1989–2019, including articles, abstracts, other types of publications (monographs, textbooks, manuals, methodical materials, etc.), journalistic works (articles, interviews, resolutions, statements, appeals, prefaces, etc.) are determined. The distribution of the scientist's publications for the specified period is divided into four types: articles, theses, other publications and journalistic works. Bibliometrical analysis was performed on the basis of 328 published works by Serhii Lytvyn. The main peaks of the scientist's publishing activity by years both in general and by separate types of publications are revealed. The main stages of his scientific and pedagogical activity are singled out, they were determined on the basis of the analysis of publications. The thematic distribution of publications and references is carried out.* ***Conclusions.*** *Biobibliometrical analysis of Serhii Lytvyn's scientific work and his public activity made it possible to assess the breadth of his scientific interests, publication productivity, citations, thorough contribution to the development of military history, military affairs, petliurology (research of the Petliura issue), history of Ukrainian statehood and culture, record and archival sciences. The productive 30-year path of formation and development of the scientist and his scientific heritage, that includes more than five hundred works and scientific events, the organizer and participant of which he was, allows speaking about Serhii Lytvyn as a notable, colorful and interesting figure of scientific and educational space, historian, source and archivist, well-known petliurologist, researcher of military affairs, military history, history of the national liberation struggle of the Ukrainian people in 1917–1921, teacher, scientist with strong research dominant.*

Key words: *Serhii Lytvyn, biobibliometrical analysis, scientific and pedagogical activity, publishing activity, journalistic works, petliurology, military affairs, military history, history of the national liberation struggle of the Ukrainian people of 1917–1921.*

Актуальність теми дослідження. Біобібліометричний аналіз наукової діяльності ученого дає можливість оцінити його наукову продуктивність, цитованість, різнобічність інтересів, визначити ступінь соціального й інтелектуального впливу на становлення та розвиток вітчизняної науки або певного наукового напрямку [3]. Оглядаючи наукову спадщину Сергія Харитоновича Литвина, яка сягає понад п'ять сотень праць і наукових заходів, організатором та учасником яких він був, ми маємо підстави говорити про нього як про помітну, колоритну та цікаву постать наукового й освітянського простору, історика, джерелознавця та архівознавця, знаного петлюрознавця, дослідника військової справи, воєнної історії, історії національно-визвольної боротьби українського народу 1917–1921 років, педагога, ученого із сильною дослідницькою домінантою [2]. Ґрунтовний внесок С. Х. Литвина в розвиток петлюрознавства, воєнної історії, історії української державності та культури,

документознавства й архівознавства – усе це в контексті актуалізує необхідність підсумувати його науковий доробок. Роботи вченого аналізують і використовують сучасні дослідники. Враховуючи все це, вважаємо доцільним розглянути наукову діяльність С. Х. Литвина крізь призму бібліометрії.

Мета роботи – здійснити бібліометричний аналіз публікацій та охарактеризувати основні періоди наукової, науково-педагогічної і громадської діяльності доктора історичних наук, професора Сергія Литвина.

Виклад основного матеріалу. Сергій Харитонович Литвин – полковник, доктор історичних наук, професор, нині завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, академік Національної академії наук вищої освіти України, член редакційної колегії наукового фахового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» та головний редактор науково-популярного журналу «Воєнна історія», добре відомий фахівцям у галузі історії України, воєнної історії як в Україні, так і за її межами. Науково-педагогічна діяльність С. Х. Литвина свідчить про плідний шлях ученого, широту його дослідницьких інтересів.

Повний біобібліометричний аналіз має охоплювати:

– перелік усіх біографічних відомостей у хронологічному порядку;

– повну бібліографію публікацій ученого;

– повну бібліографію матеріалів про його життя та діяльність;

– повний перелік матеріалів, цитованих або використаних ученим у його працях; повний перелік посилань на роботи цього науковця, наведених іншими авторами [3].

У статті представлені результати часткового бібліометричного аналізу наукової діяльності Сергія Харитоновича Литвина за інформацією, наведеною в біобібліографічному покажчику «Литвин Сергій Харитонович – учений-історик, педагог, військовик, громадський діяч (до 70-річчя від дня народження та 35-ліття науково-педагогічної діяльності)». Покажчик видано в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв і він охоплює: біографічні відомості про професора С. Х. Литвина в хронологічному порядку, бібліографію публікацій і бібліографію матеріалів про життя і діяльність ювіляра [4].

Насамперед, виявлено загальну кількість публікацій, відображених у покажчику праць С. Х. Литвина за 1989–2019 роки, динаміка яких за цей період представлена на рис. 1. До складу публікацій включено статті, тези, інші види видань (монографії, підручники, навчальні посібники, методичні матеріали тощо) та публіцистичні праці (статті, інтерв'ю, ухвали, заяви, звернення, передмови тощо). На рис. 2. наведено розподіл видань ученого за означений період за чотирма видами: статті, тези, інші публікації і публіцистичні праці. Бібліометричний аналіз проведено на основі 328 друкованих праць Сергія Харитоновича. Також слід наголосити на значній кількості друкованих праць (понад 50) за редакцією С. Х. Литвина, але через обмежений обсяг статті як жанру вони не були вивчені [4].

За результатами аналізу відомостей, представлених на рис. 1 і 2, виявлено основні піки публікаційної активності С. Х. Литвина за роками як загалом, так і за окремими видами видань. Так, зокрема, найбільша кількість публікацій ученого (24) припадає на 1992 рік, 22 праці опубліковано 2000 року, 20 праць – 2011, 19 праць – 1994, 18 праць надруковані у 2002, 2008 та 2012 роках, 17 – 1999 року, 16 – у 1995 та 2014 роках, 14 – 2009 року, 13 – 2010-го, по 12 праць – у 2003 і 2004 роках, 11 – 2013 року. Найменша кількість публікацій С. Х. Литвина за рік (1) припадає на 1998 рік, що є цілком природним – тривав процес становлення особистості вченого та накопичення практичного досвіду. Слід також вказати на наявність значної кількості публіцистичних праць у цей період, саме тоді ще молодий учений глибоко сприйняв зміни, які відбувалися в Україні, зумовлені процесам українського національного пробудження та народження новітньої української державності. У цей період він пише переважно про Українських січових стрільців, про джерела української національної символіки, видає навчальні посібники з цієї проблематики, що було надзвичайно важливою та необхідною справою, а також мужнім кроком, з огляду на тогочасні кримські реалії. Тому у цей період виходять переважно публіцистичні праці С. Х. Литвина [2].

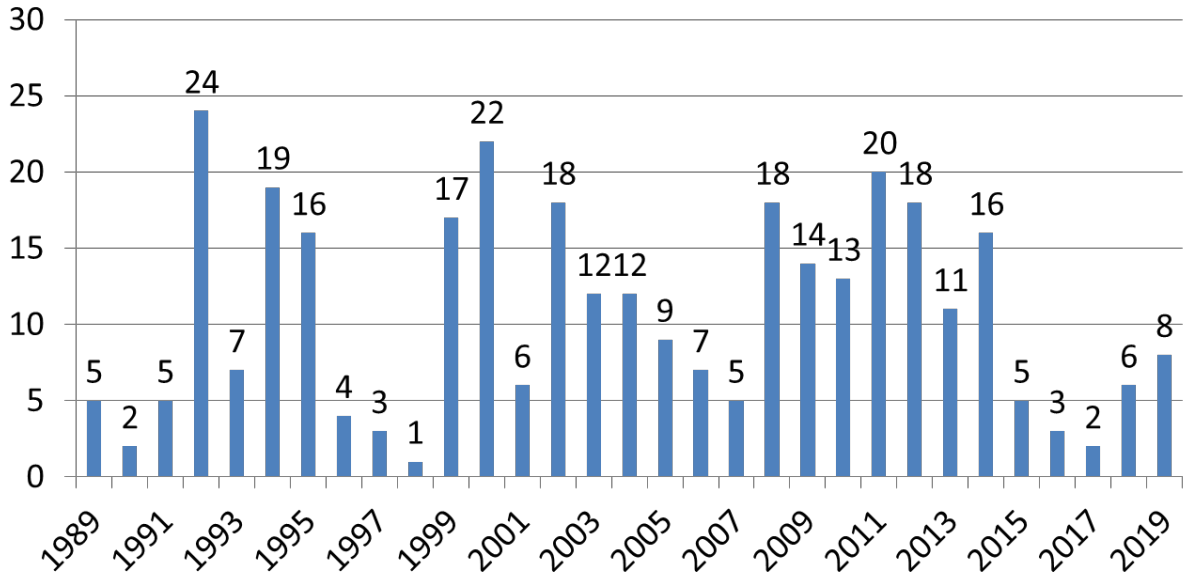

Рис. 1. Загальна кількість публікацій С. Х. Литвина (1989–2019 рр.)

При цьому слід зазначити, що Сергій Харитонович у цей період починає досліджувати діяльність Симона Петлюри, розширює й удосконалює свої напрацювання під час роботи над дисертацією. У наукових виданнях він опублікував понад 40 праць, що стали значним внеском у «петлюріану». Певна річ, що важливе значення для характеристики наукової діяльності будь-якого вченого має не лише кількість публікацій, але і їх якість. Це відображається у видах надрукованих робіт (монографії, наукові статті, навчальні видання, тези конференцій тощо) та засвідчується індексом цитованості наукових публікацій [2].

Щодо видового аналізу публікацій, підсумки якого наведені на рис. 2, то серед 328 праць С. Х. Литвина наукових статей налічується 120, тез – 12, інших видань – 24, публіцистичних праць – 172. Отже, значну частину друкованих наукових праць становлять наукові статті (36,6 %), у яких, як відомо, сконцентровано основне наукове знання.

Найбільша кількість наукових статей (19) надрукована 2000 року, 17 статей вийшли 1999-го, 9 статей – у 2002 та 2014 роках, 8 статей було опубліковано 2012 року, по 7 – у 2008 та 2011 роках, 6 статей – 2004 року. Отже, базуючись на показниках, представлених на рис. 1 і 2, можемо констатувати про два потужні періоди публікаційної активності С. Х. Литвина: 1999–2004 роки та з 2008-го по теперішній час. Важливо підкреслити, що зазначені періоди обумовлені найбільшою кількістю не просто публікацій, а насамперед статей [4].

Представлені на рис. 1 і 2 відомості, на наш погляд, добре доповнюють та ілюструють основні етапи науково-педагогічної діяльності Сергія Литвина, визначені на основі аналізу публікацій:

1. 1989–1991 – навчання (заочно) в ад'юнктурі Військово-політичної академії ім. Леніна, кафедра історії, захист 1991 року дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (5 статей і 7 інших публікацій).

2. 1992–1996 – робота на різних посадах (1992–1995 – начальник кафедри українознавства Сімферопольського вищого військово-будівельного училища; 1995 – заступник начальника факультету з виховної роботи Севастопольського вищого військово-морського училища підводного плавання; 1996 – заступник начальника факультету корабельної енергетики з виховної роботи Севастопольського військово-морського інституту ім. П. С. Нахімова) (1 стаття, 2 інші видання та 67 публіцистичних праць).

3. 1997–2000 – докторант Севастопольського військово-морського інституту ім. П. С. Нахімова з прикріпленням до докто-

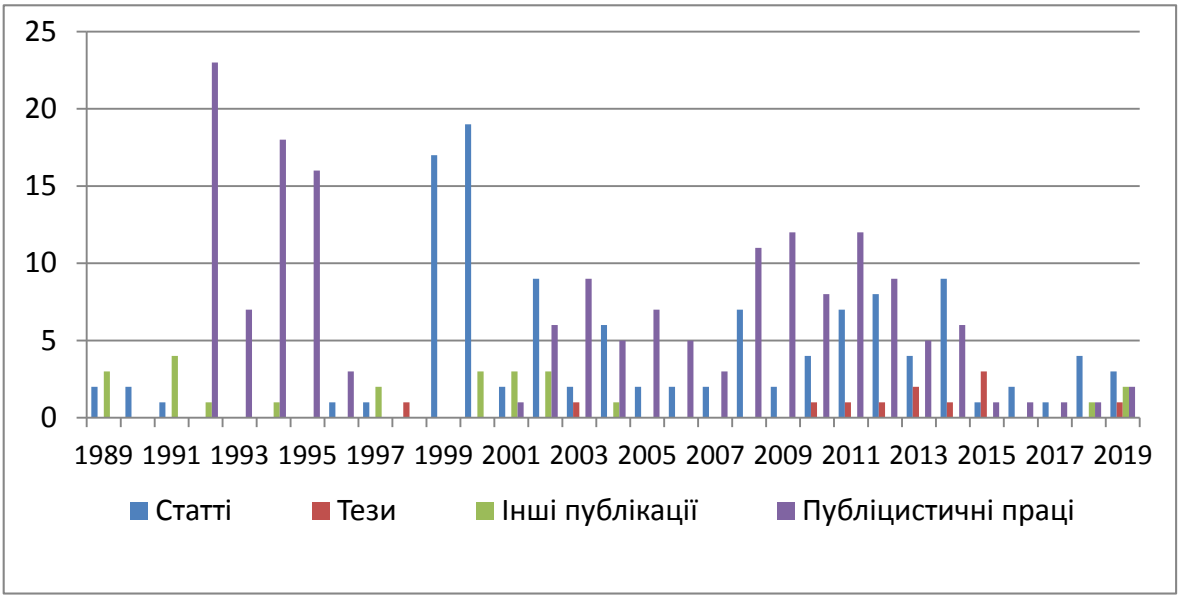

Рис. 2. Видовий склад публікацій С. Х. Литвина (1989–2019 рр.)

рантури при Інституті української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2000-й – захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» на тему: «Симон Петлюра у національно-визвольній боротьбі українського народу (1917–1926 рр.)» в Інституті української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. 1997 року присвоєно вчене звання доцента кафедри українознавства та гуманітарної підготовки (37 статей, 1 тези, 5 інших видань);

4. 2001–2008 – діяльність на різних посадах (2000–2001 – доцент кафедри українознавства і всесвітньої культури Севастопольського військово-морського інституту ім. П. С. Нахімова; 2001–2006 – начальник кафедри історії війн і воєнного мистецтва Національної академії оборони України (тепер Національний університет оборони України ім. І. Черняховського), 2003 року присвоєно вчене звання професора кафедри історії, з 2002-го – головний редактор науково-популярного журналу «Воєнна історія» (32 статті,1 тези, 7 інших видань і 47 публіцистичних праць).

5. 2009–2012 – професор кафедри гуманітарних дисциплін у Київському державному інституті водного транспорту імені гетьмана Петра Сагайдачного (21 стаття, 3 тез, 41 публіцистична праця).

6. 2012–2019 – плідна праця на різних посадах у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (2012 – професор кафедри документознавства та управління соціальними комунікаціями, 2013 – завідувач кафедри суспільних наук, 2014–2019 – проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків, з 2019 – по сьогодні – завідувач кафедри гуманітарних дисциплін, 2012–2020 – головний редактор наукового фахового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (24 статті, 7 тез, 3 інші видання, 17 публіцистичних праць) [1].

Графічно результати науково-педагогічної діяльності С. Х. Литвина за вказані періоди відображені в публікаціях, що представлені на рис. 3, аналіз яких дає можливість констатувати наступне. Передусім, варто відзначити, що найбільш продуктивний період у науковій діяльності вченого припадає на час його навчання в докторантурі, оскільки саме протягом 1997–2000 років була опублікована найбільша кількість наукових праць (43) загалом і найбільша кількість наукових статей (37), зокрема. Крім того, вийшла друком монографія та відбувся захист докторської дисертації.

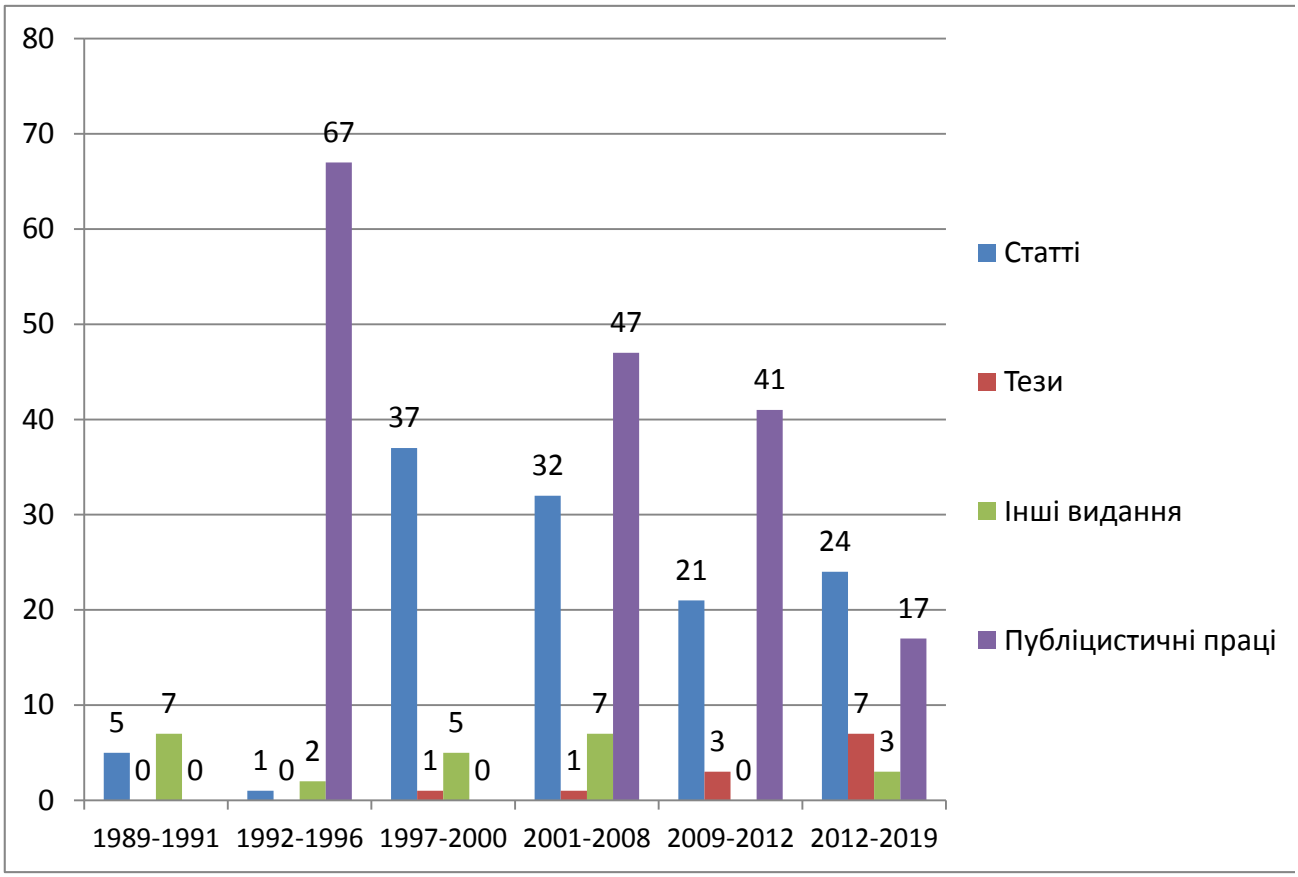

Рис. 3. Кількість та склад публікацій С. Х. Литвина в основні етапи науково-практичної діяльності (1989–2019 рр.)

Якщо визначити й проаналізувати середню річну кількість публікацій у всіх шести періодах науково-практичної діяльності професора С. Х. Литвина, виявиться, що 4, 5 і 6 періоди мало чим поступаються третьому (навчання в докторантурі). Так, за 4 роки навчання в докторантурі було надруковано 43 праці, серед них 37 статей, що в середньому за рік становить 10,75 публікацій загалом і 9,25 статті, зокрема. У наступний період (2001–2008) під час роботи на різних посадах за 8 років учений опублікував 87 праць, серед яких 32 наукові статті, що в середньому за рік становить 10,88 публікацій і 4 наукові статті. За наступні 4 роки, які охоплюють період 2009–2012 рр., С. Х. Литвин надрукував 65 праць, серед яких 21 наукова стаття, що в середньому за рік склало 16,25 публікацій і 5,25 наукових статей.

Високою продуктивністю характеризується й нинішній етап науково-практичної діяльності Сергія Харитоновича Литвина. За останній (6) період надруковано 51 працю, серед яких 24 наукові статті, що в середньому за рік становить 7,3 публікацій і 3,4 наукових статей. І це незважаючи на завантаженість адміністративною роботою, організацією та редагуванням з 2002 року науково-популярного журналу «Воєнна історія» та з 2012 року наукового фахового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» [1].

Важливим показником діяльності вченого є також тематичний розподіл його публікацій і посилань. Результати узагальненого бібліометричного аналізу тематичного поділу друкованих робіт С. Х. Литвина та праць, що цитують їх, представлені на рис. 4 та 5.

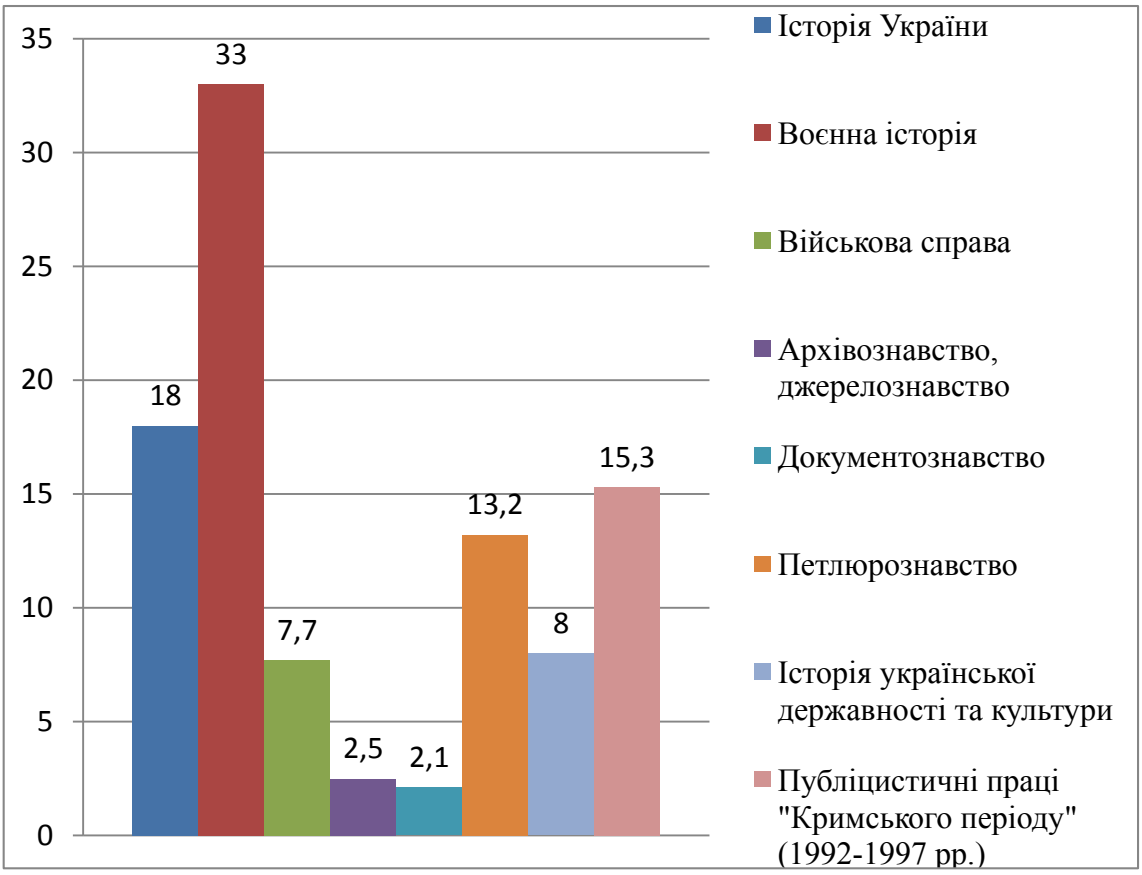

Рис. 4. Тематичний розподіл публікацій С. Х. Литвина (у %)

Як можна спостерігати, найбільша кількість праць науковця присвячена дослідженню воєнної історії (33 %) й історії України (18 %), публіцистичні праці порушують питання «Кримського періоду» (15 %), життя та діяльності Симона Петлюри (13 %), військової справи (8 %); історії української державності та культури (8 %); архівознавства, джерелознавства (2,5 %) та документознавства (2 %).

Навчально-педагогічну роботу С. Х. Литвин органічно поєднує з науково-організаційною та громадською діяльністю. Необхідно зазначити, що він брав активну участь у роботі товариства «Просвіта», громадської організації «Спілка офіцерів України», був головою Кримської організації Спілки офіцерів України (1992–1995), головою Кримського фонду соціальних гарантій військовослужбовців і членів їх сімей (1992–1994), заступником голови громадського об'єднання Комітет громадських організацій «Крим з Україною – соборність» (1993–1998) та очолював Кримське відділення комітету (1994–1998), редагував інформаційний бюлетень «Соборність» (1992–1996) [4]. Усвідомлюючи необхідність переосмислення та розвитку української воєнної історії, разом з однодумцями ініціював створення Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» як міжвідомчої координаційної науково-дослідної інституції. 4 жовтня 2002 року інститут був зареєстрований у Міністерстві юстиції України та ставив за мету відродження, розвиток і популяризацію воєнно-історичної науки в Україні, координацію дослідницької і видавничої діяльності в галузі воєнної історії, встановлення та зміцнення наукових зв'язків між вітчизняними і зарубіжними військовими [2].

Результати тематичного аналізу посилань на роботи професора С. Х. Литвина (здійсненого на основі біобібліографічного покажчика [4]) наведено на рис. 5. Вони дають підстави констатувати про їх високий рівень цитованості в роботах з питань воєнної історії (24 %). Це є не лише показником інтересу вченого до цієї теми, але й високого рівня його праць. Цілком обґрунтованим є високий рівень посилань у роботах з істо-

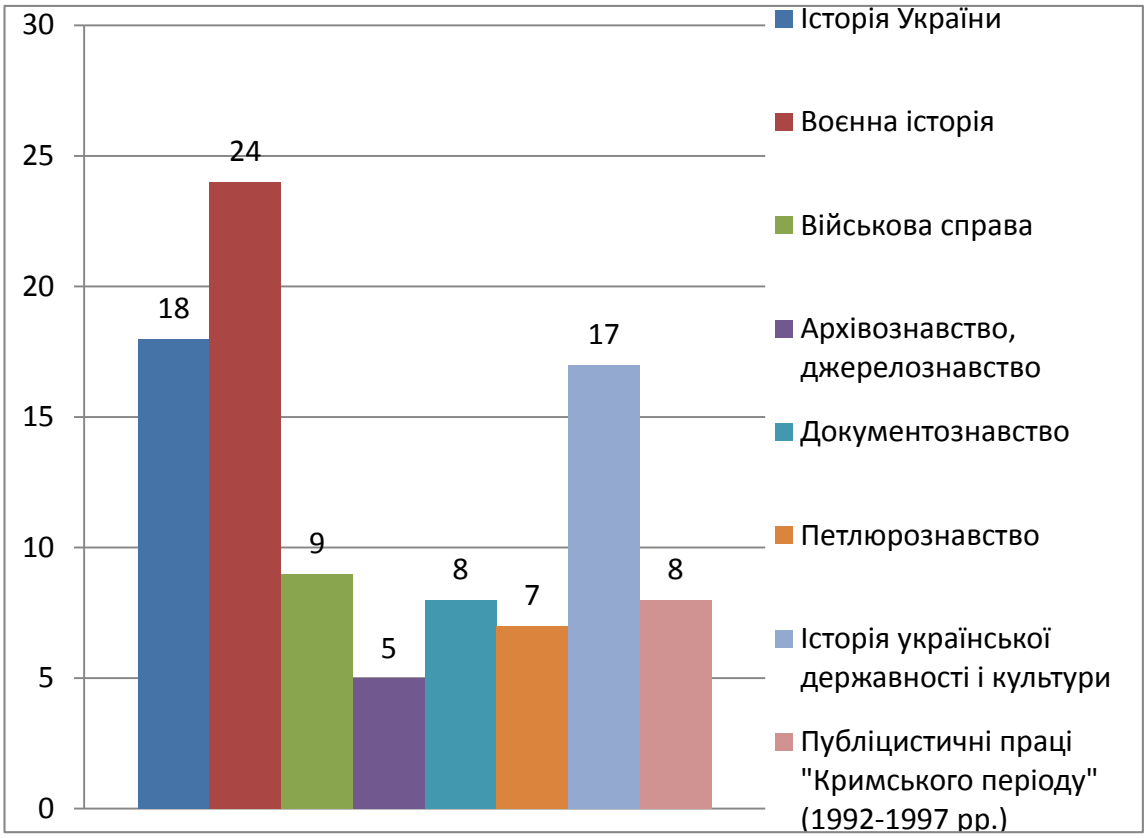

Рис. 5. Тематичний розподіл праць з цитуванням публікацій С. Х. Литвина (у %)

рії України (18 %), української державності та культури (17 %), військової справи (9 %), питань «Кримського періоду» (8 %), життя та діяльності Симона Петлюри (8 %) і розвитку документознавства в Україні (8 %).

Результати часткового бібліометричного аналізу наукової діяльності С. Х. Литвина свідчать про високу наукову продуктивність ученого впродовж усієї наукової кар'єри, але особливо плідними можна визначити періоди 1999–2004 рр. та з 2008 по теперішній час. Результати його праці, як показує кількість і склад робіт, у яких посилаються на С. Х. Литвина, знайшли широке професійне визнання. З відродженням української історії особливу зацікавленість у Сергія Харитоновича викликала постать Симона Петлюри. 2000 року С. Х. Литвин видав свою першу монографію про Петлюру «Симон Петлюра у 1917–1926 роках. Історіографія та джерела», а 2001 року вийшла монографія «Суд історії. Петлюра і петлюріана», що отримала схвальні відгуки наукової спільноти України, зокрема, у колах української діаспори її визнали кращим науковим дослідженням про Симона Петлюру. Тому, значно доповнивши свої напрацювання новими матеріалами, Сергій Харитонович 2018 року видав книгу «Симон Петлюра у боротьбі за самостійну Україну». Названі монографії принесли С. Х. Литвину визнання найавторитетнішого петлюрознавця як в Україні, так і за її межами [2].

Сергій Харитонович активно працює в системі атестації наукових кадрів. Так, у Національній академії оборони України він ініціював створення спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності «Військова історія» та очолив її. С. Х. Литвин також узяв активну участь у розробці та впровадженні паспорта відповідної спеціальності, що регламентував дослідження теоретичних і науково-методичних проблем з історії війн, воєнного мистецтва, воєнної думки, військових формувань, збройних сил, їхніх видів, родів військ і їх всебічного забезпечення. Водночас, з 2002 по 2010 рр., він був членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук зі спеціальності 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні іс-

торичні дисципліни» в Інституті української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського Національної академії наук України [5]. 2016–2020 роки – член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій зі спеціальності 26.00.01 «Теорія та історія культури» за напрямами: культурологія, мистецтвознавство та історичні науки – у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв.

За ініціативи С. Х. Литвина, на той час проректора з наукової роботи і міжнародних зв'язків у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2016 року Академія підписала угоду про наукову співпрацю з Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, що стало запорукою плідної роботи, продукування нових наукових ідей і спрямування їх у практичну площину. Сьогодні, окрім роботи в редколегіях провідних фахових видань («Військово-історичний альманах», «Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв», «Культура і сучасність»), Сергій Харитонович як ініціатор і засновник науково-популярного журналу «Воєнна історія» став його головним редактором і видає журнал на громадських засадах до цього часу. С. Х. Литвин багато зусиль приділяє науковому редагуванню фахового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство, Інформологія». 2017 року Сергія Харитоновича було обрано академіком Національної академії наук вищої освіти України, що стало визнанням його наукових здобутків і зобов'язує до подальшої праці на науковій ниві [2].

Висновки. Біобібліометричний аналіз наукового доробку Сергія Харитоновича Литвина демонструє плідний 35-річний шлях становлення та формування вченого, широту наукових інтересів, засвідчуючи його ґрунтовний внесок у розвиток воєнної історії, військової справи, петлюрознавства, історії української державності та культури, документознавства та архівознавства.

Список використаної літератури

1. Добровольська В. В. Бібліометричний аналіз наукової діяльності С. Х. Литвина // Миттєвості життя у вирі подій: вибрані праці / С. Литвин : вибрані праці / уклад. В. В. Добровольська ; наук. ред. О. М. Збанацька. Київ, 2020. С. 311–320.

2. Збанацька О. М., Добровольська В. В. Віхи наукової, педагогічної та громадської діяльності (біографічний нарис) // Литвин Сергій Харитонович – учений-історик, педагог, військовик, громадський діяч (до 70-річчя від дня народження та 35-ліття науково-педагогічної діяльності) : біобібліогр. покажч. / М-во культури, молоді та спорту України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв ; уклад.: В. В. Добровольська, О. М. Збанацька. Київ, 2020. С. 11–29.

3. Кобєлєв О. М. Біобібліометричний аналіз наукової діяльності М. С. Слободяника // Бібліотека. Документ. Комунікації : вибр. пр. (до 60-річчя від дня народж. і 35-річчя наук. діяльності) / М. С. Слободяник ; [уклад. О. Г. Кириленко]. Київ, 2010. С. 218–230.

4. Литвин Сергій Харитонович: учений-історик, педагог, військовик, громадський діяч (до 70-річчя від дня народження та 35-ліття науково-педагогічної діяльності) : біобібліогр. покажч. / М-во культури, молоді та спорту України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв ; уклад.: В. В. Добровольська, О. М. Збанацька. Київ, 2020. 132 с.

5. Литвин Сергій Харитонович / підгот. В. В. Карпов // Енциклопедія сучасної України. Київ : Ін-т енцикл. дослідж. НАН України, 2014–2020. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=55090 (дата звернення: 15.09.2020).

6. Литвин Сергій Харитонович // Вікіпедія : вільна енцикл. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Литвин_Сергій_Харитонович (дата звернення: 15.09.2020).

References

1. Dobrovolska, V. V. (2020). Bibliometric analysis of Serhii Lytvyn scientific activity. Moments of life in the vortex of events: selected works. Serhii Lytvyn: selected works. Kyiv. 311–320 [in Ukrainian].

2. Zbanatska, O. M. & Dobrovolska, V. V. (2020). Milestones of scientific, pedagogical and public activity (biographical essay). Lytvyn Serhii Kharytonovych – scientist-historian, teacher, soldier, public figure (to the 70th anniversary of his birth and the 35th anniversary of scientific and pedagogical activity): biobibliograpical index. Kyiv. 11–29 [in Ukrainian].

3. Kobelev, O. M. (2010). Biobibliometric analysis of the scientific activity of Mykhailo Slobodianyk. Library. Document. Communications: select etc. (to the 60th anniversary of the birth and 35th anniversary of scientific activity). Kyiv. 218–230 [in Ukrainian].

4. Lytvyn Serhii Kharytonovych – scientist-historian, teacher, soldier, public figure (up to the 70th anniversary of his birth and 35th anniversary of scientific and pedagogical activity): biobibliograpical index (2020). Kyiv. 132 [in Ukrainian].

5. Karpov, V. V. (2020). Lytvyn Serhii Kharytonovych. Encyclopedia of modern Ukraine. Kyiv. Retrieved from: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=55090 [in Ukrainian].

6. Lytvyn Serhii Kharytonovych (2020). *Wikipedia: free encyclical*. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/Литвин_Сергій_Харитонович [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.09.2020
Отримано після доопрацювання 18.11.2020
Прийнято до друку 22.11.2020

УДК 021.61 (100) :78:002.1-028.17
DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224268

Цитування:
Мазур О. Л. Музичні радіозаписи як об'єкти архівного зберігання. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 3. С. 40–46.

Mazur O. (2020). Music radio recordings as objects of the archival storage. Library science. Record Studies. Informology. 3, 40–46 [in Ukrainian].

Мазур Олександр Леонідович,
аспірант кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
sashamazzur@outlook.com
https://orcid.org/0000-0003-0763-3436

МУЗИЧНІ РАДІОЗАПИСИ ЯК ОБ'ЄКТИ АРХІВНОГО ЗБЕРІГАННЯ

Мета роботи *– охарактеризувати особливості організації зберігання музичних аудіозаписів у радіосховищах та визначити перспективи розвитку відновлення та реставрації зазначених об'єктів архівного зберігання.* ***Методологія дослідження*** *ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів. Стаття присвячена науковій проблемі збереження та використання музичних аудіозаписів радіокомпаній як об'єктів архівного зберігання. Методологічною основою публікації є соціокомунікативний підхід, використання якого дозволило з'ясувати особливості зберігання та використання музичних аудіозаписів радіокомпаній.* ***Наукова новизна.*** *Обґрунтовано основні напрями забезпечення збереженості, відновлення та реставрації музичних архівних аудіозаписів, а також розкрито особливості оцифрування та використання фонодокументів даного типу. На прикладі «BBC Archive Centre» та «The British Library Sound Archive» як провідних зарубіжних закладів, де зберігаються музичні записи, розглядається специфіка формування відповідних колекцій. Досліджуючи музичні радіозаписи як об'єкти архівного зберігання, було з'ясовано, що в епоху цифрової революції музична індустрія в усьому світі зазнала суттєвих змін. Принципово змінилася як структура доходів, так і структура витрат звукозаписувальних лейблів та музичних радіокомпаній.* ***Висновки.*** *Цифрові технології призвели до зміни культури музичного споживання (відбулася зміна ідеології авторства на музичні продукти) та появи цифрових технологій звукозапису, що використовують штучний інтелект, цифрові робочі станції й т.п. У зв'язку з цим трансформувалася специфіка організації зберігання музичних архівних звукозаписів, зокрема в фоносховищах радіокомпаній, які набули специфічних властивостей сервісного ґатунку (перевидання архівних музичних звукозаписів, що раніше спеціально були записані для радіостанцій).*

Ключові слова: *архів, аудіозапис, зберігання, музика, оцифрування, радіо, сервіс, фоносховище.*

© *Мазур О. Л.*

Mazur Oleksandr,
Postgraduate student at the Department of Cultural Studies and Information
National Academy of Culture and Arts Management

MUSIC RADIO RECORDINGS AS OBJECTS OF THE ARCHIVAL STORAGE

The purpose of the article *is to characterize the peculiarities of organizing the storage of musical audio recordings in the repositories of radio stations.* ***The methodology*** *is based on the use of general scientific and special methods. The universal nature of music as a special language determines the internationality of music art. From the moment of birth and during the past years verbal report of the unwritten conditions, that are connected to music sound record accumulation in different cultural institutions, has changed not once. The transformations of this relationship were caused by different reasons – social, political, technical, and technological nature. In current high-technology conditions integration properties inherent in the holistic process of creation, circulation, and spread of information, accumulated in music compositions for radio. Today the formation of the new qualitative communication area with the rapid growth of the sound messages streams level occurs. The article is dedicated to the scientific problem of the preservation and use of music audio recordings of radio companies as objects of archival storage. Archived musical radio records are defined as a special cluster of the communication area. The socio-communicative approach is the methodological basis of the publication.* ***The scientific novelty.*** *The main directions of ensuring the preservation, restoration, and restoration of music audio recordings of archival audio recordings are substantiated, as well as the peculiarities of digitization and use of sound documents of this type, are revealed. The specifics of the formation of the respective collections are considered on the example of the BBC Archive Center and The British Library Sound Archive as leading foreign institutions where music records are stored. It is concluded that digital technologies have led to a change in the culture of music consumption and, accordingly, have transformed the processes of storing music archival recordings in the repositories of radio companies, which have acquired specific properties. Examining music radio recordings as archival objects have shown that in the age of the digital revolution, the music industry around the world has undergone significant changes. Both the revenue structure and the cost structure of record labels and music radio companies have fundamentally changed.* ***Conclusions.*** *Digital technologies have led to a change in the culture of music consumption (there has been a change in the ideology of authorship for music products) and the emergence of digital recording technologies that use artificial intelligence, digital workstations, etc. In this regard, the specifics of the organization of storage of music archival recordings were transformed, in particular in the phono repositories of radio companies that have acquired specific properties of the service grade (reprint of archival music recordings that were previously specially recorded for radio stations).*

Key words: *Archive, Audio Records, Storage, Music, Digitization, Radio, Service, Phonostorage.*

Актуальність теми дослідження. Музика є особливою формою культури, що володіє власним змістом, набором образів, механізмами впливу на людину і суспільство. Саме тому музика грає величезне значення в житті кожної людини [5, 64–76]. Музичні повідомлення наповнюються унікальним змістом для багатьох людей. Музична сфера суспільства може розглядатися як осередок інституціалізації соціальних комунікацій. Як відомо, масова комунікація – це складне та багатовимірне соціальне явище. Головна особливість радіо в тому, що воно виконує свої функції лише звуком. Отже, звук в ефірі – явище особливе, при цьому на радіо він є основою програми. Радіо як інформаційний компонент зіграло одну з провідних ролей у структурі музичної комунікації. Тим більше, що впродовж другої половини XX ст. одним з провідних каналів у музичній сфері було радіо, а музичні радіопередачі були і залишаються однією з основних сфер естетичного, духовного виховання, формування художніх смаків. Важливе місце у цьому процесі займають найбільші колекції музичних записів. Архівована продукція несе у собі історичну цінність, культурну спадщину та досвід поколінь, що працювали над створенням кожної музичної радіопрограми.

Технічні можливості у наш час дають змогу одержувати потрібну інформацію оперативно та без зайвих труднощів, не становлять виключення і архівні матеріали радіостанцій багаторічної давнини та сьогодення. В сучасних високотехнологічних умовах цілісному процесу створення, циркуляції й поширення музичних треків, акумульованих у радіофонограми, притаманні інтегративні властивості, що обумовлює внутрішню єдність структури нового комунікаційного середовища та динаміки інформаційних ресурсів зі зростанням рівня потоків звукових повідомлень. Радіопередачі в тому вигляді, в якому їх отримує споживач інформації, не є документами («недокументовані тексти»). Інша справа, що ці передачі можуть записуватися заздалегідь або в процесі передачі і потім використовуватися як документи. Тож актуальність дослідження обумовлена своєчасністю наукового осмислення проблем циркуляції та збереження архівних музичних аудіозаписів у високотехнологічних інформаційних умовах.

Мета статті – охарактеризувати особливості організації зберігання музичних аудіозаписів у радіосховищах та визначити перспективи розвитку відновлення та реставрації зазначених об'єктів архівного зберігання.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі проблеми щодо функціонування фоносховищ досліджують фінські автори М. Петайа та П. Гронов, Л. Кеносі з Республіки Ботсвана та австрійські науковці Ж.-К. Куммер, П. Кюхнле та С. Габлер. Болгарською дослідницею А. Крандевою розглядаються проблеми інтеграції фонограмних колекцій «Болгарського Національного Радіо» в існуючу систему аудіовізуальних архівів. Віддаючи належне досягненням дослідників, потрібно визнати, що специфічні особливості зберігання музичних архівних аудіозаписів у сучасних високотехнологічних умовах ще досліджені недостатньо, тому вивчення цього важливого питання є актуальною науковою проблемою.

Теоретичну базу склали положення, що викладені у працях учених із соціальних комунікацій (М. Бутиріна, П. Бурдьє, О. Гоян, В. Маркова, Н. Мурейко, А. Соколов, О. Синєокий, О. Холод та ін.), документознавства (В. Бездрабко, Г. Боряк, М. Комова, Н. Кушнаренко, К. Новохатський, Ю. Палеха, Г. Швецова-Водка та ін.), архівознавства (С. Безклубенко, М. Васильченко, Т. Ємельянова, Л. Кобелькова, Л. Левченко, Т. Надольська, М. Палієнко, Ю. Трач та ін.), культурології та музикознавства.

Обґрунтованість використання досягнень науки при створенні методик, які розширюють можливості дослідження, проявляється у формуванні базисного знання для утворення нових видів досліджень, інтеграційна сутність яких у сучасних умовах не викликає сумнівів. Звідси методологічне забезпечення дослідження ґрунтувалося на використанні загальнонаукових і спеціальних методів.

Виклад основного матеріалу. Музична індустрія за весь період свого існування пройшла довгий еволюційний шлях: від церковного співу з органами – до сервісів музичного стрімінга (потокове онлайн-мовлення, яке реалізують більшість сучасних провайдерів на даний час) [4, 84–96]. Сфера музичного звукозапису радіомовлення суттєво відрізняється від того, що відбувається в сфері звукозапису власне в музичній індустрії. Більшості місцевих ретрансляторів комерційних радіостанцій (окрім, деяких інформаційно-розмовних радіостанцій) притаманний музичний тип мовлення (співвідношення музики та інформації в ефірі становить орієнтовно 75–90% музики та 10–25% інформації) [2, 142]. Комерційне радіомовлення фокусується на музичній, а не інформаційній складовій. Протягом другої половини XX ст. основним каналом у музичній сфері залишалося радіо. З середини 1990-х рр. спостерігається дисбаланс між інтересами аудиторії та тим, що пропонувало більшість радіостанцій. Саме з цього часу відзначається загальне зниження споживання масовою аудиторією радіо-музики. Для порівняльного прикладу, в США за рейтингом опитувань, що наводиться у різних джерелах, у 1992 р. радіо випереджало музичні записи і посідало на другому місці щодо споживання масової інформації (1150 годин на рік), а в 2000 р. такий показник зменшився на 8% і складав 1056 годин на рік.

Саме в ці часи – на початку 2000-х – в інтернеті з'явилися перші легальні музичні портали, на яких музичні записи пропонувалися

для безкоштовного скачування. Цим порталам довелося і доводиться серйозно конкурувати з активними файлообмінними мережами, в яких абсолютно такі ж музичні файли теж пропонуються безкоштовно, причому в більш широкому асортименті.

Нарешті, ще один важливий крок на шляху до подальшого поширення цифрової музики був зроблений одним із стовпів комп'ютерної індустрії – концерном «Apple», якому вперше вдалося домогтися гідних комерційних успіхів від онлайнового музичного порталу, що було досягнуто за рахунок інтеграції плеєра iPod з порталом iTunes. Успіх iPod призвів до справжнього прориву в області цифрової музики і зробив її перемогу остаточною. При цьому iPod зробив переваги оцифровки звуку доступними для багатьох [10, 7].

Далі пропонуємо стисло зупинитися на характеристиці британських «BBC Archive Centre» та «The British Library Sound Archive» як провідних закладів, де зберігаються музичні радіозаписи. Так, сьогодні у «BBC Archive Centre» сформована одна з кращих в світі колекцій фонограмних документів, що налічує 7 млн. звукозаписів, в тому числі тих, що зроблені на музичному радіо. В архівному центрі зберігається 5600000 котушок з записами на магнітній стрічці, а вінілові грамплатівки розміщуються на 700 спеціальних полицях [9].

Одна з найбільших музичних колекцій аудіозаписів у світі знаходиться в Британській бібліотеці «The British Library Sound Archive» – найбільшій у своєму роді установі в світі. Багато артефактів звукозапису (понад мільйон вінілових дисків і 200.000 записів на магнітній стрічці), починаючи з воскових валиків з 1890 року і закінчуючи новітніми віниловими бокссетами, зберігаються в підвалі, куди на 30-метрову глибину потрібно спускатися ліфтом. Історія звукового архіву сходить до 1906 року. Спочатку це було приватне підприємство. На той час в Німеччині, Австрії та Італії вже існували звукові архіви, тому в Британії завдання збереження звукового спадщини прийняла на себе «Grammophone Company» і з 1899 року почали колекціонувати Metal Masters. У 1983 році до структури *British Library* було включено Британський інститут звукозапису. У 1998 році Бібліотека переїхала до нової будівлі, будівництво якої обійшлося в 511 млн. фунтів стерлінгів. В цілому, *British Library* займає 115.000 квадратних метрів. У Західному Йоркширі діє другий архів. У найбільшій будівлі в Лондоні працюють 1700 чоловік, багато з яких «хворі колекційним вірусом». У читальних залах передбачені місця для 1200 читачів (бібліотечну картку мають 140.000 читачів). Картка дозволяє забезпечити доступ її власнику до більшості найрідкісніших матеріалів. На початок 2020 року у *British Library* зібрано близько 200 мільйонів предметів. Тут зберігаються музичні фонограми, зроблені на радіо, записи, що зроблені композиторами з неопублікованих творів, а також є записи, що містять лінгвістично унікальні діалекти. Крім того, зберігаються літературні записи, історичні мови і зафіксовані звуки природи. Ви можете почути шум паровозів, мелодію старого бакелітового телефону.

Таким чином, у *British Library* представлено увесь спектр планетарного фонового шуму. Копії платівок додаються щороку тисячами. Близько 70 відсотків всіх британських звукозаписних компаній відправляють свої нові матеріали безпосередньо у *British Library*. Поступово звуковий архів переходить до вибіркового придбання найбільш значимих реальних і потенційних артефактів. Колекція записів епохи класичного року повільно, але впевнено наближається до музеалізації. Панквиставка, що була організована бібліотекою, протягом декількох місяців привернула 120.000 відвідувачів. Деякі приватні анонімні великі пожертви зберігаються в таємниці.

Архіваріуси знаходяться у контакті з різними агентами. Така комунікація розширює можливості для поповнення архіву.

Наведемо приклад. До Британської бібліотеки звернулася жінка з Оксфорду з музичної касетою, що була нею куплена майже 30 років тому на концерті RADIOHEAD. Оскільки у неї вже не було магнітофону для відтворення касети, вона подзвонила до бібліотеки і запитала, чи не зацікавлені працівники цього закладу культури в цьому предметі. Загалом, ця жінка в будь-який час могла продати зазначену касету на *Ebay* за кілька тисяч фунтів, але замість цього вона пожертвувала її для *British Library*.

Одного разу анонімний доброзичливець з'явився в архіві *British Library* з акустичною версією «Space Oddity» (1969) Девіда Боуї, про яку смутні спогади мали тільки зарубіжні радіослухачі. Запис надійшов з фонду британської продюсерської компанії, яка створила програмний матеріал для мовлення в Австралії і незабаром запросила Боуї до студії. Після банкрутства компанії ці, так само як і багато інших записів, було викинуто. Але на цьому звалищі виявилася ця небайдужа людина і врятувала безцінні звукові раритети, відправивши їх до Британської бібліотеки. У *British Library* зберігається близько 5000 бутлегів, що надійшли з BPI (*British Phonographic Industry*) – агентства, яке веде боротьбу з цими піратськими копіями. Поруч зі стелажами з бутлеги знаходиться колекція записів реггі, яка включає близько 1200 платівок, в тому числі «семидюймівок». Записи були заповідані до архіву колекціонером – особистим другом Лі Перрі (Lee «Scratch» Perry), який вважався експертом цього жанру. За словами куратора секції популярної музики Енді Лінехана (Andy Linehan), бібліотека ніколи б не змогла б отримати ці раритети за стандартними каналами комунікації. Загалом, у колекції налічується близько 1,5 мільйона платівок, велика кількість демонстраційних записів інших фонодокументів. Прослуховування всієї аудіоколекції займе майже 120 років. Е. Лінехан зазначає, що він дуже поважає колекціонерів музичних записів, але зазвичай це люди, які хочуть придбати унікальні платівки для себе. Бібліотека ж, з іншого боку, пропонує всі ці скарби публіці з упевненістю в тому, що насолоджуватися музичними звуковими записами зможе безліч людей [11].

Останнім часом все частіше висловлюється думка, що формати і носії, на яких аудіовізуальні архіви зберігають зокрема музичні записи, створені за довгі роки роботи радіокомпаніями, втрачають актуальність [1, 199]. З кінця 2017-го по початок 2020 року кількість зарубіжних компаній, що випускають власні аналогові релізи на магнітних стрічках і тиражують комерційні копії архівних стрічок, збільшилася з 23 до 42 (ATR, RTM, Capture Reel Audio та ін.), при цьому кількість офіційних фоновидань в даному форматі зросла майже в три рази. Представники французької компанії «Analog Audio Design» заявили, що забезпечать майбутнє котушковим магнітофонам «Thorens» (TM 1600). Фірма «René Laflamme», що тривалий час випускала DSD трансфери з магнітних стрічок, перейшла до щомісячного випуску авторизованих копій на стрічці [8].

Основною проблемою щодо збереження музичних аудіозаписів в архівах радіокомпаній є забезпечення якісного оцифрування оригінальних магнітних плівок. Адже той тональний баланс, який в більшості випадків ми слухаємо на цифрових носіях, є зовсім не тим міксом, якого домагалися люди, що зводили його. Відхилення й насправді бувають настільки значними, що в це просто складно повірити. Ця проблема серйозно загострюється у зв'язку з обвальним зростанням кількості тих записів, які були зроблені в радійних студіях [6, 9].

Досить погані записи з архівних радіофондів або «записи з недостатньо професійною якістю» в основному є наслідком запису на дешевому обладнанні.

Практично невирішеною проблемою залишається питання вибору носія для тривалого зберігання в архівах. Величезне число цінних записів, виконаних на магнітних стрічках старих типів, вимагає термінової реставрації. Якісні показники магнітного запису досить високі та дозволяють як безпосереднє відтворення через 100 років зберігання, так і подальшу реставрацію із застосуванням новітніх (на момент відновлення) алгоритмів. Жоден інший носій не володіє такими перевагами, а деякі з них призводять до невідновної втрати інформації про звук [7, 118].

Цифровий запис і обробка звуку в багатьох випадках обмежують прагнення людей до досягнення кращого звучання. Якісна робота полягає в тому, щоб гарантовано перенести інформацію з мастер-плівки на цифровий носій з мінімальною еквалізацією, щоб всього лише підтягнути характеристики запису до технічних можливостей сучасних носіїв. Іноді стає завдання відновити записи, які потребують балансування рівнів гучності композицій, деякої індивідуальної еквалізації кожного трека. Часом потрібно видалити шум в паузах

між треками, підправити неточності редакторських врізок. Так що прояви такої роботи з виправлення основних помилок і надання лоску готовому записові можуть бути дуже різними, іноді досить незвичайними [6, 102].

Кількість випущених стрічкових картриджів неухильно зростає, обчислюючи вже сотнями мільйонів. І хоча до числа перешкод магнітного запису ще можна віднести копіреффект, що виникає в ролику плівки в результаті намагнічування сусідніх шарів. На щастя, шляхом періодичної перемотування зберігаються у фонотеці роликів його помітність можна значно зменшити. Фахівці пропонують позбавитися застарілих алгоритмів цифрової обробки звуку і перейти до обробки архівних музичних записів засобами традиційного аналогового тракту з фінальним кодуванням в SACD або DVD-A. Архівні підрозділи кращих світових студій звукозапису орієнтуються саме на таку технологію. Так архівна радіомузика стійко перетворюється на економічну категорію, представляючи собою будівельні елементи у вигляді «інформаційної сировини» для розміщення на носіях нового покоління, а також в інтернеті.

Наукова новизна. Обґрунтовано основні напрями забезпечення збереженості, відновлення та реставрації музичних архівних аудіозаписів, а також розкрито особливості оцифрування та використання фонодокументів даного типу. На прикладі «BBC Archive Centre» та «The British Library Sound Archive» як провідних зарубіжних закладів, де зберігаються музичні записи, розглядається специфіка формування відповідних колекцій.

Висновки. Досліджуючи музичні радіозаписи як об'єкти архівного зберігання, було з'ясовано, що в епоху цифрової революції музична індустрія в усьому світі зазнала суттєвих змін. Принципово змінилася як структура доходів, так і структура витрат звукозаписувальних лейблів та музичних радіокомпаній.

Основна причина ситуації, що склалася, полягає в тому, що цифрові технології призвели до зміни культури музичного споживання (відбулася зміна ідеології авторства на музичні продукти) та появи цифрових технологій звукозапису, що використовують штучний інтелект, цифрові робочі станції й т.п. У зв'язку з цим, трансформувалася специфіка організації зберігання музичних архівних звукозаписів, зокрема в фоносховищах радіокомпаній, які набули специфічних властивостей сервісного ґатунку (перевидання музичних архівних звукозаписів, що раніше спеціально були записані для радіо і т.п.).

Багато музичних записів на радіо за своєю природою є одноденками. Постійне представлення нової музики є тим фактором, що підтримує індустрію «в тонусі».

Сучасний стан формування архівних аудіовізуальних колекцій значною мірою зумовлений динамічними змінами у сфері комплектування, які продиктовані зовнішніми і внутрішніми факторами. Архівні колекції музичних аудіозаписів радіостанцій більше не комплектуються виняткова аналоговими фонодокументами (грамплатівками, аудіокасетами), а інтенсивно поповнюються цифровою складовою. Передусім йдеться про формування «гібридної» моделі фоносховища як такої, що дбає про обидві складові свого зібрання – аналогову і цифрову, при цьому частка останньої сьогодні зростає [3, 101–102].

У межах взаємодії публічних сховищ музичних фонодокументів вбачаються перспективи щодо створення відповідних цифрових тематичних репозитарних культурних проектів (фонограмних центрів), які наближені до гібридної сервісної формули «зберігання + користування». Очевидно, що цей напрям отримує додаткову актуалізацію у дистанційних умовах, викликаних обмеженнями через пандемією COVID-19, що потребує розроблення і впровадження передових технологій.

Список використаних джерел

1. Горохов, С. Н., Лобанов, Е. М. Современные технологии хранения электронных документов. *Вестник архивиста.* Санкт-Петербург : РОИА, РГГУ. 2014. № 1. С. 193–200.

2. Борецький І. Львівські радіостанції як дзеркало розвитку українського радіомовлення. *Телевізійна й радіожурналістика* : зб. наук.-метод. пр. Львів : ЛНУ ім. І. Франка 2002. С. 141–144.

3. Ємельянова Т. О. Формування архівних аудіовізуальних колекцій: новітні тенденції та виклики розвитку. *Архіви України.* Київ : Держ. арх. служба України, 2019. № 3. С. 100–112.

4. Замбржицкая Е. С., Киселев М. Н. Оценка результативности деятельности звукозаписывающих компаний в условиях смены технологии звукозаписи и идеологии авторства. *Вестник Университета Российской академии образования*. Москва : Ун-т Рос. инновац. образования, 2020. № 2. С. 84–96.

5. Колин К. К. Феномен информации и научная парадигма. *Наука и науковедение.* 1998. № 4. С. 64–76.

6. Ньюелл Ф. Мастеринг: погляд зсередини / пер. з англ. О. Кравченка, О. Науменка, А. Субботіна ; за ред. О. Кравченка ; передм. О. Кравченка. Київ : Комора, 2005. 200 с.

7. Севашко А. В. Звукорежиссура и запись фонограмм. Профессиональное руководство. Москва : Альтекс-А, 2004. 421 с.

8. Синєокий О. В. Космофония 2112. Новейшая книга о тайнах виниловой планеты. Москва : Rock-Ex-Press, 2020. 460 с.

9. Синєокий О. В. *Фонодокумент у світовому комунікаційному просторі : еволюція, сучасний стан, напрями трансформацій* : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.02 / Харк. держ. акад. культури. Харків, 2016. 45 с.

10. Ширмер Т., Хайн А. Оцифровка и реставрация грампластинок, магнитофонных плёнок и аудиокассет. Санкт-Петербург : БХВ-Петербург, 2010. 233 с.

11. Hockenbrink M. In Der Zeitkapsel [Reportage British Library]. *Mint (Magazine für Vinyl-Kultur, Deutschland)*. 2019. № 2. С. 72–80.

References

1. Gorokhov, S. N. & Lobanov, E. M. (2014). Sovremennye tekhnologii khraneniya elektronnykh dokumentov. *Vestnik arkhivista: Nauk. Zhurn.,* 1, 193–200. [in Russian].

2. Boretskyi I. (2002). Lvivski radiostantsii yak dzerkalo rozvytku ukrainskoho radiomovlennia. Televiziina y radiozhurnalistyka : Zb. nauk.-metod. prats, 141–144. [in Ukrainian].

3. Yemelyanova T. O. (2019). Formuvannya arkhivnikh audiovizualnikh kolekczij: novitni tendencziyi ta vikliki rozvitku. *Arkhivi Ukrayini: Nauk. Zhurn.,* 3, 100–112. [in Ukrainian].

4. Zambrzhytskaia E. S. & Kyselev M. N. (2020). Otsenka rezultatyvnosty deiatelnosty zvukozapysyvaiushchykh kompanyi v uslovyiakh smeny tekhnolohyy zvukozapysy y ydeolohyy avtorstva. *Vestnyk Unyversyteta Rossyiskoi akademyy obrazovanyia,* 2, 84-96. [in Russian].

5. Kolyn K. K. (2001). Fenomen ynformatsyy y nauchnaia paradyhma. *Nauka y naukovedenye,* 4, 64-76. [in Russian].

6. Newell P. (2015). *Masterynh: pohliad zseredyny*. (O. Kravchenka, O. Naumenka, A. Subbotina, Trans) ; O. Kravchenka (Ed.) ; peredmova O. Kravchenka. Komora. [in Ukrainian].

7. Sevashko A. V. (2004). *Zvukorezhyssura y zapys fonohramm.* Professyonalnoe rukovodstvo. Alteks-A. [in Russian].

8. Synieokyi O. V. (2020). *Kosmofonyia 2112. Noveishaia knyha o tainakh vynylovoi planety.* Mezhdunarodnoe yzdanye. Rock-Ex-Press. [in Russian].

9. Synieokyi O. V. (2016). *Fonodokument u svitovomu komunikaczijnomu prostori: evolyucziya, suchasnij stan, napryami transformaczij*. Doctor's thesis. Kharkivska derzhavna akademiya kulturi, Kharkiv, Ukrayina. [in Ukrainian].

10. Shyrmer T. & Khain A. (2010). *Otsyfrovka y restavratsyia hramplastynok, mahnytofonnykh plënok y audyokasset.* (O. Kokoreva, Trans) BKhV-Peterburh. [in Russian].

11. Hockenbrink M. (2019). In Der Zeitkapsel [Reportage British Library]. *Mint (Magazine für Vinyl-Kultur, Deutschland),* 2, 72–80. [In German].

Стаття надійшла до редакції 26.03.2020
Отримано після доопрацювання 19.05.2020
Прийнято до друку 23.05.2020

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. ІНФОРМОЛОГІЯ

УДК 004.738.1:069(1-4)(477.46)
DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224274

Цитування:
Сокур Л. А. Веб-сайт як документально-інформаційна система представництва Шевченківського національного заповідника в єдиному інформаційному просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 3. С. 47–57.

Sokur L. (2020). Website as a documentary informational system of Shevchenko National reserve office in the unified information space. Library science. Record Studies. Informology. 3, 47–57 [in Ukrainian].

Сокур Людмила Анатоліївна,
кандидат історичних наук, учений секретар
Шевченківського національного заповідника
sokur_kaniv@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-9652-1788

ВЕБ-САЙТ ЯК ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ПРЕДСТАВНИЦТВА ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА В ЄДИНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Мета роботи *– провести аналіз структури, змістового наповнення та функціональних особливостей веб-сайту як складової документально-інформаційного представництва Шевченківського національного заповідника в єдиному інформаційному просторі.* ***Методологія дослідження*** *полягає у використанні комплексу загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, формальної логіки, моделювання та візуалізації результатів дослідження.* ***Наукова новизна роботи*** *полягає у комплексному аналізі веб-сайту Шевченківського національного заповідника як складової документально-інформаційної системи, розробці оптимізованої структури та сегментації її документального й змістового наповнення.* ***Висновки.*** *Проведений аналіз контенту веб-сайту Шевченківського національного заповідника дозволив визначити як сильні, так і слабкі сторони його документально-інформаційного представництва в єдиному інформаційному просторі, що засвідчили необхідність модернізації сайту, зокрема його структури, навігації та змістового наповнення на основі пріоритетності та доступності. Виходячи з цього, запропонований варіант оптимізації веб-сайту націлений на спрощення структури і заголовків основного меню та їх відповідність інформаційному наповненню, навігації веб-сайтом (що полегшить процес пошуку необхідної інформації для відвідувачів), інтерфейсу (шляхом заміни окремих текстових заголовків зрозумілими для відвідувачів знаковими системами), доступу до довідкової інформації, що викликає підвищений інтерес у відвідувачів веб-сайту, а також на забезпечення доступу відвідувачів до відкритих баз даних та каталогів видань і документів, можливості прямої переадресації з головної сторінки веб-сайту на офіційні сторінки заповідника у соціальних мережах, розробки мінімум двомовної версії веб-сайту (українська, англійська), долучення до статичної будови веб-сайту елементів інтерактивної взаємодії з відвідувачами та зворотного зв'язку тощо. Врахування вище окреслених пропозицій сприятиме модернізації веб-сайту Шевченківського національного заповідника, з позиції охоплення різних цільових груп відвідувачів, забезпечить відповідну комунікацію та сприятиме його входженню в єдиний інформаційний простір як інституції з потужнім документально-інформаційним ресурсним потенціалом привабливим для світової спільноти.*

Ключові слова: *веб-сайт, Шевченківський національний заповідник, документально-інформаційна система, єдиний інформаційний простір.*

© Сокур Л. А.

Sokur Lyudmyla,
Candidate of Historical Science,
Scientific Secretary of the Shevchenko National Reserve

WEBSITE AS A DOCUMENTARY INFORMATIONAL SYSTEM OF AGENCY OF SHEVCHENKO NATIONAL RESERVE IN THE UNIFIED INFORMATIONAL SPACE

The purpose of the article *is to make an analysis of the structure, contents, and functional peculiarities of the website as a component of the documentary informational agency of Shevchenko National reserve in the only informational space.* ***The methodology*** *of the investigation consists of the use of the complex of the general scientific methods: analysis, synthesis, formal logics, modeling, and visualization of the results of the investigation.* ***The scientific newness*** *consists in the complex analysis of the website of Shevchenko National reserve as a component of the documentary informational system, development of an optimized structure and segmentation of its documentary and semantically filling.* ***The conclusions****. The conducted analysis of website contents of Shevchenko National reserve let to identify the strong both strong and weak points of its documentary informational agency in the only informational space that certified the necessity of the modernization of the website in the part of the optimization of its structure, navigation and semantic filling on the basis of its priority and availability. Based on this, the proposed variant of the website optimization is aimed at simplification of the structure and headings of the main menu and their correspondence of the informational filing, navigation of website (that will simplify the process of searching of the necessary information for visitors) interface via replacement of separate headings of the text by the understandable for visitors sign systems), access to reference information that causes the rising of interest at visitors of the website, and also at the providing of access of visitors to the open data basis and catalogs of editions and documents, the possibility of the direct addressing modification from the main page to the official pages of the reserve in social networks, the working of a minimum bilingual version of the website (Ukrainian, English), access to static structure of the website of elements of interactive co-working with visitors and reverse connection and so on. Consideration of the earlier outlined advises and offers will promote the website modernization from the position of coverage of different target groups of visitors, will provide the appropriate communication and will, promote its entrance in the only informational space as an institution with powerful documentary informational resource potential that is attractive for the world community.*

Key words: *website, Shevchenko National reserve, documentary informational System, the only informational space.*

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі роль та місце історико-культурних заповідників, музеїв як соціокультурних інституцій зазнає значних змін та трансформацій. Зі статичних закладів, основною метою яких є вивчення, збереження, використання та популяризація музейних предметів і колекцій вони перетворюються на важливі осередки освіти і науки, що володіють усім необхідним інструментарієм задля надання соціуму інтерактивної, предметної та ідейної платформи для глибшого пізнання своєї національної ідентичності й доступу до світового культурного надбання. Трансформаційні зміни супроводжуються входженням заповідників та музеїв до єдиного інформаційного простору, їх представництвом у соціальних мережах та глобальній мережі інтернет, що, у свою чергу, диктує нові умови присутності в інформаційному просторі. Відтак, забезпечення відповідного до потреб часу функціонування веб-сайту як документально-інформаційної системи представництва Шевченківського національного заповідника (далі – ШНЗ) в єдиному інформаційному просторі, є стратегічно важливим чинником, спроможним не лише до засвоєння заповідником нової суспільної ролі, а й утвердженню його першості на ринку культурних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах вітчизняних та зарубіжних науковців питання функціонування веб-сайту в системі єдиного інформаційного простору неодноразово ставали предметом наукового інтересу різних галузей знань. Більшість досліджень розглядали особливості функціонування та змістового наповнення веб-сайтів та ресурсів бібліотечних [1; 11], культурних та освітніх установ [4; 10]. Активно розроблялася проблема функціонування електронної навчальної документації у комунікаційному середовищі веб-сайтів вищих навчальних закладів [3; 13]. Тоді як питання створення, змістового наповнення та функціонування веб-сайту ШНЗ в системі інформаційно-комунікаційного простору, як і переважної більшості інших музейних інституцій України, до сьогодні не було предметом наукового вивчення. Це й визначило мету цього дослідження.

Мета роботи – провести аналіз структури, змістового наповнення та функціональних особливостей веб-сайту як складової документально-інформаційного представництва ШНЗ в єдиному інформаційному просторі.

Виклад основного матеріалу. Шевченківський національний заповідник – один із перших історико-культурних заповідників в Україні, провідник національної ідеї, думки та ідентичності, потужний історико-культурний, науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений 20 серпня 1925 р. на базі комплексу пам'яток культурної спадщини та природи, пов'язаних з життям і вшануванням пам'яті Тараса Шевченка й призначений для здійснення їх комплексного наукового дослідження та охорони [7, 370]. 21 листопада 1989 р. згідно з постановою Ради Міністрів УРСР №287 «Про створення Шевченківського національного заповідника в м. Каневі» йому першому в Україні було надано статус національного [9]. А розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2008 р. №343-р ШНЗ було передано Канівський історичний музей, Музей народного декоративного мистецтва та Бібліотеку-музей А. П. Гайдара [8], що значно розширило наявну мережу музейних закладів у його структурі. Нині до ШНЗ входить п'ять музеїв різних напрямків, які у поєднанні меморіальних, історичних, культурних та природних пам'яток роблять його привабливим для всіх категорій населення.

Слід наголосити, що у контексті загальноєвропейських змін ролі й місця музейних закладів, відходу від сприйняття їх виключно як сховищ артефактів, відбулися певні зміни і в організації діяльності ШНЗ, що сприяли перетворенню його на своєрідний мультифункціональний культурний центр, готовий до надання широкого спектру послуг (дозвіллєвих, освітніх, соціальних тощо). Поруч з тим, більшість нових пропозицій та послуг знайшли своє відображення у локальних документальних джерелах, доступ до яких обмежений для широкого кола користувачів. З огляду на це, важливим елементом документально-інформаційного простору та комунікаційним каналом є веб-сайт ШНЗ.

Під поняттям «веб-сайту» (від англ. Website: web – «павутина, мережа» і site – «місце», буквально «місце, сегмент, частина в мережі») у контексті нашого дослідження пропонуємо розуміти сукупність електронних документів (файлів) приватної особи або організації в комп'ютерній мережі, об'єднаних під однією адресою (доменним ім'ям або IPадресою) [5, 11].

Слід зауважити, що одним з домінантних призначень веб-сайту ШНЗ є забезпечення зв'язків з потенційними відвідувачами та можливості доступу до інформації різним групам населення. Це досягається завдяки ресурсним можливостям передачі інформації через веб-сайт, що простежується, передусім, через звернення інформації до масової аудиторії, її доступність, публічність, що дозволяє одночасно охопити необмежене коло користувачів, а також через непряму, розподілену у просторі та часі взаємодію комунікаційних партнерів.

З метою оцінки представницького потенціалу веб-сайту ШНЗ в системі документально-інформаційного простору було проведено аналіз його функціонального призначення, структури та змістового наповнення. Передусім з'ясовано, що діяльність ШНЗ висвітлено на його офіційному веб-сайті: http://shevchenko-museum.com.ua/, який було створено 2011 р. Наразі веб-сайт заповідника доступний лише українською мовою, що

обмежує його повноцінне функціонування в міжнародній документально-інформаційній системі. Поруч з тим, веб-сайт містить усю необхідну інформацію про історію, призначення і діяльність ШНЗ.

Головна сторінка організована як стартова для пошуку необхідних документально-інформаційних ресурсів та довідкової інформації (Рис. 1).

Рис. 1. Головна сторінка веб-сайту ШНЗ

На головній сторінці веб-сайту представлено 14 розділів та 24 підрозділів (Рис. 2.), які містять відомості про роботу заповідника, а саме: вертикальне / бокове меню – «Режим роботи», «Відвідувачам», «Платні послуги», «Лекторій», «Підписатись на YouTube»; горизонтальне меню – «Головна», «Новини», «Історія», «Структура», «Медіа», «Анонси», «Наукова діяльність», «Виставки», «Контакти» та поле для оперативного інформування відвідувачів веб-сайту.

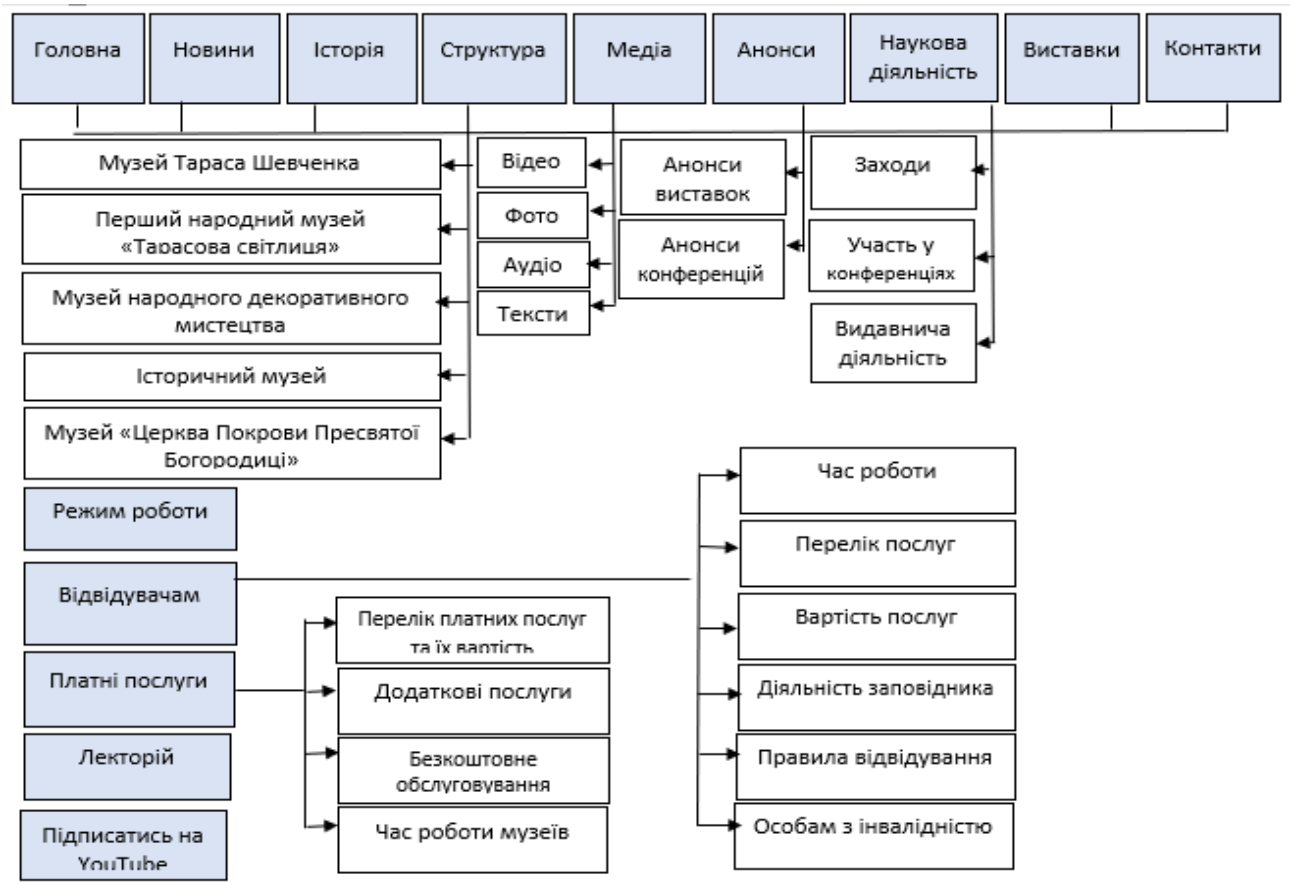

Рис. 2. Блок-схема веб-сайту ШНЗ

У розділі «Новини» розміщується інформація щодо важливих подій у житті колективу та заповідника, здійснюється анонсування запланованих заходів, інформування громадськості щодо урочистостей на Тарасовій горі, відзначення пам'ятних дат пов'язаних з життям, творчістю та перепохованням Тараса Шевченка у Каневі.

Розділ «Історія» містить історичну довідку про передумови та безпосередньо створення ШНЗ, основні віхи розвитку і діяльності, імена та події, що вплинули на його становлення. Текстова складова поданої інформації супроводжується ретельно підібраним фотоматеріалом, що справляє позитивне інформаційне та емоційне враження.

У розділі «Структура» вміщено інформацію щодо створення, місця знаходження й діяльності музейних закладів, що діють у складі заповідника, зокрема, музею Тараса Шевченка, першого народного музею «Тарасової світлиці», Музею народного декоративного мистецтва, Історичного музею та музею «Церква Покрови Пресвятої Богородиці». Текстова інформація супроводжується фотоматеріалами, що забезпечує візуальне сприйняття інформаційного масиву. Поруч з тим, повна інформація щодо структури ШНЗ та керівників структурних підрозділів у даному розділі вебсайту відсутня. Не представлені на веб-сайті заповідника й такі відділи як бібліотека, архів, фонд, діяльність яких «Положенням про Шевченківський національний заповідник» визначається як основний [6, 3-5].

Аналіз наявного у ШНЗ документально-інформаційного масиву продемонстрував, що станом на 2020 р. фондова колекція налічувала 82 314 музейних предметів, з яких

протягом року експонувалися лише 3 608 одиниць (4,4% усієї фондової колекції ШНЗ), 55 095 одиниць бібліотечного фонду, з якого для роботи відвідувачам видавалось 35 869 друкованих одиниць (65,1%), 10 025 одиниць архівного фонду, з яких на експонування та для опрацювання було видано лише 338 архівних справ (3,4%) [2, 103-107]. Ситуація, що склалася, може бути виправлена шляхом оцифрування та оприлюднення даного сегменту документально-інформаційного масиву на веб-сайті заповідника, що сприятиме її введенню в науковий обіг та доступності для використання.

Розділ «Медіа» пропонує відвідувачам та користувачам веб-сайту ознайомитися з відео, фото, аудіо та текстовими матеріалами, які відображають діяльність ШНЗ. Підрозділ «Відео» надає користувачу доступ до YouTube-каналу заповідника «Тарасова гора» /162 підписника/, де представлені відеодокументи, інтерв'ю та хроніки подій з історії та сьогодення заповідника, що є беззаперечним позитивом присутності даної інституції у документально-інформаційному просторі. Підрозділ «Фото», за задумом адміністратора веб-сайту, мав би представляти багату фотогалерею чи фотохроніку подій та заходів, що відбуваються в ШНЗ. Проте, наразі, він потребує серйозного доопрацювання контенту (як у плані якісного, так і кількісного наповнення), як і рубрика «Аудіо». Підрозділ «Тексти» містить підбірку висловлювань видатних діячів вітчизняної та зарубіжної культури і мистецтва про Тараса Шевченка, а також надає доступ до повнотекстової бази даних праць наукових співробітників заповідника. Цінним є те, що відкритий доступ до наукового сегменту інформації дозволяє скористатися нею широкій цільовій аудиторії – науковцям, шевченкознавцям, музейним працівникам, викладачам, учням, краєзнавцям тощо. Однак назва підрозділу «Тексти» є зовсім не інформативною з позиції пошуку інформації, оскільки не надає користувачу уявлення про змістову характеристику вміщених у цьому підрозділі матеріалів, до того ж, документи науково-публіцистичного характеру відвідувач веб-сайту швидше шукатиме у розділі «Наукова діяльність», ніж у «Медіа», які для більшості користувачів асоціюються з технічними каналами комунікації, такими як радіо, телебачення, інтернет тощо.

З огляду на логіку архітектури веб-сайту, розділ «Анонси» мав би стати своєрідною інформаційною «дошкою оголошень» та містити документи щодо проведення найближчих у часі заходів, відзначення подій, організації зустрічей або ж анонсувати екскурсійні інновації. Однак його наповнення не відповідає назві заголовка. Поруч з тим, попередній аналіз розділу «Новини» засвідчив активність інформування та анонсування подій і запланованих заходів саме у цій колонці та й головна сторінка містить вільне поле для оперативного інформування відвідувачів веб-сайту, де можуть бути розміщені анонси подій та суспільно важлива інформація, що наводить на думку доцільності окремого розділу «Анонси».

У розділі «Наукова діяльність» інформацію подано за наступними підрозділами: «Заходи», у якому за результатами річного звіту у хронологічному порядку подано перелік заходів, організованих та проведених на базі ШНЗ; «Участь у наукових конференціях» – де представлено вибірковий перелік наукових конференцій та тематику доповідей наукових співробітників, які взяли участь у їх роботі (вміщено дані за попередні звітні періоди); «Видавнича діяльність» – цей підрозділ представлено у форматі електронного каталогу видань ШНЗ із бібліографічним описом та короткою анотацією до видання, що дозволяє науковцям скористатися інформацією у віддаленому доступі. Проте, повнотекстові версії збірників та опублікованих матеріалів відсутні. Тому слід зауважити, що, незважаючи на достатню наповненість даного розділу він виконує функцію архіву звітних матеріалів, тоді як основною його метою має стати актуалізація нового наукового знання та його доступність в інформаційному просторі.

Розділ «Виставки» припинив своє наповнення та оновлення ще 2017 року. Причини цього криються в наступному. Як відомо, просування будь-якого культурного продукту розпочинається з анонсу, який адміністратор сайту, за уже сформованою традицією, розмі-

щує у розділі «Новини». Тут же розміщується й інформація про відкриття виставки, зустріч з художником чи проведення майстер-класу у вигляді інформаційно-аналітичного документа з фотоілюстраціями. Відеоматеріал відкриття виставки потрапляє на YouTube-канал «Тарасова гора» через маршрутизатор підрозділу «Відео» /Розділ «Медіа»/. План виставкової роботи на поточний рік вміщено у розділі «Анонси виставок» та в прикріпленому документі «План роботи Шевченківського національного заповідника на 2020 рік» (Розділ «Відвідувачам»). Відтак постає питання щодо доцільності збереження цього розділу як окремо існуючого, оскільки, виходячи з логіки діяльності заповідника, виставкова робота перебуває в одній площині значущості з екскурсійною, експозиційною та культурно-освітньою роботою, які не мають окремого представництва на веб-сайті ШНЗ. На нашу думку, спрощення структури веб-сайту зробить його зрозумілішим, доступнішим та інформативнішим для відвідувачів.

Розділ «Контакти» надає повну інформацію щодо відповідальних осіб з питань основної діяльності заповідника, їх корпоративні телефонні контакти, поштову адресу та офіційний e-mail закладу для електронного листування.

Отже, проведений аналіз контенту горизонтального меню веб-сайту ШНЗ засвідчив наявність мінімально-достатнього документально-інформаційного наповнення, орієнтованого на потенційних відвідувачів заповідника щодо його поточної роботи, функціональних особливостей, візії майбутнього та магістральних напрямів діяльності.

У той же час, аналіз вертикального / бокового меню веб-сайту ШНЗ продемонстрував його документально-інформаційне перенавантаження, викликане бажанням максимально забезпечити відвідувачів інформацією довідкового характеру щодо екскурсійно-туристичних та культурно-освітніх послуг. Бокове меню – це свого роду електронний інформаційний стенд, документи на якому поєднані за змістом і характером, що спрощує процес та час пошуку необхідної інформації. Звідси відвідувач отримує інформацію щодо режиму роботи об'єктів заповідника (розділ «Режим роботи»), переліку послуг, їх вартості, основних аспектів діяльності, правил відвідування та наявність особливих умов для осіб з інвалідністю (розділ «Відвідувачам»). Розділ «Платні послуги» презентує перелік платних та додаткових послуг і їх вартість, визначає категорії громадян, що мають право на безкоштовне екскурсійне обслуговування та інформує про час роботи музеїв. У розділі «Лекторій» вміщено перелік тематики лекцій та майстер-класів, які проводяться співробітниками ШНЗ.

Аналіз контенту вертикального меню веб-сайту відразу показав наявність дубльованих документів, зокрема, режим роботи музеїв вміщено відразу у трьох розділах («Режим роботи», «Відвідувачам» і «Платні послуги»). Двічі подано й інформацію щодо переліку та вартості платних послуг («Відвідувачам» і «Платні послуги»). Подібна ситуація і з переліком лекцій та майстер-класів, відомості про які розміщені в розділах «Відвідувачам» і «Лекторій».

Варто наголосити, що найінформативнішим є розділ «Відвідувачам» і містить усю розпорошену по інших рубриках бокового меню інформацію, а відтак, вбачається доцільність скорочення наявних розділів до одного.

Вартий уваги і розділ «Підписатись на YouTube», який пропонує не лише підписку, а й перегляд наявних відеодокументів освітнього, інформаційного та промоційного характеру (YouTube-канал «Tarasova Gora» /35 підписників), що відповідає інформаційній політиці держави та сучасним культурним тенденціям. Проте, нашу увагу привернув факт наявності двох YouTube-каналів: 1. «Tarasova Gora» (зареєстрований 22 січня 2018 р. / 28 відео / 35 підписників); 2. «Тарасова гора» (зареєстрований 12 березня 2016 р. / 63 відео / 162 підписника), при цьому останні завантаження другого каналу датовані 2019 р. Отже, втрачається доцільність збереження каналу, наповнення якого не здійснюється. Тактично правильним буде об'єднати відеоконтент в межах одного каналу, забезпечивши його належне обслуговування, наповнення та просування.

На нашу думку, задля забезпечення повноцінного представництва документально-інформаційних ресурсів ШНЗ в інформаційному просторі слід оптимізувати структуру та наповнення веб-сайту, змістивши інформаційні домінанти на зручну навігацію пошуку ресурсів, що викликають першочергову зацікавленість у відвідувачів.

У вертикальному / боковому меню веб-сайту пропонується розмістити наступні інформаційні розділи – «Музей Тараса Шевченка», «Тарасова світлиця», «Музей «Церква Покрови Пресвятої Богородиці», «Музей народного декоративного мистецтва», «Історичний музей», «Бібліотека», з відповідним текстовим наповненням, що включає інформацію про музеї та бібліотеку, що перебувають у структурі ШНЗ, з можливістю переходу на офіційні сторінки заповідника у соціальних мережах Instagram, YouTube, Facebook, що одночасно буде виконувати як інформаційно-довідкову, так і промоційну функції (Рис. 3).

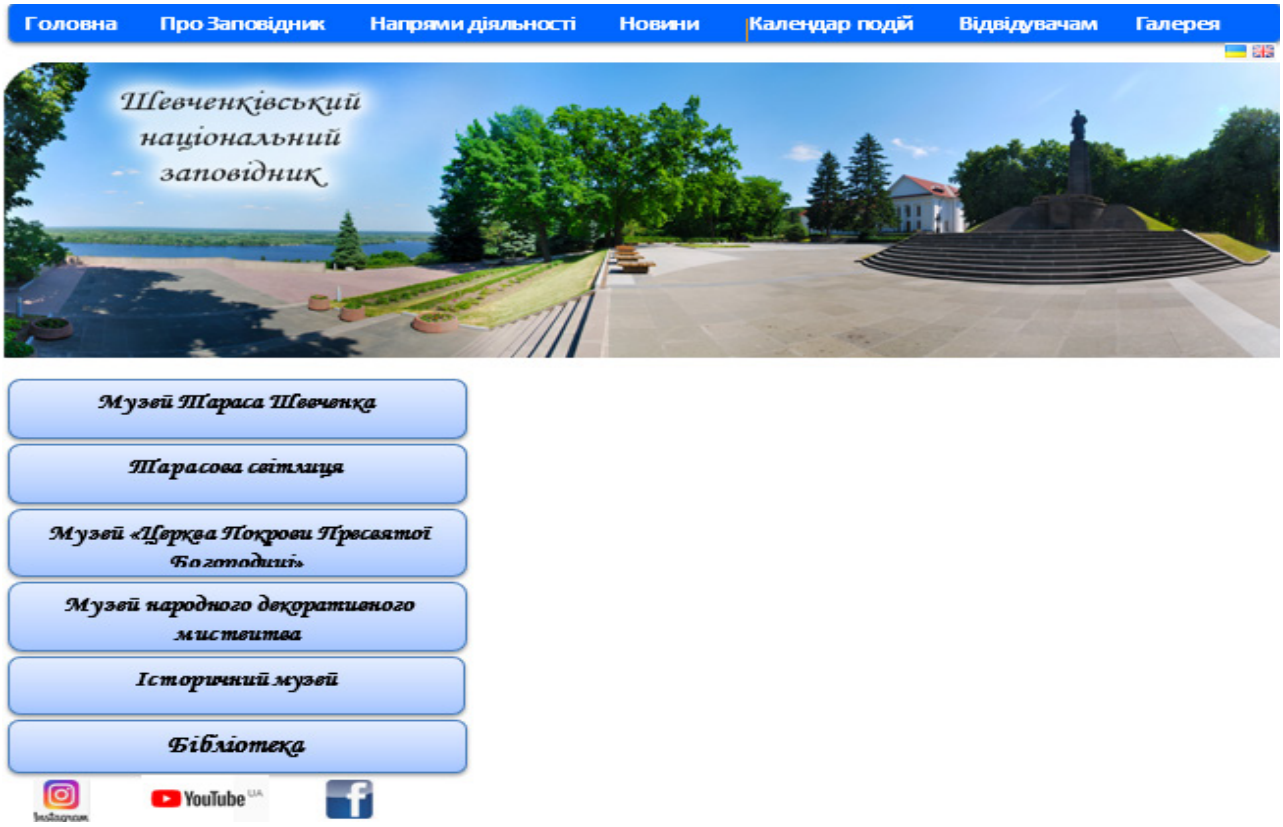

Рис. 3. Головна сторінка веб-сайту ШНЗ
(альтернативний варіант розроблений на основі проведеного аналізу)

Горизонтальне / верхнє меню доцільно подати у вигляді списку розділів веб-сайту з структуризацією інформації у вигляді підрозділів, а саме: «Головна», «Про заповідник» (підрозділи: «Історія», «Структура: Апарат управління, Відділи, Науково-методична рада, Профком», «ЗМІ про нас», «Контакти»), «Напрями діяльності» (підрозділи: «Пам'яткоохоронна», «Фондова», «Науково-дослідна та видавнича», «Культурно-освітня», «Експозиційно-виставкова», «Бібліотечно-архівна»), «Новини», «Календар подій», «Відвідувачам» (підрозділи: «Час роботи», «Перелік послуг», «Вартість послуг», «Правила відвідування», «Туристична інфраструктура») та «Галерея» (підрозділи: «Події», «Краєвиди», «Експозиції», «Туристичні місця») (Рис. 4).

Рис. 4. Структуризація інформаційного наповнення меню веб-сайту ШНЗ (альтернативний варіант розроблений на основі проведеного аналізу)

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі веб-сайту ШНЗ як складової документально-інформаційної системи, розробці оптимізованої структури та сегментації її документального та змістового наповнення.

Висновки. Проведений аналіз контенту веб-сайту Шевченківського національного заповідника дозволив визначити як сильні, так і слабкі сторони його документально-інформаційного представництва в єдиному інформаційному просторі, що засвідчили необхідність модернізації сайту, зокрема його структури, навігації та змістового наповнення на основі пріоритетності та доступності. Виходячи з цього, запропонований варіант оптимізації веб-сайту націлений на спрощення структури і заголовків основного меню та їх відповідність інформаційному наповненню, навігації веб-сайтом (що полегшить процес пошуку необхідної інформації для відвідувачів), інтерфейсу (шляхом заміни окремих текстових заголовків зрозумілими для відвідувачів знаковими системами), доступу до довідкової інформації, що викликає підвищений інтерес у відвідувачів веб-сайту, а також на забезпечення доступу відвідувачів до відкритих баз даних та каталогів видань і документів, можливості прямої переадресації з головної сторінки веб-сайту на офіційні сторінки заповідника у соціальних мережах, розробки мінімум двомовної версії веб-сайту (українська, англійська), долучення до статичної будови веб-сайту елементів інтерактивної взаємодії з відвідувачами та зворотного зв'язку тощо. Врахування вище окреслених пропозицій сприятиме модернізації веб-сайту Шевченківського національного заповідника, з позиції охоплення різних цільових груп відвідувачів, забезпечить відповідну комунікацію та сприятиме його входженню в єдиний інформаційний простір як інституції з потужнім документально-інформаційним ресурсним потенціалом привабливим для світової спільноти.

Список використаних джерел

1. Бакуменко Л. Г. Веб-сторінка університетської бібліотеки – інформативний інструмент популяризації власних ресурсів. *Вимірювання в бібліотеках: оцінка ефективності та якості роботи* : інтернет-конф. (м. Харків, 6-10 червня 2017 р.). – https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/3724/3/NB_KSUFT_Bakumenko_LG.pdf (дата звернення: 25.09.2020)

2. Звіт про роботу Шевченківського національного заповідника за 2019 рік / уклад. Л. А. Сокур : затв. ген. директором Шевченківського національного заповідника 05.02.2020 р. Канів, 2020. 108 с.

3. Калашнікова Л. В. Інтернет-сайти вищих навчальних закладів як інноваційні канали комунікації в умовах формування інформаційного суспільства в Україні : автореф. дис. … канд. соціол. наук : 22.00.04. / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2005. 20 с.

4. Кисельова А. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи : автореф. дис. … канд. іст. наук : 07.00.10 / Укр. НДІ арх. справи та документознавства. Київ, 2005. 16 с.

5. Пасічник Н. Р. Математичні моделі відвідуваності веб-сайтів та методи їх ідентифікації : дис. … техн. наук : 01.05.03 / Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів, 2014. 178 с. 174 с.

6. Положення про Шевченківський національний заповідник (нова редакція) : затв. наказом М-ва культури та інформ. політики України від 26.05.2020 р. №1827. Канів, 2020. 17 с.

7. Про оголошення території могили Т. Г. Шевченка державним заповідником : постанова Ради Народних Комісарів УСРР від 20 серп. 1925 р. № 370. *Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1925 рік* / Народний комісаріат юстиції. Харків: Друкарня ПУ УВО ім. М. Фрунзе, 1925. 1785 с.

8. Про передачу цілісних майнових комплексів Канівського історичного музею, Канівського музею народного декоративного мистецтва та Бібліотеки-музею А. П. Гайдара в м. Каневі у державну власність : розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.02.2008 року №343-р. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/343-2008-%D1%80 (дата звернення: 25.09.2020).

9. Про створення Шевченківського національного заповідника в м. Каневі : постанова Ради Міністрів Української РСР від 21 листопада 1989 року № 287. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287-89-%D0%BF (дата звернення: 25.09.2020).

10. Стрямець С. П., Кустра Н. О., Стрямець Г. В. Розробка web-сайту Біосферного резервату «Розточчя». *Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки.* Хмельницький, 2013. № 6. С. 245–249.

11. Філіпова Л. Питання змісту бібліотечних Web-сайтів в Інтернеті. *Бібліотечна планета*. Київ, 2001. № 3(13). С. 12–15.

12. Шевченківський національний заповідник : офіц. веб-сайт. URL: http://shevchenko-museum.com.ua/ (дата звернення: 26.09.2020).

13. Шелестова А. Веб-сайт ВНЗ як комунікаційне середовище функціонування електронної навчальної документації *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ, 2011. № 4. С. 47–53.

References

1.Bakumenko, L. G. (2017). Web page university library - informative tool popularization own resources. Measurements in libraries: evaluation of efficiency and quality of work. Internet conference. Kharkiv. 6-10 June 2017. Retrieved from https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/3724/3/NB _KSUFT_Bakumenko_LG.pdf [in Ukrainian].

2. Report on the work of the Shevchenko National Reserve for 2019 (2020). Compiler Sokur, L. Kaniv [in Ukrainian].

3. Kalashnikova, L. V. (2005). Internet-sites of higher educational institutions as innovative communication channels in conditions of forming of informational society in Ukraine. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].

4. Kyseliova, A. A. (2005). The Archives Resources of Ukraine in the Global Information Network: Forms, Access, Perspective. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

5. Pasichnyk, N. R. (2014). Mathematical models of Websites attendance and methods for their identification. Candidate's thesis. Lviv Polytechnic National University [in Ukrainian].

6. Regulations on the Shevchenko National Reserve (new edition) (2020). Kaniv [in Ukrainian].

7. Resolution on declaring Taras Shevchenko's grave a state reserve dated August 20, 1925 № 370 (1925). Collection of legalizations and orders of the workers and peasant's government of Ukraine for 1925. Kharkiv [in Ukrainian].

8. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the transfer of integral property complexes of the Kaniv Historical Museum, the Kaniv Museum of Folk Decorative Art and the Gaidar Library-Museum in Kaniv in state ownership: dated 27.02.2008 №343-r. (2008). Legislation of Ukraine: database. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/343-2008-%D1%80 [in Ukrainian].

9. Resolution of the Rada of Ministers of the Ukrainian SSR On the Establishment of the Shevchenko National Reserve in Kaniv: November 21, 1989 № 287 (1989). Legislation of Ukraine: database. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287-89-%D0%BF [in Ukrainian].

10. Stryamets, S. P. & Kustra, N. O. & Stryamets, G. V. (2013). Developing of the Roztochya biosphere reserve website. Herald of Khmelnytskyi national university. Technical sciences, 6, 245-249 [in Ukrainian].

11. Filippova, L. (2001). Questions of the content of library Websites on the Internet. Library planet, 3 (13), 12–15 [in Ukrainian].

12. Shevchenko National Reserve. Official website. Retrieved from http://shevchenko-museum.com.ua/ [in Ukrainian].

13. Shelestova, A. M. (2011). University website as communication environment of functioning of training electronic documentation. Library Science. Record Studies. Informology, 4, 47-53 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.09.2020
Отримано після доопрацювання 19.11.2020
Прийнято до друку 22.11.2020

УДК [027.021(477.74):908]:114-021.131
DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224275

Цитування:
Забіянов Є. В. Краєзнавчий контент як популяризатор наукових бібліотек Одещини у віртуальному просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 3. С. 58–64.

Zabiianov Ye. (2020). Local history content as a popularizer of scientific libraries of Odesa region in virtual space. Library science. Record Studies. Informology. 3, 58–64 [in Ukrainian].

Забіянов Євген Володимирович,
аспірант
Київського національного університету
культури і мистецтв
j_zb@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-4959-9099

КРАЄЗНАВЧИЙ КОНТЕНТ ЯК ПОПУЛЯРИЗАТОР НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ОДЕЩИНИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

Мета роботи *– визначити специфіку формування краєзнавчого контенту в електронних бібліотеках на базі використання новітніх технологій та поширенні інформації в наукових бібліотеках Одещини.* ***Методологічним базисом роботи*** *обрано аналіз теоретичних джерел з проблеми дослідження, збір емпіричних даних (аналіз функціонуючих електронних бібліотек наукових установ), синтез теоретичних і емпіричних матеріалів.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає у аналізі принципів формування краєзнавчого веб-контенту електронних бібліотек у наукових бібліотечних установах м. Одеси. На базі моніторингу краєзнавчої діяльності бібліотек основний науковий результат постає у аргументуванні електронної бібліотеки як довідково-інформаційної інфраструктури та цифрового репозиторію історико-краєзнавчого надбання.* ***Висновки****. Поглиблення бібліотек у глобальну мережу привело до розвитку нових інтернет-проєктів та створенню унікального цифрового контенту. Тільки за останні роки стався значний прорив в області формування електронних краєзнавчих ресурсів. Разом з тим, інформаційні технології стали невід'ємним компонентом краєзнавчої діяльності наукових бібліотек. Завдяки цьому полегшився доступ дослідників та краєзнавців до ресурсів бібліотек, з найбільшою повнотою і зручністю задовольняються наукові, освітні та інформаційні потреби. Краєзнавчий веб-контент стає ефективним інструментом популяризації бібліотек у віртуальному просторі, а також сприяє поширенню краєзнавчих знань.*

Ключові слова: *цифровізація, інформаційні новації, краєзнавчий контент, електронна бібліотека, наукові бібліотечні установи.*

Zabiyanov Evgeniy,
Postgraduate student at the Kyiv National University of Culture and Arts

LOCAL HISTORY CONTENT AS A POPULARIZER OF SCIENTIFIC LIBRARIES OF ODESA IN VIRTUAL SPACE

The purpose of the article *is to determine the specifics of the formation of local history content in electronic libraries based on the use of new technologies and the dissemination of information in scientific libraries of the Odesa region.* ***The methodology*** *of the research is the analysis of theoretical sources on the research problem, collection of empirical data (analysis of functioning electronic libraries of scientific institutions), synthesis of theoretical and empirical materials.* ***The scientific novelty*** *of the research lies in the analysis of the principles of formation of local history web content of electronic libraries of scientific library institutions of Odessa. On the basis of monitoring the local lore activity of libraries, the main scientific result appears in the argumentation of the electronic library as a reference and information*

© *Забіянов Є. В.*

infrastructure and digital repository of historical and local lore heritage. ***Conclusions****. The deepening of libraries into the global network has led to the development of new Internet projects and the creation of unique digital content. Only in recent years, there has been a significant breakthrough in the field of electronic local lore resources. At the same time, information technology has become an integral part of the local history activities of scientific libraries. This has facilitated the access of researchers and local historians to the resources of libraries with the greatest completeness and convenience, meeting scientific, educational, and information needs. Local lore web content is becoming an effective tool for promoting libraries in cyberspace, as well as disseminating local lore knowledge.*

Key words: *digitalization, informational innovations, local history content, electronic library, scientific library institutions.*

Актуальність теми дослідження. Великий еволюційний крок інформаційних технологій та цифровізація стали новим етапом життя людини. Оволодіння сучасним технологічним забезпеченням та його практичне застосування формують нові напрями в інформаційному середовищі, продуктах та послугах. Впровадження новітніх технологій у роботу краєзнавчих підрозділів бібліотечних установ стало вже вимогою сьогодення. Вони освоюють методики дистанційного надання інформаційних послуг користувачам та створюють власні інформаційні продукти. Результатом взаємодії впливу технологій на розвиток бібліотечної краєзнавчої діяльності стає також створення електронних бібліотек, у яких використання цифрової інформації служить для наукової та освітньої мети. При цьому, представляючи собою величезну цінність, електронні бібліотеки дають можливість дослідникам працювати в новому інформаційному середовищі – електронному. У зв'язку з чим краєзнавчий контент в електронних бібліотеках грає досить основоположну роль в дослідженнях як основа віртуальної дослідницької інфраструктури.

Практика створення краєзнавчого контенту в електронних бібліотеках дає підстави сформувати низку загальних вимог, яким повинні відповідати такі віртуальні представництва бібліотек. Актуальним стає питання висвітлення низки завдань з постійної плідної інформаційно-аналітичної діяльності щодо їх наповнення. Адже взаємодія будь-якого інформаційного ресурсу з її аудиторією – це головне завдання при його формуванні. Тому особливо актуальним стає активація різноманітного краєзнавчого електронного веб-контенту, що має виражати інтереси та особливості аудиторії електронних бібліотек, сприяти формуванню і розвитку інформаційних краєзнавчих потреб. Відтак доступність до унікальної та затребуваної інформації вважається найбільш дієвим способом розширення та залучення нової, більш широкої аудиторії. Тільки тоді електронні бібліотеки будуть мати успіх у краєзнавців-дослідників і створювати позитивний імідж бібліотечним установам.

Наповнення електронної бібліотеки краєзнавчим контентом – це комплексна інформаційно-аналітична робота, яка передбачає добір, аналіз та систематизацію інформації, оцифрування документів з метою їх збереження та надання вільного доступу. Це в сукупності презентує бібліотеку інтернет-аудиторії як потужний інформаційний центр та цифровий репозиторій історико-краєзнавчого надбання.

Аналіз досліджень і публікацій. Визначення перспектив використання електронних бібліотек постає предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних науковців-теоретиків та практиків: В. Леонова [13], С. Горової [6], В. Горового [7], Р. Мотульского [14], Я. Шрайберґа [22], А. Земськова [8]. Більшість зазначають, що впровадження електронних бібліотек у роботі з користувачами є необхідністю сучасних еволюційних процесів. Однак в Україні, «на сучасному етапі концентрованою формою утвердження електронних технологій у бібліотечній сфері стали електронні бібліотеки, що є, як правило, структурною складовою великих бібліотечних закладів» [7, 27]. З огляду на сказане, зауважимо, що згідно світовому

досвіду є приклади, коли створення та формування електронної бібліотеки «знаходиться в межах технічних і фінансових можливостей навіть невеликих бібліотек, і що такі проєкти є цінними» [2, 248]. Крім того, електронні бібліотеки «відрізняються від традиційних бібліотек не тільки і не стільки тим, що використовують електронний формат видань, а, в перше чергу тим, що забезпечують доступ до віддаленого, розподіленого і різнорідного ресурсу з допомогою телекомунікаційних технологій» [22, 44].

Стратегію інноваційного розвитку бібліотечного краєзнавства в умовах електронного середовища у своїх працях аналізують Н. Кушнаренко [12], В. Кисельова [9], О. Михайлова [10], Л. Тараненко [19], Л. Коновал [11], В. Агаркова [3]. Практичне значення електронних бібліотек у краєзнавчій бібліотечній діяльності зазначають К. Трубіна [21], І. Соколова [17], Н. Буданцева [5], А. Стябліна [18], Л. Трачук [20], М. Подрезова [16], Д. Літцер [2], А. Абріза [1].

Однак досвід краєзнавчої діяльності бібліотек з впровадження краєзнавчого контенту в електронних бібліотеках ще недостатньо досліджений. З огляду складності цієї сфери діяльності, а також під час практичного використання електронних бібліотек виникає безліч різноманітних проблем, багато з яких не мають поки що рішення. Найбільш суттєві з них: технічні, організаційні, економічні, юридичні та соціальні. Наразі актуальними є питання пошуку уніфікованих рішень.

Мета дослідження полягає у визначенні специфіки формування краєзнавчого контенту в електронних бібліотеках на базі використання новітніх технологій та поширенні інформації у різних форматах в наукових бібліотеках Одещини.

Виклад основного матеріалу. Одним з ключових завдань наукових бібліотек є «формування електронної бібліотеки, депозитарію електронних видань та електронних версій друкованих видань, координація робіт з переведення бібліотечних фондів на паперових носіях в електронну форму» [17, 174]. Також більшість наукових бібліотек згодні з тим, що проблема оцифрування інформаційних ресурсів насправді є дуже важливою для суспільства. Адже при цьому буде забезпечено «введення в суспільний обіг дуже важливої для суспільного розвитку інформації, що була вироблена попередніми поколіннями, перевірена практикою і може стати орієнтиром у сучасному інформаційному виробництві» [6, 179].

У відповідності з цими твердженнями, в 2018 – 2019 рр. Одеською національною науковою бібліотекою (ОННБ) на базі відділу краєзнавства «Одесика», фонд якого нараховує більш як півмільйона одиниць зберігання, та відділу рідкісних видань та рукописів, зібрання якого понад 37 000 документів, реалізовано два інноваційних проєкти: «Старовинна гравюра – культурна спадщина України» (http://odnb.odessa.ua/gravures/) та «Цифрова бібліотека» (http://odnb.odessa.ua/rarities/). Розроблені сучасні веб-ресурси надають краєзнавцям-дослідникам вільний доступ до цифрової спадщини – понад 600 вітчизняних та зарубіжних гравюр майстрів XVI – XIX ст. та найцінніших рідкісних книжкових пам’яток з фондів бібліотеки, які підлягають занесенню до Державного реєстру національного культурного надбання.

Діючи в напрямку розвитку краєзнавства, після блогу відділу краєзнавчої літератури і бібліографії «Одеський краєзнавець», з 2016 року Одеська обласна універсальна наукова бібліотека (ООУНБ) ім. М. Грушевського реалізує створення електронної бібліотеки оцифрованих документів історико-культурних фондів бібліотеки. Складовими частинами проєкту, що отримав назву «Цифрові бібліотеки», є: «Історія бібліотеки» (https://biblioteka.od.ua/istoriya-biblioteky/), яка представляє документи від часу заснування бібліотеки при Товаристві взаємної допомоги прикажчиків-євреїв у 1875 році до сьогодення, та «Історія Одещини» (https://biblioteka.od.ua/istoriya-odeshhyny/). Головними чинниками при формуванні краєзнавчого контенту виступають з’ясування критеріїв та принципів відбору, а також надання користувачам доступу до повних текстів документів з фонду бібліотеки. Окрім того, враховується такий факт, «що електронні бібліотеки являють собою якісно новий етап у розвитку цього виду інформаційних зібрань» [13, 7].

Слід відзначити, що краєзнавчий контент в даних електронних бібліотеках різноманітний за змістом та структурою. Але за час свого існування «Цифрові бібліотеки» ОННБ та ООУНБ налічують усього 67 та, відповідно, 17 оцифрованих документів, а деякі їх електронні аналоги навіть були вже раніше представлені в інших електронних бібліотеках як України, так і світу. Також для порівняння, можна навести такий факт, що кількість документів в краєзнавчій електронній бібліотеці Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія (https://www.libr.dp.ua/?do=fullkr) – 624, а електронної бібліотеки Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (http://libkor.com.ua/index.php?id=3&sid=1&pid=3), основними одиницями формування якої характеризуються краєзнавчим змістом, територіальною ознакою та місцевим авторством – 5351.

Тому логічним було б, поєднавши зусилля ОННБ та ООУНБ, створити унікальну краєзнавчу електронну бібліотеку Одещини як довідково-інформаційну інфраструктуру та цифровий репозиторій історико-краєзнавчого надбання. Зазначимо, що така краєзнавча електронна бібліотека повинна стати мережевою структурою. Відповідно, раціонально поєднати зусилля спільно з науковими бібліотеками вищих навчальних закладів Одеси, що діють у цьому ж вектору впровадження інформаційних новацій. А саме – Наукову бібліотеку Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, що для розвитку науки та суспільства у рамках «Концепції створення електронної бібліотеки» має певні успіхи у створенні «Електронної бібліотеки рідкісних і цінних видань» (http://rarebook.onu.edu.ua:8081/). Користувачі цієї електронної бібліотеки «отримують можливість вільно працювати з віртуальними повнотекстовими копіями, а бібліотека водночас обмежує використання їх оригіналів, що дозволяє захистити ці видання від фізичного руйнування» [16, 22].

Також до формування краєзнавчого контенту слід приєднати Наукову бібліотеку Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, що почала розробляти ресурс «Рідкісна та цінна книга» (https://library.pdpu.edu.ua/index.php/resursi/ridkisna-ta-tsinna-kniga-v-bibliotetsi). Тоді, спільно формуючи оригінальний електронний контент Одещини, ширше та більш детально вийде «розкрити невичерпне джерело матеріалів для науково-методичної і науково-дослідної роботи за спеціальностями: філологія, журналістика, педагогіка, мистецтво, краєзнавство, книгознавство, історія друкарства, архівознавство та ін.» [15, 85].

Однак, краєзнавчий контент передбачає всебічне охоплювання різних напрямків крім історії, географії, літератури, археології, етнографії, культури. Для надання якомога різноманітної інформації про край у віртуальному просторі слід представити й інші напрямки, що складають види галузевого краєзнавства зі своїми цілями і завданнями.

Для розвитку музичного краєзнавства велику роль відіграла б Наукова бібліотека Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової. За її допомоги було б можливим розкриття та створення електронних колекцій у фондах краєзнавчої електронної бібліотеки Одещини нотних видань класичної та сучасної музики, а також музикознавчої літератури, календарів знаменних і пам'ятних музичних дат, що сприяло б інтенсифікації науково-дослідної та науково-методичної роботи, актуалізації за допомогою нотної та книжкової літератури змісту загальнолюдських цінностей, історичної, наукової та культурної спадщини.

Долучення до проєкту Одеської обласної наукової медичної бібліотеки, що наразі є складовою частиною «Центру здоров'я та комунікацій» Одеської обласної ради, надало б нового імпульсу та забезпечило ефективне функціонування інформації дослідникам з медичного краєзнавства. Цифровізація її фондів дала б змогу отримати інформацію про видатних науковців Одещини в галузі медицини та громадського здоров'я та їхні роботи, підбір інформації з історії медичної справи та охорони здоров'я, сприяло популяризації наукових досліджень, що вивчають аспекти лікувального медичного процесу регіону в ретроспективі. А для самої Одеської обласної наукової медичної бібліотеки, окрім формування власної

«Електронної бібліотеки» (https://healthcenter.od.ua/online/), до складу якої наразі входять лише електронний каталог та колекція електронних видань журналу «Медичний простір», це стало подальшим розвитком як сучасного інформаційного центру.

Більше розширити сферу з популяризації юридичного краєзнавства з урахуванням існуючих новітніх викликів стало б одним з основних напрямів діяльності Наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія». За сприянням її ресурсних можливостей послідовно впроваджувалися нові форми роботи та вдосконалювалися вже існуючі сучасні сервіси власної генерації. А формування краєзнавчої електронної бібліотеки Одещини з історії держави та права розширювалося завдяки реалізації проєктів «Біобібліографічні традиції юридичної науки України», «Педагогічні традиції Одещини у наукових дослідженнях НБ НУ «ОЮА» та «Світова релігійна спадщина у фондах Наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія».

Для найбільшого забезпечення доступу читачів до краєзнавчої інформації про видатних діячів доцільною була б співпраця з науково-технічними бібліотеками Одеського національного політехнічного університету та Одеської національної академії харчових технологій. Вони вже створюють такі цифрові складові своїх електронних бібліотек, як: «Вчені університету» (https://opu.ua/library/bibliography/scientistsonpu) та «Енциклопедія вчених» (http://www.library.onaft.edu.ua/encyclopedia_of_scientists). Це власні інформаційні ресурси бібліотек, де представлена сукупність даних (біографічні довідки, книги, статті, патенти і т. п.), які розкривають становлення і розвиток наукових співробітників університетів як вчених державного та світового масштабів. Тому долучення науково-технічних бібліотек Одеси до наповнення контенту краєзнавчої електронної бібліотеки Одещини історією розвитку науки та наукової думки регіону розкриє безцінне джерело даних у сфері технологій, науки і техніки.

Конкретні приклади формування краєзнавчого контенту в електронних бібліотеках наукових установ м. Одеси показують розвиток та вдосконалення їх довідково-інформаційних проєктів. Тому справедливим є твердження академіка О. С. Онищенко, що «сучасна бібліотека не повинна зациклюватись на одному виді інформації – друкованої, книжкової, оскільки перетвориться на музей. Сьогодні всі бібліотеки мають справу з різними ресурсами – рукописними, друкованими на папері, на електронних носіях. У короткостроковій перспективі бібліотеки розглядаються як досвідчений «посередник» між майже безмежним потоком інформації і «користувачем» [4]. А завдяки мережевій структурі наповнення різноманітності контенту краєзнавчої електронної бібліотеки Одещини актуально розкриється зміст поняття самої «електронної бібліотеки» як «сукупність локальних або розподілених електронних ресурсів, об'єднаних єдиною ідеологією» [18, 193].

Наукова новизна роботи зумовлена аналізом принципів формування краєзнавчого веб-контенту електронних бібліотек у наукових бібліотечних закладах Одещини. Завдяки моніторингу краєзнавчої діяльності бібліотек основний науковий результат полягає у аргументуванні електронної бібліотеки як довідково-інформаційної інфраструктури та цифрового репозиторію історико-краєзнавчого надбання.

Висновки. Поглиблення бібліотек у глобальну мережу призвело до розвитку нових інтернет-проєктів та створення унікального цифрового контенту. Тільки за останні роки стався значний прорив в області формування електронних краєзнавчих ресурсів. Разом з тим, інформаційні технології стали невід'ємним компонентом краєзнавчої діяльності наукових бібліотек. Завдяки цьому полегшився доступ дослідників та краєзнавців до ресурсів бібліотек, з найбільшою повнотою і зручністю задовольняються наукові, освітні та інформаційні потреби. Краєзнавчий вебконтент стає ефективним інструментом популяризації бібліотек у віртуальному просторі, а також сприяє поширенню краєзнавчих знань.

Список використаних джерел

1. Abrizah, A. Collaborative Digital Library for Historical Resources: Defining the System's Artifacts using Zachman's Approach. *The sixth International Conference on Information Integrationand Web-based Applications Services*, 27-29 September 2004. Jakarta, 2004. P. 335–345.

2. Litzer, D. Local History in E-Books and on the Web: One Library's Experience as Example and Model. *Reference & User Services Quarterly*. 2004. Vol. 43, № 3. P. 248–257.

3. Агаркова В. В. Бібліотека: стратегія інноваційного розвитку. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Стан та перспективи розвитку культурологічної науки»* : зб. тез доповідей (І частина). Миколаїв : ВП «Миколаївська філія КНУКіМ», 2019. С. 6–11.

4. Библиотеки в меняющемся мире [Электронный ресурс] *Зеркало недели*. 2001. № 44. URL: https://zn.ua/EDUCATION/biblioteki_v_menyayuschemsya_mire.html (дата звернення: вересень 2020).

5. Буданцева Н. В. Актуальность создания электронных краеведческих ресурсов библиотек. *Молодой ученый*. 2009. № 7. С. 281–283.

6. Горова С. Проблеми розвитку бібліотечної сфери в контексті інформатизації. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2009. Вип. 25. С. 178–183.

7. Горовий В. Бібліотеки як сучасні центри української інформатизації. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2009. Вип. 25. С. 23–35.

8. Земсков А. И. Будущее электронных библиотек. *Научные и технические библиотеки.* 2009. № 4. С. 26–36.

9. Кисельова В. Зміни в організації краєзнавчого контенту на сайтах регіональних бібліотек у контексті рекомендацій наукових досліджень Національної історичної бібліотеки України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2015. Вип. 42. С. 52–61.

10. Кисельова В. Формування краєзнавчих баз даних як перспективний напрям розвитку інформаційного забезпечення краєзнавства. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2007. Вип. 19. С. 94–99.

11. Коновал Л. Функціонування національних цифрових бібліотечних проектів у контексті формування електронної бібліотеки «Україніка». *Бібліотечний вісник.* 2016. № 2. С. 11–16.

12. Кушнаренко Н. М. Бібліотечне краєзнавство – стратегія розвитку теорії і практики в умовах електронного середовища. *Вісник Харківської державної академії культури.* 2004. Вип. 11–13. С. 151–158.

13. Леонов В. Наглядная классификация для электронных библиотек. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2009. Вип. 24. С. 7–16.

14. Мотульский Р. С. Общее библиотековедение. Москва : Либерия, 2004. 223 с.

15. Панченко И. В. История создания сектора редкой книги научной библиотеки Одесского Южноукраинского национального педагогического университета имени К. Д. Ушинского. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. Одеса: ОНУ, 2016. Т. 21, Вип. 1. С. 75–88.

16. Подрезова М. О. Погляд крізь століття: Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. Одеса: ОНУ, 2017. Т. 22, Вип. 2. С. 13–34.

17. Соколова І. Електронні ресурси в інформаційному супроводі наукової діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2009. Вип. 25. С. 146–154.

18. Стяблина А. В. Структурно-видовой анализ краеведческих электронных библиотек. *Вестник ТГУ*. 2011. Вып. 10. С. 193–200.

19. Тараненко Л. Г. Классификация краеведческих электронных ресурсов как научная проблема. Библиотечное краеведение в информационном пространстве региона : материалы межрегион. науч.-практ. конф., посвящ. 120-летию АКУНБ им. В. Я. Шишкова (г. Барнаул, 26–27 февр. 2008 г.). Барнаул, 2008. С. 76–80.

20. Трачук Л. Ф. Формирование электронных библиотек и коллекций документов на сайтах областных универсальных научных библиотек Украины. *Библиотековедение.* 2016. Т. 1. № 1. С. 79–84.

21. Трубина Е. И. Краеведческие ресурсы на сайтах библиотек. *Библиография*. 2004. № 1. С. 3–11.

22. Шрайберг Я. Л. Современные тенденции развития библиотечно-информационных технологий: ежегодный доклад. *Научные и технические библиотеки*. 2002. № 1. С. 25–47.

References

1. Abrizah, A. (2004). Collaborative Digital Library for Historical Resources: Defining the System's Artifacts using Zachman's Approach. Proceedings from iiWAS '2004: The Sixth International Conference «Information Integration and Web-based Applications Services», (pp. 335–345). Jakarta [in English].

2. Litzer, D. (2004). Local History in E-Books and on the Web: One Library's Experience as Example and Model. Reference & User Services Quarterly, 43 (3), 248–257 [in English].

3. Agharkova, V. V. (2019). Library: strategy of innovative development. Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference «State and prospects of cultural science development». (Vol. 1), (pp. 6–11). Mykolaiv: VP «Mykolajivsjka filija KNUKiM» [in Ukrainian].

4. Libraries in a Changing World. (2001) Zerkalo nedeli, 44. Retrieved from: https://zn.ua/EDUCATION/biblioteki_v_menyayuschemsya_mire.html [in Russian].

5. Budantseva, N. V. (2009). The relevance of creating electronic local history resources of libraries. Molodoy uchenyy, 7, 281–283 [in Russian].

6. Ghorova, S. (2009). Problems of library sphere development in the context of informatization. Naukovi praci Nacionaljnoji biblioteky Ukrajiny imeni V. I. Vernadsjkogho, 25, 178–183 [in Ukrainian].

7. Ghorovyj, V. (2009). Libraries as modern centers of Ukrainian informatization. Naukovi praci Nacionaljnoji biblioteky Ukrajiny imeni V. I. Vernadsjkogho, 25, 23–35 [in Ukrainian].

8. Zemskov, A. I. (2009). The future of digital libraries. Nauchnye i tekhnicheskie biblioteki, 4, 26–36 [in Russian].

9. Kyseljova, V. (2015). Changes in the organization of local lore content on the sites of regional libraries in the context of research recommendations of the National Historical Library of Ukraine. Naukovi praci Nacionaljnoji biblioteky Ukrajiny im. V. I. Vernadsjkogho, 42, 52–61 [in Ukrainian].

10. Kyseljova, V. (2007). Formation of local lore databases as a perspective direction of development of information support of local lore. Naukovi praci Nacionaljnoji biblioteky Ukrajiny imeni V. I. Vernadsjkogho, 19, 94–99 [in Ukrainian].

11. Konoval, L. (2016). Functioning of national digital library projects in the context of formation of electronic library «Ukrainica». Bibliotechnyj visnyk, 2, 11–16 [in Ukrainian].

12. Kushnarenko, N. M. (2004). Library local lore – a strategy for the development of theory and practice in an electronic environment. Visnyk Kharkivsjkoji derzhavnoji akademiji kuljtury, 11–13, 151–158 [in Ukrainian].

13. Leonov, V. (2009). Visual classification for electronic libraries. Naukovi praci Nacionaljnoji biblioteky Ukrajiny imeni V. I. Vernadsjkogho, 24, 7–16 [in Russian].

14. Matulskiy, R. S. (2004). General library science. Moscow: Liberia [in Russian].

15. Panchenko, I. V. (2016.) The history of the creation of the rare book sector of the scientific library of the Odessa K. D. Ushinsky South Ukrainian National Pedagogical University. Visnyk Odesjkogho nacionaljnogho universytetu. Serija: Bibliotekoznavstvo, biblioghrafoznavstvo, knyghoznavstvo, 21 (1), 75–88 [in Russian].

16. Podrezova, M. O. (2017). A look through the centuries: Scientific Library of Odessa I. I. Mechnikov National University. Visnyk Odesjkogho nacionaljnogho universytetu. Serija: Bibliotekoznavstvo, biblioghrafoznavstvo, knyghoznavstvo, 22 (2), 13–34 [in Ukrainian].

17. Sokolova, I. (2009). Electronic resources in the information support of scientific activity. Naukovi praci Nacionaljnoji biblioteky Ukrajiny imeni V. I. Vernadsjkogho, 25, 146–154 [in Ukrainian].

18. Styablina, A. V. (2011). Structural-specific analysis of local history electronic libraries. Vestnik TGU, 10, 193–200 [in Russian].

19. Taranenko, L. G. (2008). Classification of local history electronic resources as a scientific problem. Library local lore in the information space of the region: Proceedings of the Interregional Scientific and Practical Conference dedicated to the 120th anniversary of Altai V. Ya. Shishkov Regional Universal Scientific Library. (pp. 76–80). Barnaul [in Russian].

20. Trachuk, L. F. (2016). Formation of electronic libraries and document collections on the websites of regional universal scientific libraries of Ukraine. Bibliotekovedenie, 1 (1), 79–84 [in Russian].

21. Trubina, Ye. I. (2004). Local history resources on library sites. Bibliografiya, 1, 3–11 [in Russian].

22. Shrayberg, Ya. L. (2002). Modern trends in the development of library and information technologies: annual report. Nauchnye i tekhnicheskie biblioteki, 1, 25–47 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 30.09.2020
Отримано після доопрацювання 20.11.2020
Прийнято до друку 22.11.2020

УДК 329:32.019.51
DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224276

Цитування:
Кузняк О. В. Місце цифрових та інтернет-технологій в інформаційному супроводі діяльності політичних партій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 3. С. 65–73.

Kuzniak O. (2020). The place of digital and Internet technologies in the informative support of political parties activity. Library science. Record Studies. Informology. 3, 65–73 [in Ukrainian].

Кузняк Олександр Володимирович,
аспірант Київського національного університету культури і мистецтв
crisshhh07@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-3724-1831

МІСЦЕ ЦИФРОВИХ ТА ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУПРОВОДІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Мета роботи. *Розкрити та проаналізувати місце цифрових й інтернет-технологій у межах інформаційного супроводу діяльності політичних партій.* ***Методологія дослідження*** *ґрунтується на застосуванні загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, узагальнення та логічного методу), системного, структурно-функціонального, соціально-комунікативного та соціально-інформаційного підходів. Застосування названих методів й підходів дає змогу визначити місце цифрових й інтернет-технологій в інформаційному супроводі діяльності політичних партій.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає у твердженні, згідно з яким, у найближчій перспективі акумуляція та розвиток комунікаційного та мережевого потенціалу інтернет-технологій дозволить розглядати їх як фактор підвищення ефективності роботи політичних партій як інституту представництва інтересів соціальних груп, потужний інформаційний ресурс, що активно працює на зміцнення партійних брендів та є реальним засобом реалізації партійної інформаційної політики.* ***Висновки****. Аналіз світових тенденцій дає підстави стверджувати та прогнозувати, що найближче десятиліття відзначиться подальшим перенесенням активності українських політичних партій в інтернет, як в періоди електоральної активності (в ході виборчих кампаній), так і в період між виборами. В умовах політизації інтернету та інтернетизації й медіатизації політики ідеологи та технологи партій все частіше звертаються до інструментарію в ході забезпечення власної інформаційної роботи, до складу якого входять сучасні цифрові та інтернет-технології: офіційні інтернет-сайти та проекти-супутники, спеціальні електоральні інтернет-проекти, інтернет-телебачення, вебінари, відеохостинги, електоральний фандайзинг, технології Big Data, інструменти рекрутингу волонтерів, моніторинг й проектування електоральної динаміки, вірусні та некоректні (або чорні) політичні інтернет-технології та ін.*

Ключові слова*: політичні партії, інформаційний супровід, цифрові та інтернет-технології, інтернетизація та медіатизація політики, політизація інтернету.*

© Кузняк О. В.

Kuznyak Olexander,
Postgraduate student at the Kyiv National University of Culture and Arts

THE POINT OF DIGITAL AND INTERNET TECHNOLOGIES WITHIN THE INFORMATIVE SUPPORT OF POLITICAL PARTIES ACTIVITY

The purpose of the article. *To open and to analyze the place of digital and internet technologies in the frames of informative support of political parties activity.* ***The methodology*** *of the research is based on using the general scientific methods (analysis, synthesis, generalizing, and a logical method), systemic, structural-functional, social-communicative, social-informative approaches. Applying these methods and approaches gives the possibility to define the place of digital and internet technologies in the informative support of political parties' activity.* ***The scientific novelty*** *of the research work is in the statement according to which the nearest perspective of accumulation and development of communicative and network potential of the internet technologies, allow to consider them as the factors of increasing the effectiveness of political parties' activity as the institute of the representation interests of social groups, as the powerful informative resource which is actively working on the party brand consolidation and is the real means of party informative policy realization.* ***Conclusions.*** *Analysis of the world tendencies gives the reason to confirm and predict that the next decade will be under the sign of the further change of Ukrainian political parties activity into the Internet in the period of electoral activity (during the election campaign) and also in the inter-election period. In the conditions of the Internet politicization and the politics internetization and mediatization the party ideologists and technologists are increasingly turning to tools in the course of providing their own information work, which includes modern digit and internet technologies: official websites, projects-satellites, special electoral internet projects, Internet – television, webinars, video hosting, electoral funding, technologies Big Data, volunteers recruiting tools, monitoring and projecting the electoral dynamics, viruses and incorrect (black) political internet technologies, etc.*

Key words: *political parties, informative supply, digital and internet technologies, the internetization and mediatization of politics, Internet politicization.*

Актуальність теми дослідження. Нестримний та сталий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) виводить політичні процеси на новий інформаційний рівень. Сьогодні події суспільно-політичного життя досить активно представлені в інформаційній сфері, здебільшого завдяки інтернету та цифровим технологіям. На початку XXI ст. багато хто й досі ще не здатен в повній мірі усвідомити, наскільки радикальних трансформацій зазнали різні галузі у зв'язку з інтернетизацією. Політична та партійна діяльність у цьому відношенні не є виключеннями, адже інтернет нині перетворився з простого каналу поширення інформації на серйозний мобілізаційний інструмент політично-комунікаційних технологій.

Активне впровадження інформаційно-комунікативних інновацій у сферу політики змінило усталені стереотипи та традиційні моделі взаємин політичних інститутів й індивідів, застарілі уявлення про інструменти політичної активності та систему забезпечення політичної, а заразом і партійної, діяльності. Складний та суперечливий процес інтеграції інтернет-технологій до системи політичної комунікації включає в себе два етапи: перший – інформатизація, коли має місце проникнення у інформаційну мережу, результатом якого є поява інтернет-сайтів політичних партій та окремих партійних лідерів, сайти газет і журналів, громадських організацій та ін., а другий – медіатизація як спроба застосування інтернет-технологій в якості інструменту політичних технологій [4, 33]. До речі, в межах другого етапу почалося активне використання медіаінструментарію у політичній практиці, що призвело до медіатизації політики як «процесу інтеграції політич-

ного простору та медійної сфери, в результаті якого відбувається взаємна трансформація політичного дискурсу та медіадискурсу» [6, 3].

Окремий широкий пласт питань пов'язаний з вивченням впливу цифрових технологій на політичну та партійну діяльність, враховуючи процеси політичної соціалізації та формування політичної ментальності молоді, особливо серед «цифрових аборигенів» (покоління Z), які принципово по-новому підходять до інтерпретації та оцінки політичної реальності. Процеси політичної цифровізації як елемент масштабної цифровізації соціально-економічних відносин, що нині відбувається в світі та Україні, породжують феномени «цифрової дипломатії» та «твітпломатії», впливають на формування іміджевої привабливості політичних партій з використанням медіаінструментів як елементів «інформаційного тиску» та «м'якої сили».

Безпрецедентно велика роль інтернету та цифрового інформаційного простору в сучасних політичних процесах зумовила необхідність дослідження доволі актуальної на сьогоднішній день теми – виявлення специфіки формування інформаційного супроводу діяльності політичних партій під впливом зазначених технологій, що потребує наукового осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблематика представлена в межах теорії інформаційного суспільства, що є фундаментом для вивчення ролі сучасних технологій та медіа у суспільно-політичних процесах. Природа сучасних комунікативних процесів змушує сфокусувати увагу також і на проблемі впливу інформаційно-комунікативних технологій інтернету на прийняття політичних рішень та діяльність політичних партій, на формування політичної комунікації та електоральні процеси. У цьому ключі важливими є праці таких вчених і експертів, як Дж. Айрес, К. Ширка, Г. Рейнгольд, Є. Морозов, І. Цукерман, М. Гладвел, Г. Есфандіарі та ін. Вплив медіа-комунікації, цифрових й інтернет-технологій на політичний та виборчий процес прямо чи опосередковано ставав предметом досліджень А. Баштового, Д. Богуша, Т. Березовця, С. Гайдая, Д. Голубова, О. Карчевської, Н. Конопелько, Л. Кочубей, А. Потіхи, Г. Почепцова, М. Саваневського, С. Сибирякової, Н. Фуч та ін.

Намагаючись зрозуміти специфіку інформаційно-комунікативних аспектів партійної діяльності, враховуючи фактор інтернету, важливо згадати праці таких вчених, як Н. Вахрамєєва, М. Грачов, Ю. Тищенко, А. Мадатов, О. Маліс та ін.

У процесі розгляду впливу інформаційно-комунікативних технологій на формування інформаційної політики партій, «цифрової підтримки» та звернення до інтернет-технологій як інструментів забезпечення інформаційного супроводу діяльності політичних сил, важливими є праці Г. Агафонової [1], А. Балашова [2], С. Бєлоконева, М. Васильєвої та В. Титова [3], С. Вершиніна [5], Т. Вестена [14], І. Кисліциної [8], О. Несмашного [9], Д. Семенова та Г. Шушаріної [11], Т. Уварової [12], Д. Чижова [13] та ін.

Мета статті – розкрити та проаналізувати місце цифрових й інтернет-технологій у межах інформаційного супроводу діяльності політичних партій.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток ІКТ та їхнє глобальне поширення на початку нового тисячоліття кардинально замінили традиційні носії інформації й змінили усталений формат комунікації, заклавши фундамент для формування глобального віртуального, наднаціонального інформаційного простору, що має вплив на зовнішньо- та внутрішньополітичні процеси та політичну культуру громадян різних країн. Інформаційні процеси вже зазнали зміни на сутнісному та структурному рівнях якнайбільше під впливом розвитку інтернету, про що свідчать дані з доповіді Міжнародного телекомунікаційного союзу (International Telecommunication Union): щороку у світі збільшується кількість інтернет-користувачів приблизно на 200-300 млн. чоловік (2,7 млрд. у 2013 р., 3,2 млрд. у 2015 р. [15] й станом на 2020 р. приблизно 4,7 млрд. користувачів). А Світовий банк у своїй доповіді веде мову про «найвеличнішу інформаційно-комунікаційну революцію в історії людства» [7], коли за підрахунками We Are Social та Hootsuite на початку 2020 р. більше 4,5 млрд людей користуються Інтернетом, натомість аудиторія соціальних мереж перевалила за позначку 3,8 млрд.

Інтернет вражає своїм інноваційним потенціалом за рахунок мережевої організації, що обумовлена відповідними онтологічними засадами (наприклад, соціальні мережі, технології вірусного маркетингу). З-поміж його властивостей, які найбільш істотно впливають на процес політичної комунікації, виділяють: оперативність й константну актуалізацію інформації, мультимедійність, анонім-ність, гіпертекстуальність та інтерактивність. Приміром, гіпертекст розширює рамки будь-якого медіатексту, перетворюючи користувача й, зрозуміло виборця, на творця інформаційного контенту. Якщо раніше, як зазначає М. Вершинін, виборці були пасивними об'єктами «піарівських» технологій, то вже зараз вони приймають активну участь у процесах інформаційного обміну та прийняття рішень [5]. І в цьому поряд із гіпертекстуальністю інтернету їм допомагає ще така його властивість як інтерактивність, що реалізується на даний момент часу через форуми, блоги, програми, які діють на платформі «Wiki» (наприклад, Вікіпедія) та інші медіатексти, завдяки яким користувач може не лише ознайомлюватися з інформацією, але й коментувати її.

Новітні ІКТ інтернету оптимізують діалог між різними політичними інститутами, який є визначальним принципом постнекласичної моделі процесів інформаційної взаємодії в політиці [8, 18]. У межах цієї моделі інтернет виконує політичну функцію, яка, на думку Т. Вестена, полягає у формуванні системного суспільно-політичного дискурсу з можливістю електронного зворотного зв'язку в реальному часі між владою та громадянами, де останні будуть менш залежними від чиновників, політичних організацій, груп впливу, експертів й ЗМІ в питаннях інформаційного забезпечення. У такий спосіб мережа здатна мобілізувати політичну активність громадян у політичних процесах [14], тоді як політичні партії, вчасно включаючись у ці процеси, перетворюються на одних з ключових комунікаторів.

Інформаційно-комунікаційна діяльність політичних партій зводиться до отримання запитів від громадян та артикуляції їхніх інтересів як виборців, а ще представлення позицій різних еліт, агрегації інтересів інших політичних сил та ЗМІ та участі у прийнятті політичних рішень. Важливо відмітити, що сьогодні відбувається, по суті, ототожнення політичного інтернету й реальної української політики: якщо на початку 2000-х рр. впливові політичні партії були формально представлені в інтернеті, або взагалі не представлені, а їх сайти неефективними та малоінформативними, то нині інтернет-сайти навіть невеликих політичних сил розроблені оригінально та цікаво. Це свідчить про те, що на сучасному етапі усі без винятку політичні сили і партії, від провладних до опозиційних, визнають важливість роботи з інтернет-сегментом.

В умовах переходу від концепції двоступеневої комунікації до одноступеневої, коли інтернет-ресурси стають автономними й не потребують підтримки телебачення, радіо чи преси, завдяки не лише популяризації інтернету, але й розвитку соціальних мереж та блогосфери, політичні партії опановують нові форми та інструменти інформаційного супроводу своєї діяльності. Вирішуючи питання внутрішньої та зовнішньої комунікації, інформування про важливі події у партійному житті та просуваючи бренд, прес-служби партій використовують офіційні інтернет-сайти та проекти-супутники. Під час розв'язання локальних PR-задач, фандрейзингу та підвищення рейтингу, вдаються до спеціальних електоральних інтернет-проектів, орієнтуючись на виборців, ЗМІ й окремі цільові групи. Для інформування та просування бренду політичні сили також використовують інтернет-телебачення, вебінари та відеохостинги, працюють з інтернет-ЗМІ та іншими інтернет-ресурсами, включаючи рекламу. У процесі вирішення питань мобілізації, інформаційних вкидань, дискредитації роботи партій-конкурентів й контрпропаганди, політичні сили застосовують вірусні інтернет-технології, спам-розсилання, некоректні (або чорні) політичні інтернет-технології.

Ключовим інструментом інформаційного супроводу діяльності політичної партії є її сайт, який виконує низку функцій: 1) зміцнення бренду; 2) партійне будівництво; 3) поширення інформації і переконання; 4) агрегація і артикуляція; 5) соціалізація і мобілізація; 6) збір коштів (фандрайзинг) та економія витрат;

7) створення партійних спільнот [8, 21-22]. Виконуючи зазначені функції, сайт партії виступає організаційним, інформаційним й комунікативним ресурсом, що допомагає політичній силі консолідуватися, зміцнювати позиції та розвиватися.

Д. Чижов до основних типологічних рис інтернет-сайтів як інформаційних інструментів відносить системність, структурність, респектабельність (повинні підкреслювати статус політичної партії), унікальність (відмінність від конкурентів на рівні контенту та оформлення сайту), комплексність і універсальність (задоволення інформаційних запитів різних цільових аудиторій). Структурно інтернет-сайти політичних партій, на думку вченого, мають містити: емблему та фірмовий стиль; програмні документи; лідера і партійних персоналій; керівні органи; регіональні відділення; зворотний зв'язок, контактну інформацію; новини, аналітику та порядок денний; політичні позиції і коментарі; фото і відео; банери дружніх і спеціальних проектів; посилання на сторінки партії в соціальних мережах; вступ до партії; закриті частини порталів (для членів партії); різні сервісні опції [13, 164-165].

Якщо брати сайти ТОП-5 українських партій за результатами виборів 2019 р., то можна помітити майже у кожного відхилення від заданих параметрів й показників. Як зазначається у матеріалі аналітичного центру «Обсерваторія демократії», підготовленого в рамках проекту «Promoting Democratic Elections in Eastern Ukraine», інтернет-сайт «Слуги народу» дає уявлення про завдання та цілі партії, містить програму, статут та фінансову звітність, містить посилання на офіційні сторінки партії в соцмережах та можливість спілкування через чат-бот в Telegram (інтерактивний зв'язок), проте окрім списку керівників відсутні більш детальна інформація про регіональні гілки та контакти місцевих осередків, а ще немає спеціального розділу з поясненням, як вступити до партії, та повільно оновлюється контент. На сайті «Батьківщини» наявна необхідна інформація про політичну силу з актуальними новинами з фото та відео, що дає уявлення про діяльність фракції у парламенті та партії, включаючи регіональний аспект, про керівництво та членів фракції, про вступ до партії, з поясненням та формою попереднього запису до офісу. Дані про програму та статут легко знайти в розділі «Партія», а ось фінансового звіту на сайті немає. Є посилання на сторінки партії у соцмережах, проте відсутній інтерактивний зв'язок та агітпродукція, яку було б можна завантажити. Інтернет-сайт «Європейської солідарності» в цілому корисний і змістовний (статут, фінансова звітність, актуальні новини, посилання на сторінки партії в соцмережах), наявна велика інтерактивна карта, однак цілі та завдання партії відсутні на видному місці (містяться у статуті та програмі), немає інтерактивного зв'язку та умов вступу до партії, як, власне, й окремої сторінки про лідерів з фото та біографічними відомостями. На сайті «Голосу» є інформація про керівництво та членів партії з фото і біографіями, посилання на сторінки в соцмережах, а також можна скачати агітаційні матеріали, проте партійну документацію знайти досить складно й не передбачена функція інтерактивного зв'язку, цілі та завдання партії не вказані на головній сторонці (про них можна дізнатися зі статутних документів). Наповнений актуальними новинами та коментарями лідерів партії сайт «Опозиційної платформи – За життя», представлені статут, програми та фінансові звіти, втім відсутня на головній сторінці інформація про місію партії, яка міститься в партійних документах, між іншим, на сайті відсутня можливість інтерактивного зв'язку, а також немає посилань на офіційні акаунти партії в соцмережах й інтернет-каналах [10].

Взявши до уваги соціальні мережі, блоги та форуми, без яких сьогодні немислима інтернет-комунікація та їхня інформаційна робота політичних партій, то серед основних типологічних рис цього інструменту Д. Чижов виокремлює: особистий характер комунікації; персональність розміщеної інформації; вільну стилістику; максимальний рівень інтерактивності; необхідність оперативного реагування на відповіді користувачів [13, 170]. Саме завдяки цим ознакам створюється резонанс, забезпечується миттєве та цільове інформування, а також підтримка інтересу громадян до актуальних для політичної сили тем, не кажучи вже про поєднання оригінальності автор-

ської позиції партійних лідерів з винятковим контентом «з перших рук».

Разом з тим, фахівці з SMM (social media marketing) наголошують на суттєвих недоліках інформаційного супроводу за допомогою соціальних мереж й блогів (низька швидкість оновлення контенту в порівнянні з загальноприйнятим у цьому медіа; явно недостатнє вираження «генеральної лінії партії»; низький рівень креативності та інтерактивності), пропонуючи натомість скористатися правилом «6 С для соціальних мереж» авторства М. Састера: 1) communications (спілкування) – комунікація партії зі своєї офіційної сторінки з тими, хто ще не визначився зі своїми політичними переконаннями, що передбачає відповіді на усі коментарі та запрошення до дискусії; 2) connectedness (зв'язок) – завдяки акаунтам забезпечується міцний зв'язок між партією та потенційним виборцем; 3) common experiences (спільний досвід) – сторінки у соціальних мережах як місце для організації певних заходів (акції, збір пожертв, флешмоби, відеоконференції, вебінари, громадські заходи тощо), які сприяють створенню міцного ядра партійних функціонерів; 4) content (зміст) – пріоритет віддається наповненню акантів; 5) commerce (комерція) – сторінка політичної партії у соціальній мережі як ефективне місце для збору пожертв; 6) cool experiences (нові відчуття) – участь у партійних заходах дає нові відчуття та досвід спільної діяльності, сприяючи формуванню стабільного електорату [1].

Щодо таких інструментів інформаційного супроводу діяльності політичної партії як інтернет-телебачення, відеохостинг та вебінар, то в Україні на сьогодні вони недостатньо активно використовуються політичними силами, хоча саме цей канал інтернет-комунікації створює «додаткові можливості диверсифікації присутності партії в житті виборців у зручному для споживання відеоформаті, дозволяє використовувати можливості традиційного ТБ у новій формі» [13, 173].

Як зазначають Т. Уварова та Є. Куценко, в межах виборчих кампаній все більшого розвитку набувають наступні інтернет-технології: 1) голосування через інтернет; 2) продукування та тиражування політичної інформації за допомогою сайтів, блогів, інтернет-ЗМІ; 3) звернення до інтернету в якості інструменту контрреклами, коли «зливають» компрометуючі факти, що «легітимізують» появу цієї інформації у традиційних ЗМІ; 4) накручування рейтингу сайту за допомогою систем «розкруток» чи клік-клубів; 5) використання Google Boombing, коли в межах певного запиту пошукова система видає абсурдний або провокаційний результат; 6) підміна сайтів, тобто створення сайтів-«двійників» зі схожою інтернет-адресою чи дизайном, але з протилежним змістом; 7) створення віртуальних партій, виборів, з'їздів; 8) застосування відеоресурсу YouTube; 9) атаки хакерів на сайти кандидатів чи партій; 10) застосування комп'ютерних НЛП-технологій, які покликані змінити у заданому напрямку переконання, погляди й уявлення людини або ж групи людей; 11) використання блогосфери з метою розповсюдження позитивної інформації про себе, так і для контрходів проти політичних опонентів [12].

Розвиток соціальних мереж уможливив використання ще однієї вельми популярної на сьогоднішній день інтернет-технології, особливо, коли мова йде про боротьбу політичних партій у виборчому процесі. Це мережевий тролінг, який, за визначенням Д. Семенова і Г. Шушариної, передбачає творення завідомо провокаційних повідомлень, щоб породити численні конфлікти між учасниками мережевої спільноти, хвилю правок (постмодерація новин, тем, повідомлень) та включити користувачів у беззмістовну конфронтацію (т. зв. холівори, від. англ. «holywar» – священна війна) [11, 135]. В рамках інформаційних кампаній та війн між переважно опонуючими політичними партіями тролінг є замовною політичною технологією, до концептуального поля якого входять «боти» (хакерської програми, що зазвичай купується на чорному ринку, які штучно «наганяють лайки під постами», роблять інформаційні вкидання, коментують публікації), «ломи» (лідери громадської думки, які просувають необхідні меседжі для певної аудиторії), «темники» й інший мережевий сленг. Експерти наголошують на необхідності розрізнення ботів від тролів: якщо перші лише «розносять», проте не виробляють жодної ін-

формації, то другі є повноцінними одиницями інформаційної війни, оскільки оперують фактами та ведуть дискусії, використовуючи переважно фальшиві облікові записи. В цілому, тролінг – інструмент маніпуляції громадською думкою, який застосовується для того, щоб роздратувати та вивести з рівноваги учасників мережевої спільноти, «злити» компромат й спричинити конфлікти.

Опираючись на принцип «Інтернет+» у політичній комунікації, важливо звернути увагу на арсенал цифрових технологій, зокрема потенціал мобільного зв'язку, нові програмні рішення в галузі соціально-політичного моніторингу та обробки політичної інформації. На думку О. Несмашного, «робота з інформацією в принципі, навіть використовуючи високошвидкісні алгоритми передачі даних, зовсім не обов'язково повинна бути пов'язана з мережею інтернет. Так, наприклад, широке поширення сьогодні отримують месенджери, здатні обмінюватися інформацією без доступу до інтернету, використовуючи для цього технологію Multipeer Connectivity Framework, яка дозволяє створювати Multipeer-сервіси, які взаємодіють один з одним на пристроях, розташованих поблизу, використовуючи для цього бездротові протоколи передачі даних Wi-Fi, p2p-з'єднання або Bluetooth» [9, 160].

Зрозуміло, що сучасний інтернет з його технологічними інструментами та опціями залишається комунікативним ядром цифрових технологій, разом з тим, політичні кампанії останніх 10-15 років, особливо згадуючи кампанію Б. Обами у 2008 р., довели велику затребуваність таких інтернет-технологій, як онлайн-трансляції на YouTube, фандрайзинг, краудфандінг, «навігаційні» додатки на мобільних пристроях тощо. Особливо варто зробити акцент на платформі Web 2.0, на базі якої можлива діагональна комунікації в електоральних практиках, що ґрунтується на факторі «лідерів громадської думки», формально рівноправній взаємодії учасників комунікації та принципах розвиненого зворотного зв'язку. У ролі лідерів у рамках електорального процесу виступають або самі кандидати, або провідні політики, що представляють певну політичну силу (і не обов'язково є кандидатами на виборах), або інші діячі з власною публічною політичною позицією. У цьому випадку цифрові технології забезпечують психологічну «рівноправність» між умовним кандидатом і споживачем політичної інформації (того, хто «підписаний» на цього кандидата у соціальних мережах).

Щодо важливих технологічних прийомів, зокрема в межах інформаційного супроводу виборчих кампаній, сучасні дослідники (С. Бєлоконєв, М. Васильєв, В. Титов) наголошують на ефективності електорального фандайзингу (діяльність кандидатів зі збору коштів для своєї передвиборної кампанії), завдяки якому створюється психологічний ефект причетності звичайної людини до окремого кандидата чи партії, формується високий рівень залученості певного сегмента суспільства до політичного процесу; залучення волонтерів через інтернет-комунікації (показові приклади – президентські кампанії Е. Макрона у 2017 р. та В. Зеленського у 2019 р.); технології інтелектуального аналізу, моніторингу та проектування електоральної динаміки (так звані технології Big Data). Відносно останніх автори зазначають наступне: «Звісно ж, вже сьогодні можна говорити про як мінімум три взаємопов'язані вектори розвитку та застосування таких технологій. Перший вектор обумовлений необхідністю безперервної інтерактивної «присутності» в інформаційному полі виборчого процесу та пов'язаний з вдосконаленням технологій онлайн-моніторингу електорального простору. Другий вектор пов'язаний з культурно-психологічним аналізом політичного ринку: виділенням основних сегментів потенційних виборців в контексті «історії» їх ставлення до конкретного політичного актору (партії, кандидата). Третій вектор розвитку технологій «великих даних» – їх подальше прикладне використання у виробництві таргетованого рекламного контенту, адресованого конкретним цільовим аудиторіям з урахуванням соціально-демографічних й поведінкових особливостей даних груп (зокрема, поколінь), соціокультурних фреймів сприйняття політичної реальності – кліпової, «серіальної» та стереотипізованої свідомості» [3, 56].

Висновки. Отже, аналіз світових тенденцій дає підстави стверджувати та про-

гнозувати, що найближче десятиліття відзначиться подальшим перенесенням активності українських політичних партій в інтернет, як в періоди електоральної активності (в ході виборчих кампаній), так і в період між виборами. В умовах політизації інтернету та інтернетизації й медіатизації політики ідеологи та технологи партій все частіше звертаються до інструментарію в ході забезпечення власної інформаційної роботи, до складу якого входять сучасні цифрові та інтернет-технології: офіційні інтернет-сайти та проекти-супутники, спеціальні електоральні інтернет-проекти, інтернет-телебачення, вебінари, відеохостинги, електоральний фандайзинг, технології Big Data, інструменти рекрутингу волонтерів, моніторинг й проектування електоральної динаміки, вірусні та некоректні (або чорні) політичні інтернет-технології та ін.

На жаль, поки що більшість українських політичних партій недостатньо активно використовують можливості цифрових й інтернет-технологій у своїй інформаційній діяльності, тим самим, нехтуючи фактором ефективності діяльності. Тим не менш, поступово приходить розуміння необхідності переходу від створення партійних сайтів і окремих спецпроектів до повноцінних порталів, які виконують цілий комплекс функцій, до удосконалення форматів подачі інформації та все частішого використання оригінального дизайну. Уже в найближчій перспективі акумуляція та розвиток комунікаційного та мережевого потенціалу інтернет-технологій дозволить розглядати їх як фактор підвищення ефективності роботи політичних партій в якості інституту представництва інтересів соціальних груп, як потужний інформаційний ресурс, що активно працює на зміцнення партійних брендів та є реальним засобом реалізації партійної інформаційної політики.

Список використаних джерел

1. Агафонова Г. С. Доцільність використання SMM у оптимізації функціонування політичних партій в Україні. *Політологічні записки.* 2013. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_10 (дата звернення: квітень 2020).

2. Балашов А. Н. Интернет-технологии как фактор повышения эффективности деятельности политических партий. *Государственное управление. Электронный вестник.* 2015. Вып. 49. С. 121–137. URL: http://e-journal.spa.msu.ru/uploads/vestnik/2015/vipusk__49._aprel_2015_g._/pravovie_i_polititcheskie_aspekti_upravlenija/balashov.pdf (дата звернення: квітень 2020).

3. Белоконев С. Ю., Васильев М. С., Титов В. В. Цифровые технологии в современных избирательных кампаниях: особенности применения. *Власть.* 2019. № 4. С. 51–57.

4. Вахрамєєва Н. Ю. Інтернет-комунікації у діяльності політичних партій. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили].* Сер.: Політологія. 2011. Вип. 143. С. 33–36.

5. Вершинин М. С. Политическая коммуникация в информационном обществе. Санкт-Петербург : Изд-во Михайлова В. А., 2001. 256 с.

6. Грибовод Е. Г. Медиатизация политики как институционально-коммуникативный процесс и информационно-стратегический ресурс : дис. … канд. полит. наук. Екатеринбург, 2017. 189 с.

7. Доклад о мировом развитии «Цифровые дивиденды» / Группа Всемирного банка. [Вашингтон], 2016. 41 с. URL: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23347/210671RuSum.pdf (дата звернення: квітень 2020).

8. Кислицына И. С. Политические партии в коммуникативном пространстве Интернета: автореф. дис. … канд. полит. наук. Москва, 2009. 29 с.

9. Несмашный А. О. Интернет-технологии в политике: проблема интерпретации понятия. *Среднерусский вестник общественных наук.* 2017. № 1. С. 157–164.

10. Сайти партій напередодні місцевих виборів-2020 / Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». URL: od.org.ua/uk/сайты-партий-накануне-местных-выборов/ (дата звернення: квітень 2020).

11. Семенов Д. И., Шушарина Г. А. Сетевой троллинг как вид коммуникативной деятельности. *Международный журнал экспериментального образования*. Москва, 2011. Вып. 8. С. 135–136.

12. Уварова Т. І. Виборчі Інтернет–технології у сучасному політичному просторі. *Людина, культура, техніка в новому тисячолітті* : матеріали XIV Міжнар. наук-практ. конф. (25–26 квіт. 2013) URL: http:// dspace. onu.edu. ua:8080/bitstream/123456789/4609/1/74–76.pdf (дата звернення: квітень 2020).

13. Чижов Д. В. Интернет-коммуникации политических партий: типологические черты и инструменты. *Гражданин. Выборы. Власть*. 2016. № 2–3. С. 159–175.

14. Westen T. 2004: A Digital Election Scenario. Elections in Cyberspace: Towards a New Era in American Politics. Washington, 1996, pp. 57-69.

15. World Telecommunication/ICT Indicators database 2017 (21th Edition/June 2017) // ITU (International Telecommunication Union). 2017. URL: https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/publications/wtid.aspx(дата звернення: квітень 2020).

References

1. Agafonova G. S. (2013). The expediency of using SMM in optimizing the functioning of political parties in Ukraine. Politolohichni zapysky, 7. Retrieved from: file:///C:/Users/Home/Downloads/Polzap_2013_7_10.pdf [in Ukrainian].

2. Balashov A. N. (2015). Internet technologies as a factor in increasing the efficiency of the activities of political parties. Gosudarstvennoye upravleniye. Elektronnyy vestnik, 49, 121-137. URL: file:///C:/Users/Home/Downloads/internet-tehnologii-kak-faktor-povysheniya-effektivnosti-deyatelnosti-politicheskih-partiy.pdf [in Russian].

3. Belokonev S. Yu., Vasiliev M. S., Titov V. V. (2019). Digital technologies in modern election campaigns: application features. Vlast', 4, 51-57. [in Russian].

4. Vakhrameeva N. Yu. (2011). Internet communications in the activities of political parties. Naukovi pratsi [Chornomors′koho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly]. Ser.: Politolohiya, 143, 33-36. [in Ukrainian].

5. Vershinin M. S. (2001). Political communication in the information society. Sankt-Peterburg: Izd-vo Mikhaylova V.A. [in Russian].

6. Gribovod E. G. (2017). Mediatization of politics as an institutional-communicative process and information-strategic resource: Extended abstract of candidate`s thesis. Ekaterinburg. [in Russian].

7. World Development Report Digital Dividends. World Bank Group. 2016. p. 6. Retrieved from: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23347/210671RuSum.pdf [in Russian].

8. Kislitsyna I. S. (2009). Political parties in the communicative space of the Internet: Extended abstract of candidate`s thesis. Moscow. [in Russian].

9. Nesmashny A. O. (2017). Internet technologies in politics: the problem of concept interpretation. Srednerusskiy vestnik obshchestvennykh nauk, 1, 157-164. [in Russian].

10. Party sites on the eve of the 2020 local elections. Analytical Center «Observatory of Democracy» (2020). Retrieved from: od.org.ua/uk/сайты-партий-накануне-местных-выборо/ [in Ukrainian].

11. Semenov D. I., Shusharina G.A. (2011). Network trolling as a type of communicative activity. Mezhdunarodnyy zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniya: nauchnyy zhurnal, 8, 135–136. [in Russian].

12. Uvarova T. I. (2013). Elective Internet technologies in the modern political space. Lyudyna, kul′tura, tekhnika v novomu tysyacholitti» : Materialy XIV Mizhnar. nauk-prakt. konf. (25–26 kvitnya 2013). Retrieved from: http: // dspace. onu.edu. ua: 8080 / bitstream /123456789/4609/1/74–76.pdf. [in Ukrainian].

13. Chizhov D. V. (2016). Internet communications of political parties: typological features and tools. Grazhdanin. Vybory. Vlast', 2–3, 159-175. [in Russian].

14. Westen T. (1996). 2004: A Digital Election Scenario. Elections in Cyberspace: Towards a New Era in American Politics. Washington, 57-69. [in English].

15. World Telecommunication/ICT Indicators database 2017 (21th Edition/June 2017). ITU (International Telecommunication Union). (2017). Retrieved from: https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/publications/wtid.aspx [in English].

Стаття надійшла до редакції 10.05.2020
Отримано після доопрацювання 17.08.2020
Прийнято до друку 20.08.2020

РЕЦЕНЗІЇ

DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224277

Цитування:
Кобєлєв О. М. Бібліотека в епоху цифрових трансформацій (рецензія на монографію В. О. Копанєвої «Бібліотека в середовищі цифрової науки: системно-інтеграційна взаємодія»). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2020. № 3. С. 74–77.

Kobieliev O. (2020). Library in the era of digital transformations (review of the monograph "Library in the environment of digital science: system and integration interaction" by Viktoriia Kopanieva). Library science. Record Studies. Informology. 3, 74–77 [in Ukrainian].

Кобєлєв Олексій Миколайович,
доктор наук із соціальних комунікацій, доцент,
професор кафедри інформаційної, бібліотечної
та архівної справи
Харківської державної академії культури
k_a_n_@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-6322-0735

Kobieliev Oleksii,
Doctor of Sciences in Social Communications,
Associate Professor,
Professor of the Department of Information, Library
and Archival Affairs
of the Kharkiv State Academy of Culture

БІБЛІОТЕКА В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Рецензія на книгу: Копанєва В. О. Бібліотека в середовищі цифрової науки: системно-інтеграційна взаємодія : монографія / наук. ред. О. С. Онищенко. Київ : Ліра-К, 2020. 322 с.

Актуальність монографічного дослідження обумовлена необхідністю подолання кризових явищ у бібліотечній сфері. Їх виявом є зменшення статусу та ролі книгозбірень у суспільстві, свідченням чого є, зокрема, поява песимістичних прогнозів щодо перспектив бібліотек – їх майбутнє навіть почали характеризувати термінами «стратегія виживання в цифровому середовищі» або «шагренева шкіра бібліотечного простору». Причина такої ситуації, згідно з дослідженнями автора, – орієнтованість бібліотечних інституцій на використання «наздоганяючої» моделі розвитку. Вони розглядають впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, вже апробованих у інших сферах, універсальним засобом, який дозволить їм йти в ногу з часом.

У монографії розроблено новий підхід до структурно-функціональної модернізації наукових бібліотек, що відповідає імперативу «випереджаючої» моделі розвитку. В основу методологічного базису такого підходу покладено теоретичні напрацювання в рамках шостого технологічного укладу. Він передбачає об'єднання та синергетичне посилення нано-, біо-, інформаційних, когнітивних і соціальних технологій. Їх конвергенція визначає такий вектор розвитку бібліотеки, який забезпечить її відповідність не лише нинішньому, а й наступному технологічного укладу. Авторкою розглянуто, що в рамках конвергентного вектора розвитку науковим бібліотекам необхідно зосередитись на розв'язанні проблем, які породжуються цифровими трансформаціями суспільства і появою поряд з традиційними словосполученнями фундаментальна та прикладна наука терміну «цифрова наука». Він визначає такий етап її розвитку, що базується на використанні цифрової форми наукового контенту, мережевих технологій і обумовлених ними інноваційних форм взаємодії вчених. На цьому

© Кобєлєв О. М.

етапі потрібна не просто співпраця бібліотек з дослідницькими інституціями, а якісно нова форма їх взаємодії – конвергенція наукової та бібліотечної діяльності.

Позитивної оцінки заслуговують викладені в першому розділі монографії розвідки В. Копанєвої з формування сучасної теоретичної бази функціонально-структурних трансформацій бібліотек. Нею творчо опрацьовано дослідження широкого кола вітчизняних науковців: О. Воскобойникової-Гузєвої (загальне бібліотекознавство), В. Горового (позиціювання бібліотек як інформаційних центрів постіндустріального суспільства), І. Давидової (інноваційна політика бібліотек), В. Ільганаєвої комплексний аналіз бібліотечного соціуму), О. Кобєлєва (інформаційно-аналітична діяльність бібліотек), Н. Кунанець (електронний документообіг і хмарні технології), С. Кулешова (документознавство), Н. Кушнаренко (книгознавство та краєзнавство), К. Лобузіної (організація бібліотечних знаннєвих ресурсів), О. Онищенка (синергія наукової і бібліотечної діяльності), О. Сербіна (бібліотечні класифікації), Л. Філіппової (інформаційна діяльність), Г. Шемаєвої (коеволюція бібліотеки і системи наукової комунікації) та ін. Значну увагу приділено також розвідкам закордонних вчених: В. Серебрякова (розробка моделі семантичної бібліотеки), А. Соколова (бібліотека як соціально-комунікаційний інститут), Я. Шрайберга (електронні бібліотеки). У цілому констатовано, що відповіддю наукової спільноти на цифрові виклики сьогодення став розвиток е-бібліотекознавства.

У другому розділі монографії розглянуто теоретико-методологічні засади стратегії розвитку бібліотеки в середовищі цифрової бібліотеки. Ідеологемою методології трансформації обрано концептуальні положення NBICS-конвергенції (N-nano, B-bio, I-info, C-cogni, S-socio). До методологічного базису трансформації бібліотеки, крім конвергентних технологій, В. Копанєвою включено також вивірені загальнонаукові та спеціальні методи проведення наукового пізнання: синергетичний, системний, інфометричний і когнітивний. Принципи синергетики сприяли поглибленню конвергенції дослідницьких, науково-видавничих, бібліотечно-інформаційних, оглядово-аналітичних і наукометричних процесів та технологій. Методи системного аналізу дозволили визначити концептуальну модель бібліотеки в середовищі цифрової науки. Призначення методів інфометрії – виявлення у великих масивах слабоструктурованих даних латентних закономірностей. Спрямування методів когнітології – зменшення ентропії в процесі наукових комунікацій і сприяння переходу від формалізованої передачі цифрових даних до отримання користувачем нових знань. Історичний метод використано при аналізі трансформаційних процесів у бібліотеці в процесі її еволюційного розвитку від античності до сьогодення.

Третій розділ «Наукова комунікація в цифровому середовищі» присвячений аналізу моделей комунікації, що виступають засобами самоорганізації дисциплінарної спільноти. Зазначено, що дослідження цих моделей вирізняються багатоаспектністю, варіативністю методів та епістемологічних статусів наукових розвідок. До розробки проблем комунікацій зверталися дослідники різних наукових напрямів: соціологічного (М. Кастельс, В. Конецька, В. Онопрієнко), філософського (В. Келле, В. Стьопін), інформаційного (Р. Гіляревський, І. Маршакова, Л. Філіппова), лінгвістичного (С. Бориснєв, О. Леонтьєв, О. Сербін), документознавчого (О. Коршунов, С. Кулешов, Н. Кушнаренко, А. Соляник, Ю. Столяров), бібліотекознавчого (В. Ільганаєва, Т. Єременко, О. Лаврик, Т. Майстрович, О. Онищенко, М. Слободяник) та ін.

Значну увагу в третьому розділі приділено бібліотекознавчим аспектам когнітивізації наукових комунікацій. Їх джерелами слугують призабуті дослідження М. Рубакіна, проведені ним на початку XX ст. Він творчо опрацював погляди філософів, лінгвістів, психологів і бібліотекознавців на взаємозв'язки суб'єктів та об'єктів соціальних комунікацій і ввів у науковий обіг новий термін «бібліопсихологія» (бібліологічна психологія). М. Рубакіним акцентована увага на відсутності однозначної відповідності між знаннями особи, їх вербалізованою та документованою версією й усвідомленими на основі цієї версії знаннями зовнішнього користувача.

Ентропійність наукових комунікацій в автоматизованих системах пізніше досліджував Ю. Шрейдер. Проаналізувавши категорії «інформація» і «знання», він наголосив на тому, що вони не є тотожними. Знання співвідноситься лише з людиною, воно невід'ємне від особистості. Інформація розглядається Ю. Шрейдером як форма знання, що має суспільний характер. Тому автоматизовані інформаційні системи не можуть вкласти у користувача знання: вони мають надати йому основну інформацію й супутні когнітивно-орієнтовані дані в такій формі, що дає змогу відтворити знання. У якості таких даних у монографії пропонується використовувати інформацію, що становить основу довідково-бібліографічного апарату бібліотек.

У четвертому розділі «Інформаційно-ресурсна база цифрової науки» розглянуто роль і участь бібліотек у створенні інституційних репозитаріїв, архівів інтернет-ресурсів і сховищ первинних дослідницьких даних. Відзначено стрімкий розвиток інституційних і тематичних репозитаріїв в Україні та світі. За даними Реєстру репозитаріїв відкритого доступу у світі станом на середину 2020 р. створено близько 5 тис. репозитаріїв, з них понад 100 в Україні. За цим показником наша держава входить до першої двадцятки країн світу.

Розглянуто підходи до збереження плинних ресурсів інтернету. Архівування національного сегменту мережі інтернет вважається провідними бібліотеками розвинених країн одним із пріоритетних завдань бібліотечної спільноти. В Україні роботи такого плану не мають цілісної концепції й належним чином не скоординовані. Авторкою наголошується, що вітчизняним бібліотекам слід посилити увагу до збереження для наступних поколінь плинних джерел мережевої інформації наукового та суспільно значущого спрямування, які формуються в українському сегменті мережі інтернет. Така діяльність забезпечить єдність традиційного та мережевого складових документального простору, створення цілісного зібрання, що становитиме невід'ємну частину національної пам'яті України.

Основна увага в четвертому розділі приділена первинним дослідницьким даним (результатам експериментів, астрономічних і гідрометеоспостережень, соціологічних обстежень тощо). Відзначено, що залучення бібліотек до збирання результатів досліджень вже на початкових етапах наукової роботи зумовлює необхідність перегляду їх ролі та статусу – з елементів інформаційної інфраструктури вони трансформуються в одного з учасників дослідницької діяльності. Первинні дослідницькі дані починають розглядатися як повноцінні результати професійної діяльності вчених, які мають враховуватися при оцінюванні результативності їхньої роботи. Щороку їх обсяги майже подвоюються. Для аналізу цих даних з метою знаходження «тонких» ефектів, які не були враховані в попередніх дослідженнях, потрібні алгоритми, які надають можливості працювати з великими наборами даних і виявляти в них приховані закономірності, не встановлені попередніми дослідниками. В Україні сервіси первинних дослідницьких даних поки що не набули поширення. Перспективним вбачається їх в провадження в центрах колективного користування унікальним науковим обладнанням. Бібліотекам доцільно апробувати ці технології при організації вебометричного моніторингу інформаційних потоків на своїх сайтах (порталах). Це дасть змогу відстежувати процеси в системі наукових комунікацій і формувати джерельну базу для експертного оцінювання напрямів розвитку науки.

Зроблено висновок, що середовище первинних дослідницьких даних принципово важливе для наукових бібліотек. Дані починають розглядатися як повноцінні результати професійної діяльності вчених, які мають враховуватися при оцінюванні результативності їхньої роботи. Тому залучення бібліотек до збирання, збереження та розповсюдження результатів досліджень саме на початкових фазах науково-дослідного процесу відкриває перед ними нові можливості щодо глобального перегляду їхньої ролі та значущості як менеджерів інтелектуального капіталу суспільства.

У п'ятому розділі «Наукоємні технології в бібліотеці» В. Копанєвою здійснено аналіз інформаційно-аналітичної діяльності, бібліо-, науко- та інфометричних технологій і досліджень, а також організаційно-методичні за-

сади становлення та розвитку бібліотеки в середовищі цифрової науки. Висвітлено історію інформаційно-аналітичної діяльності та роль у її становленні бібліотечних фахівців. Розглянуто організацію роботи одного з найпотужніших інформаційно-аналітичних центрів світу – Дослідницької служби Конгресу США в складі Бібліотеки Конгресу, а також найбільшого в бібліотечній Україні аналітичного центру – Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, що є структурним підрозділом Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Відзначено суспільні функції наукометрії, що відповідають філософським категоріям загального, особливого й індивідуального. Їх іменовано функціями наукового декларування, кластеризації й наукометричною. Розглянуто міжнародні системи для проведення наукометричних досліджень: комерційні бібліометричні платформи Scopus і Web of Science, а також загальнодоступна система Google Scholar. Вона забезпечує статистично точніші результати при реалізації двох перших суспільних функцій наукометрії (наукового декларування та кластеризації), Scopus і WoS доцільніше використовувати при проведенні наукометричних досліджень.

Зроблено висновок, що бібліометрія і наукометрія мають достатнє теоретико-методологічне обґрунтування і розвинений інструментарій для реалізації своїх основних суспільних функцій і прикладних завдань. Наукове забезпечення інформетричних досліджень знаходиться на декларативному рівні. Свідченням цього є, зокрема, використання в монографії, що рецензується, лише одного інформетричного інструменту (Ngram Viewer корпорації Google).

Зазначено, що реалізація організаційно-методичних засад становлення та розвитку бібліотеки в середовищі цифрової науки потребуватиме прийняття управлінських рішень на трьох рівнях: на рівні наукової установи, в складі якої перебуває бібліотека (університету, інституту), відомчому та міжвідомчому. На першому з них мають розглядатися питання формування фондів первинних дослідницьких даних, що отримуються в процесі наукової діяльності установи. На відомчий рівень доцільно покласти завдання розробки програмно-технологічного інструментарію інформетричних досліджень для виявлення у згаданих фондах латентних закономірностей і створення віртуальних інформетричних лабораторій. На міжвідомчому рівні мають розв’язуватись завдання переорієнтації системи наукових комунікацій з формалізованої передачі даних до обміну знаннями між дослідниками та підготовки фахівців нової генерації – бібліотекарів-аналітиків.

Підсумковий висновок монографії В. Копанєвої полягає в наступному. Бібліотека в середовищі цифрової науки повинна враховувати та творчо розвивати напрацювання і здобутки книгозбірень попередніх епох. Відзначено, наприклад, наявність у неї спільних рис з Олександрійською бібліотекою (III ст. до н. е. – IX ст. н. е.), що являла собою унікальну інституцію, в якій гармонійно поєднувалися функції дослідницького, освітнього, культурологічного і бібліотечного центру, хоча в хронологічному плані манускрипти періоду еллінізму і сучасне цифрове середовище віддалені на два тисячоліття. Збереження бібліотекою свого ідентитету впродовж такого проміжку часу є кращим свідченням її здатності знаходити відповіді на виклики часу. Сьогодні – це поглиблення синергії бібліотеки з цифровою наукою та суспільством у цілому. Слід погодитися з цим висновком.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2020

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРА!

Бачинська Надія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв
n.bachynska17@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-3912-7108

СЛУЖІННЯ УЛЮБЛЕНІЙ СПРАВІ

(до ювілею з дня народження Т. В. Новальської **)**

Авторитет Київського національного університету культури і мистецтв забезпечили як його засновники, так і їх послідовники – талановиті представники наукових шкіл, професорсько – викладацький склад, яскраві випускники, студентська молодь, котрі продовжують і примножують кращі традиції та здобутки вищої школи, плідно працюють на ниві культури, освіти, науки.

Серед викладачів університету, чия діяльність спрямована на підготовку бібліотечно-інформаційних фахівців особливе місце посідає постать Тетяни Василівни Новальської – відомого українського бібліотекознавця, педагога, доктора історичних наук, професора, талановитої людини відданої своїй справі, харизматичній, інноваційно налаштованій, креативній, блискучому організатору.

Тетяна Василівна народилася 8 листопада 1955 р. в м. Києві у робітничій родині, де панувала сімейна злагода, добропорядність, щирість. Батьки – Василь Тимофійович та Євдокія Тимофіївна Кадук прищепили своїм трьом дітям (Тетяні, Наталі та Олексію) добру вдачу, виховували дисциплінованість, працелюбність, старанність, обов'язковість, робили все від них залежне, щоб діти здобули освіту. Батько – керував робітничою бригадою, був начальником цеху, наставником молоді, мати – вихователькою в робітничому гуртожитку, передавали дітям талант та вміння працювати з людьми, комунікабельність.

Трудову діяльність Тетяна Василівна розпочала в Державній республіканській бібліотеці УРСР (нині Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого) на посаді секретаря – друкарки, пізніше бібліотекаря відділу обслуговування. Її першими наставниками були: відомий бібліотекознавець, бібліограф, талановитий керівник, директор Бібліотеки Бабич Василь Степанович та професіонал своєї справи Приходько Валентина Іванівна, яка в ті роки очолювала відділ обслуговування.

Прагнення до знань, відкриття нового були притаманні Тетяні Василівні з шкільної лави. В 1976 році вона вступила до Київського державного інституту культури на бібліотечний факультет, поєднувала навчання з роботою. Ставши студенткою, весь свій вільний час присвячувала навчанню.

Помітивши наполегливість, старанність, працелюбність студентки, її запросили працювати на кафедру бібліотекознавства.

Починаючи з 1979 року, трудова діяльність Т. В. Новальської пов'язана з Київським національним університетом культури і мистецтв, де вона успішно пройшла всі щаблі професійного

© Бачинська Н. А.

зростання: з 1979 по 1984 рр. – лаборант, старший лаборант, викладач; 1984 – 1988 рр. – навчання в аспірантурі; 1989 р. – кандидат історичних наук, доцент; з 1991 р. на посаді професора кафедри; 2001 – 2004 рр. – навчання в докторантурі; 2007 р. – доктор історичних наук; 2008 р. – професор, 2008 – 2013 рр. – завідувач кафедри книгознавства і бібліотекознавства, декан факультету культурології, з 2016 р. по теперішній час – завідувач кафедри інформаційних технологій.

Т. В. Новальській поталанило працювати з авторитетними і талановитими науковцями галузі – В. М. Пілецьким, Л. П. Одинокою, Л. П. Калібердою, А. С. Чачко, Т. І. Ківшар, Г. М. Семендяєвою, А. Г. Кондрашовою, Ж. Б. Долею, Е. В. Куделько, Є. М. Завадською, В. В. Загуменною, які завжди співпрацювали в атмосфері творчості, взаємодопомоги, партнерства, передавали свій досвід молодим викладачам, всіляко сприяли їх науковому та професійному зростанню.

Тетяна Василівна завжди підтримувала, продовжувала та розвивала кращі традиції кафедри, на якій відбувалось її професійне зростання. Особливо її організаторські здібності, талант керівника виявились в роки, коли вона очолила кафедру та факультет культурології. Згуртувавши команду однодумців, наполегливо працюючи, завдяки чому факультет став одним із авторитетніших по підготовці фахівців у галузі культури. Під її керівництвом активізувалася науково-методична робота кафедр, значно поновлювались та виходили друком навчальні та робочі програми курсів.

У 2008 – 2013 рр. до навчальних планів кафедри книгознавства і бібліотекознавства були включені такі дисципліни, як: «Національні бібліотеки світу», «Сучасні книгознавчі і бібліотекознавчі концепції», «Управління сучасною бібліотекою», «Ділові комунікації в інформаційній сфері», «Державна інформаційна політика», «Інформаційне право», «Реклама книги», «Організація діяльності інформаційних установ», «Комерційна діяльність». Багато років викладаючи курс «Бібліотечно-інформаційне обслуговування», вона його удосконалює та запроваджує нові теми. В зв'язку з концептуальним розвитком цього напряму бібліотечної роботи Тетяна Василівна розробила нові авторські дисципліни – «Інформаційний сервіс» та «Соціологія книги і читання», «Сучасні книгознавчі, бібліотекознавчі, бібліографознавчі концепції».

У ці роки проводиться значна науково-дослідна робота. Одночасно з навчанням студентів здійснюється підготовка наукових кадрів, зокрема на кафедрі було розглянуто та рекомендовано до захисту 9 кандидатських дисертацій: з них 7 зі спеціальності 27.00.03 книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство та 2 дисертації зі спеціальності 26.00.01 теорія й історія культури.

Очолюючи кафедру, Тетяна Василівна виступає з доповідями на науково – практичних конференціях, засіданнях круглих столів, робочих семінарах та нарадах у бібліотеках України.

Плідна співпраця з директорами національних, державних, обласних бібліотек та співробітниками книгозбірень, сприяла: удосконаленню практичної підготовки майбутніх фахівців; розробці наскрізної та робочих програм практики з урахуванням трансформаційних процесів у бібліотеках; працевлаштуванню випускників кафедри в бібліотеки; отриманню вищої бібліотечної освіти на базі першої вищої освіти співробітниками бібліотек.

Нині діяльність кафедри інформаційних технологій на чолі з Тетяною Василівною спрямована на перебудову змісту бібліотечно-інформаційної освіти відповідно до затверджених МОН стандартів вищої освіти підготовки бакалаврів та магістрів зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Розроблено та успішно впроваджуються бакалаврські освітні програми «Менеджмент бібліотечно-інформаційних систем та технологій» та «Менеджмент соціально-комунікаційних мереж, інтернет-маркетинг», а також освітні програми «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів.

Завдяки наполегливій праці Тетяни Василівни, її непересічним комунікативним здібностям та вмінням згуртовувати однодумців, кафедра є організатором щорічної Міжнародної науково-практичної конференції «Інформація, комунікація та управління знаннями в глоба-

лізованому світі». Також є співорганізатором Міжнародних та Всеукраїнських конференцій, в оргкомітети яких входить Т. В. Новальська, зокрема: «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття», Одеський національний політехнічний університет, Одеса, (2017 – 2020 рр.); «Культура в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми», Київ, КНУКіМ (2008 р.); «Державна історична бібліотека України: історія, сучасність, майбутнє», Київ, (2009 р.); «Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України перші краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька», Київ (2011 р.), «Другі краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька», Київ (2013 р.), «Треті краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька», Київ (2015 р.), «IV краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька», Київ (2017 р.), «V краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька», Київ (2019 р.).

Наукові інтереси Т. В. Новальської охоплюють проблеми підготовки бібліотечно – інформаційних фахівців, вивчення та задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотек; розвиток соціології книги та читання; концепції вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства. Вона є автором 3 монографій, близько 150 наукових та науково-методичних робіт, рецензентом монографій та збірників наукових праць. Керує докторантами, аспірантами, здобувачами, магістрантами. Під її керівництвом захищено 9 кандидатських дисертацій. Виступає опонентом на захисті кандидатських дисертацій. Сприяє публікативній активності науковців галузі як член редколегій фахових періодичних видань «Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук» та «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія».

Член спеціалізованих вчених рад: Д 26.165.01 у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського (2009 – 2013 рр.); Д 64.807.02 у Харківській державній академії культури і мистецтв (2010 – 2013 рр.); Д 26.850.01 у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (2010 – 2013 рр.); Д 26.807.02 та К 26.807.04 у Київському національному університеті культури і мистецтв (2013-2016 рр.).

З 2016 р. Тетяна Василівна – Голова спеціалізованої вченої ради К 26.807.07 у Київському національному університеті культури і мистецтв. За час функціонування ради було успішно захищено 16 кандидатських дисертацій, з них – 5 зі спеціальності 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, 10 – зі спеціальності 27.00.06 – прикладні соціально-комунікаційні технології та одна робота зі спеціальності 27.00.05 – теорія та історія видавничої справи та редагування.

З 2013 р. Т. В. Новальська є членом Української бібліотечної асоціації, бере активну участь у заходах УБА та входить до її освітянської секції.

Тетяну Василівну нагороджено Почесною грамотою Міністерства культури і мистецтв України, має Подяку Київського міського голови та нагороджена іменним годинником, Почесною відзнакою УБА «За внесок у бібліотечну освіту».

Життєве і професійне кредо ювілярки можна сформулювати так: професіоналізм, порядність, пізнання, працелюбність, мудрість, любов до студента, відданість справі.

Щиро вітаємо Тетяну Василівну з ювілеєм, бажаємо міцного здоров'я, творчого довголіття, втілення ідей, вірності друзів і колег, щастя та благополуччя!

Добровольська Вікторія Василівна,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент
доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
vika_dobrovolska@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-0927-1179

ЇЇ ПОКЛИКАННЯ – РОБИТИ ДОБРО

(до ювілею з дня народження Л. А. Чередник)

А буває, ідеш по світу,
І проходить повз тебе людина
Так, неначе проносить квіти
і тобі віддає половину.

Ліна Костенко

Наша ювілярка народилася 9 листопада у день преподобного Нестора-літописця, що, можливо, від самого народження й визначило її долю. Батьки назвали її Людмилою – милою людям. Отак і йде вона по життю з любов'ю до людей і всього прекрасного на землі.

Людмила Анатоліївна Чередник, кандидат філологічних наук, доцент, є творчою особистістю, авторитетним ученим, який багато років наполегливо й успішно працює в українській науці, освіті, культурі, створюючи, тим самим, гуманітарне середовище й духовну складову суспільства.

Людмилу Анатоліївну знають як професіонала своєї справи, толерантного й справедливого викладача, який завжди може найти спільну мову й зрозуміти кожного студента. У багатьох життєвих ситуаціях вона є взірцем для студентів, авторитетом для колег по роботі. Своїми виваженими рішеннями й вчинками, виключно доброзичливим ставленням до викладачів та студентства вона викликає глибоку повагу до себе.

Закінчила філологічний факультет Полтавського національного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, має дві вищі освіти. Майже двадцять чотири роки пропрацювала у школі, учитель-методист. За роки роботи у школі неодноразово перемагала у міських та обласних конкурсах «Учитель року» в номінації «Зарубіжна література», була лауреатом Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2001 року», делегатом ІІ Всеукраїнського з'їзду працівників освіти (2001 р.). Авторка численних статей, присвячених вивченню світової й української літератури у школі, методичних розробок уроків, 28 посібників для закладів середньої освіти, з-поміж яких 12 – з грифом МОН.

У 2007 році захистила кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: спеціальність 10.01.02 – російська література. Тема наукової роботи: «Пушкінські мотиви у творчості Михайла Булгакова». У 2015 році отримала звання доцента.

© Добровольська В. В.

З березня 2007 р. по 2012 рік працювала доцентом кафедри світової літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, виконувала обов'язки заступника декана з виховної роботи факультету філології та журналістики.

Упродовж 2012–2013 рр. була завідувачкою кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Полтавської філії ПНЗ «Європейський університет».

З 2012 року й дотепер працює доцентом кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» у новому для себе науково-освітньому напрямі – «Документознавство та інформаційна діяльність», стала визнаним фахівцем інформаційної галузі, впроваджуючи сучасні технології в навчальний процес та педагогічну практику. Як доцент кафедри Л. А. Чередник бере активну участь у підготовці навчальних планів, організації та проведенні Всеукраїнської науково-практичної конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми, перспективи», що вже стала традиційним місцем зустрічі фахівців інформаційно-бібліотечної та архівної справи, і є запорукою виникнення нових ідей та спрямування їх в практичну площину, входить до проєктної групи з акредитації спеціальності. Була серед перших, хто вступив до Асоціації документознавців України, членкиня Української бібліотечної асоціації.

Людмила Анатоліївна належить до тих фахівців, які постійно розвиваються та розширюють свій професійний світогляд. Вона має значні наукові здобутки, що свідчать про високий статус ученого. Серед її професійних інтересів – проблеми розвитку української та світової культури, компаративістики, соціальних комунікацій, інтермедіальності. І це далеко не повний перелік того, що знаходиться в полі зору науковця, педагога і висококваліфікованого фахівця. Людмила Анатоліївна авторка понад 180 наукових публікацій, серед яких 1 монографія, 16 навчально-методичних праць для закладів вищої совіти, понад 50 статей у наукових фахових виданнях, НМБД Web of Science та у закордонних часописах, має 5 свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір. Це свідчить про високу наукову продуктивність протягом усієї її науково-педагогічної кар'єри.

Людмила Анатоліївна знана у Полтаві людина. Вона є Президентом громадської організації «Слов'янський клуб», який об'єднує наукову, культурну та мистецьку спільноту міста. На засіданнях клубу піднімаються актуальні питання громадського, наукового, культурно-мистецького життя міста й країни, відбуваються цікаві зустрічі, презентації книг, фільмів тощо.

Ще одним захопленням пані Людмили є театр. Містяни з цікавістю читають її розлогі, глибокі статті про розвиток театру на Полтавщині, рецензії щодо вистав Полтавського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя. Любить літературу, живопис і вважає, що саме прекрасне в житті, прекрасне в мистецтві допомагає людині жити й виконувати складну справу буття, оскільки саме краса в усіх її проявах очищає душу від буденної суєтності. Тож недивно, що у 2017 році вона стала лауреатом престижної щорічної міської премії імені Миколи Ярошенка у номінації «Наукові праці та дослідження в галузі мистецтва».

Крім того, Людмила Анатоліївна є керівником театральної студії, яка ось уже декілька років поспіль діє на гуманітарному факультеті Полтавської політехніки й об'єднала студентів – любителів театру. Глядачам подобаються творчі роботи колективу, зокрема: «Я долю вибрала собі сама» (за творчістю Ліни Костенко)», «Шевченко у спогадах сучасників», «Рукописи не горять» (за творчістю М. Булгакова), мініcтава «Сторінками історії університету (до 200-річчя освітніх традицій Полтавщини)», театралізоване онлайн-дійство «Прекрасні миттєвості осені…» та ін.

На нашу думку, багатогранний талант та здібності Людмили Анатоліївни ще повністю не розкриті. Для тих, хто її знає, вона є висококваліфікованим фахівцем, прекрасним та вмілим організатором, незаперечним авторитетом, успішним науковцем, люблячою матір'ю та творчою особистістю. Для неї не байдужа доля справи, тому вона завзято береться за вирішення складних виробничих та наукових проблем.

Багато років ми маємо дружні стосунки, плідно співпрацюємо у сфері науки та культури, вона – креативна, позитивно мисляча, творча особистість, надзвичайно чуйна людина, яка завжди готова прийти на допомогу тим, хто цього потребує. Знайомство із Людмилою Анатоліївною відбулося в Одеському національному політехнічному університеті на Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття». Вона має веселу вдачу, завжди усміхнена, відкрита, яскрава, витончена й елегантна. Особисте спілкування з нею зворушує шляхетністю, щирою увагою до співрозмовника, добротою та теплом, яких нам усім нині так бракує в цьому світі. Щоразу відкриваються все нові риси її багатогранної творчої натури – науковиці, викладачки, ерудованої співрозмовниці, життєлюбки.

Бажаємо ювілярці й дорогій колезі ще багато літ творчого життя, хай підтримують і надихають друзі, розуміють і допомагають колеги. Хай доля збагачує Вас життєвою мудрістю та оптимізмом, енергією і натхненням, радістю сьогодення та вірою в майбутнє!

Хай буде щедрим ювілейне свято, здоров'я Вам, любові і добра, шановна Людмило Анатоліївно!

Міністерство культури та інформаційної політики України
Міністерство освіти і науки України
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Інститут практичної культурології та арт-менеджменту
Кафедра культурології та інформаційних комунікацій

VI ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ «ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО, БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ»

м. Київ, 21–22 квітня 2021 р.

Загальна інформація

Мета конференції: Обговорення результатів досліджень студентів, аспірантів та молодих вчених з актуальних проблем інформаційної діяльності, документознавства, бібліотекознавства та суміжних галузей знань.

Місце проведення: конференц-зала Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 15.

До участі в науково-практичній конференції запрошуються **студенти, аспіранти та молоді вчені**, які досліджують проблеми у сфері інформаційної діяльності, документознавства, бібліотекознавства та суміжних галузей знань.

Мова конференції: українська.

Тематика конференції охоплює такі **проблеми:**

1. Організація інформаційної діяльності.
2. Теорія та практика документознавства, архівознавства.
3. Актуальні проблеми бібліотекознавства, книгознавства та бібліографії.

Розклад роботи

Початок роботи конференції **21 квітня 2021 р.**:
9.30–10.00 Реєстрація учасників. 10.00–10.30 Відкриття конференції. 10.30–13.00

Пленарне засідання. 13.00–14.00 Обідня перерва. 14.00–17.00–Робота секцій.

Завершення роботи конференції **22 квітня 2021 р.**:
10.00–13.00 Робота секцій. 13.00–14.00 Підведення підсумків.

Реєстрація

Для участі в роботі науково-практичної конференції студентів (аспірантів, молодих вчених) потрібно надіслати електронною поштою до організаційного комітету **до 10 квітня 2021 року** такі документи:

1) заповнену за зразком заявку;
2) тези доповіді (статті).

Назва файлу повинна містити прізвище доповідача із вказівкою для заявки – Заявка, для тез (статті) – Тези (стаття).

Наприклад: Яковенко_Заявка.doc, Яковенко_Тези.doc

Заявку та тези доповідей необхідно зареєструвати не пізніше 10 квітня 2021 р. за адресою: **vika_dobrovolska@ukr.net** (з поміткою «**конференція**»)

Матеріали конференції будуть опубліковані на сайті НАКККіМ у вигляді електронного видання. Збірнику буде присвоєно ISBN.

Вимоги до тез доповіді

Прізвище, ім'я, студент якого курсу (аспірант якого року навчання), повна назва навчального закладу: шрифт Times New Roman, кегль 14. Молоді вчені зазначають посаду та назву установи, в якій працюють.

Рядком нижче подають інформацію про наукового керівника (консультанта).

Через один міжрядковий інтервал – назва доповіді великими літерами без крапки в кінці: шрифт Times New Roman кегль 14, грубо.

Зразок оформлення

ПЕТРЕНКО Ольга, студентка 1 курсу магістратури Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України „КПІ"

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент ***Іваненко О.К.***

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО КНИГОВИДАННЯ

Текст тез подавати через один міжрядковий інтервал після назви. Вирівнювання по ширині. Вимоги до оформлення: формат А-4; береги: верхнє, нижнє, ліве, праве – 2 см, шрифт Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал 1,5.

Список використаних джерел (без повторів) оформлюють у кінці тексту під назвою «Список використаних джерел». У тексті покликання позначають квадратними дужками із вказівкою в них порядкового номера джерела за списком та через кому – номера сторінки (сторінок), наприклад: [4, с. 89].

Обсяг тексту:

- для тез – до 3 сторінок;
- для статті – до 5 сторінок зі списком використаних джерел.

Зразок оформлення заявки

1. Прізвище, ім'я, по батькові студента (аспіранта, молодого вченого)
2. Повна назва вищого навчального закладу, в якому навчається студент (аспірант, молодий вчений), курс, спеціальність, тема доповіді
3. Прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника (консультанта)
4. Повна назва установи, в якій
5. працює науковий керівник (консультант), посада, науковий ступінь, вчене звання
6. Контактний телефон
7. Електронна адреса
8. Чи плануєте особисту участь у конференції? (так або ні)

Координати організаційного комітету

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
кафедра культурології та інформаційних комунікацій

вул. Лаврська, 9, корп. 18, ауд. 104, м. Київ, 01015
Телефони: (044) 280-36-19; (067) 264-43-35
електронна адреса: **vika_dobrovolska@ukr.net**

Вимоги до публікацій
в наукових журналах Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Загальні положення

Редакційна колегія фахових видань Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (далі – академії) у своїй роботі керується нормами законодавства України у сфері освіти, наукової діяльності та інтелектуальної власності.

До публікації в журналі приймаються статті проблемного, узагальнюючого, методичного характеру, які являють собою оригінальні наукові дослідження, що **раніше ніде не друкувались.**

Статті приймаються українською, російською або англійською мовами.

Обов'язковими етапами роботи редакційної колегії з опрацювання статей перед публікацією є:

– перевірка на предмет дотримання вимог до редакційного оформлення згідно з державними стандартами України (ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення»; ДСТУ ГОСТ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»; ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила»;

– здійснення редколегією внутрішнього та зовнішнього рецензування статей відповідно до Наказу МОН України від 15 січня 2018 року № 32 «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України»);

– перевірка статей на плагіат (Статті 1, 5 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; Стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»; п. 16 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»).

Етапи підготовки до друку

Передаючи статтю до редакції, автор гарантує наявність у нього авторських прав на рукопис і дає згоду на публікацію тексту та метаданих статті (включаючи прізвище та ініціали автора, місце його роботи, електронну адресу для кореспонденції) у друкованій та електронній версіях журналу, що передбачає дотримання політики відкритого доступу згідно з умовами ліцензії Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (див. сайт http://nakkkim.edu.ua/nauka/93-vidannya-akademiji) – можливість вільно читати, завантажувати, копіювати та поширювати зміст статті з навчальною та науковою метою із зазначенням авторства.

1. Статті подаються до відділу наукової та редакційно-видавничої діяльності академії у робочі дні (з понеділка по четвер з 14.00 до 18.00) **за адресою: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корпус 11, 2-й поверх, кабінет 204, тел. (044) 280-21-93, e-mail: nauka@dakkkim.edu.ua.**

2. Статті магістрантів, аспірантів, здобувачів (осіб, які не мають наукового ступеня) **обов'язково супроводжуються рецензією** із зазначенням наукової новизни та актуальності публікації, підписаною доктором чи кандидатом наук (фахівцем за профілем). Підпис рецензента має бути засвідченим печаткою у кадровому підрозділі.

3. До відділу наукової та редакційно-видавничої діяльності академії подається паперовий примірник статті та її електронна версія. На кожній сторінці роздруківки автор проставляє свій підпис, а на першій сторінці також зазначає дату подання статті до друку.

4. Стаття, у якій виявлено запозичення з матеріалів інших авторів без посилання на джерело, не повертається на доопрацювання та не публікується, а її автор може подати до редколегії інший матеріал.

У разі повторного виявлення запозичень, редакція залишає за собою право не брати у подальшому до друку матеріали даного автора.

5. Статті друкуються у співаторстві не більше двох авторів.

6. **Правила цитування:**

- всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела;
- посилання на підручники є небажаним;
- посилання на власні публікації допускається лише в разі нагальної потреби;
- вторинне цитування не дозволяється;
- якщо в огляді літератури або далі по тексту йде посилання на прізвище вченого – його публікація має бути в загальному списку літератури після статті.

7. За наявності трьох і більше граматичних помилок на сторінці, текст до публікації не приймається.

8. Редколегія організовує внутрішнє (обов'язкове) та зовнішнє (за необхідності) рецензування статей. Редакція інформує автора про результат розгляду, надсилаючи йому електронною поштою висновок.

Якщо автор не згоден із зауваженнями рецензента, він має обґрунтувати це письмово. Редколегія залишає за собою право відхилити статтю, якщо автор безпідставно залишає без уваги побажання рецензента.

Структура статті

1. **Індекс УДК.**

2. **Відомості про автора українською, російською та англійською мовами**, що містять такі дані (без скорочень та абревіатур): прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада із зазначенням структурного підрозділу та назви установи за основним місцем роботи автора. Наприклад: *Єсипенко Роман Миколайович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри суспільних наук Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*.

3. **Контактна інформація**: номер телефону, електронна пошта.

4. **Назва статті** українською, російською та англійською мовами.

5. **Анотації та ключові слова** наводяться трьома мовами (українською, російською, англійською) обсягом **не більше 300 слів (не більше 2300 друкованих знаків з пробілами).** Анотація наводиться **одним абзацом**, з вирівнюванням по ширині; анотація надається згідно з вимогами наукометричних баз як **структурований реферат,** і повинна містити такі виділені елементи: **мета роботи**, **методологія**, **наукова новизна**, **висновки, ключові слова.** Анотація російською мовою та англійською мовою є перекладом україномовного варіанту, обсягом **не більше 300 слів (не більше 2300 друкованих знаків з пробілами)**.

«Після кожної анотації наводять ключові слова відповідною мовою. Ключовим словом називається слово або стійке словосполучення із тексту анотації, яке з точки зору інформаційного пошуку несе смислове навантаження. Сукупність ключових слів (загальною кількістю не меншою трьох і не більшою десяти) повинна відбивати поза контекстом основний зміст наукової праці. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують в рядок, через кому» *(Пономаренко Л. А. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради. – К., 2010).*

Наприклад:

Антропологічна компонента природи держави

В.В.Хміль, Т.В. Хміль

Мета роботи. Дослідження пов'язане з пошуком нових засобів та методів обґрунтування етичних моральних норм як основи для громадянського втручання в життя держави. Криза певних соціальних теорій та моделей розвитку суспільств не завжди враховує місце та роль держави в соціальних, політичних та духовних перетворень. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні компаративного, історико-логічного методів. Зазначений методологічний підхід дозволяє розкрити та піддати аналізу певні моделі стосовно антропологічної компоненти в соціальних відносинах, що надаються певними типами державних утворень з метою знайти динамічний погляд на майбутнє людини, нові виміри її самореалізації. **Наукова новизна** роботи полягає в розширення уявлень про еволюцію свободи людини в різних історичних типах держав. Порівняльний аналіз розвитку держав та місця в них свободи людини надає можливість глибше усвідомити антропологічну детермінанту, яка поступово підпорядковує та бере під свій контроль державні інституції, що необхідні для гуманізації зовнішніх умов буття людини, а також виявити напрямки розбудови держави та простір для самодіяльності людини як "від чого" так і "для чого" необхідна свобода особистості. **Висновки.** Осмислення розвитку парадигмальних систем, що засновані на моральній складовій держави дає нову точку відліку для реформаторської діяльності, в напрямку зближення держави з загальнолюдськими цінностями. Держава, розбудовуючи себе на моральних загальнолюдських принципах просувається до свого самознищення, як силового поля влади.

Ключові слова: парадигма антропологічності; держава; громадянське суспільство етика; мораль; постлібералізм

6. **Вимоги до основного тексту. Текст статті повинен містити:**

– «постановку проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;

– аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;

– формулювання цілей статті (постановка завдання);

– виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

– висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку» (Витяг з Постанови Президії ВАК України від 15.01.2003 р. № 7-05/1).

7. Вищезазначені структурні елементи статті необхідно виділити з абзацу напівжирним шрифтом, а саме так: **Актуальність теми дослідження**. **Аналіз досліджень і публікацій**. **Мета дослідження. Виклад основного матеріалу. Наукова новизна. Висновки.**

Наведені будь-які статистичні дані мають бути підкріплені посиланням на джерела.

8. **Список використаних джерел** оформлюється згідно з вимогами ДСТУ ГОСТ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Джерела наводяться мовою оригіналу в алфавітному порядку.

В списку має бути не менше 7-8 посилань на джерела, бажана наявність іноземних джерел; рекомендовано посилання на іноземні журнали з високим індексом цитованості або базову монографію в даній галузі.

Скорочення оформлюються відповідно ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила»;

9. **References** (література латиницею) наводиться повністю окремим блоком, повторюючи список літератури, наданий національною мовою, незалежно від того, є в ньому іноземні джерела чи немає. Якщо в списку є посилання на іноземні публікації, вони повністю повторюються у списку, наведеному у латиниці.

Список References оформлюється згідно стандарту **APA (American Psychological Association (APA) Style)**. Рекомендовано користуватись системами автоматичної транслітерації:

- для транслітерації українського тексту латиницею слід застосовувати Постанову Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55 (http://translit.kh.ua/#passport);

для транслітерації російського тексту латиницею – систему Держдепартаменту США (http://shub123.ucoz.ru/Sistema_transliterazii.html).

Оформити цитування відповідно до стилю APA можна на сайті онлайнового автоматичного формування посилань:

http://www.bibme.org/citation-guide/apa/book

Зразок детального оформлення транслітерованого латиницею списку використаних джерел див. на сайті академії: http://nakkkim.edu.ua/images/vidannya/%D0%9E%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_References.pdf

Технічне оформлення

1. Обсяг – до 13 сторінок (20000 друкованих знаків з пробілами), (включно з анотаціями, таблицями, графіками та списком використаних джерел). Відгук або рецензія – до 3 сторінок.

2. Текст статті виконується у форматі Microsoft Word. **Параметри сторінки – формат А4; орієнтація** – книжкова; **поля –** по **2 см**; **шрифт** – Times New Roman; **кегль –** 14; **міжрядковий інтервал** –1,5; **абзацний відступ** – 1,25 см. Текст повинен бути вирівняний по ширині аркуша. Підписи до рисунків і таблиць набирати шрифтом Times New Roman 12.

Рисунки і таблиці розміщуються в тексті статті з вирівнюванням по центру сторінки, без обтікання текстом та не виходячи за поле набору. Рисунки і таблиці необхідно подавати в статті безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше. На кожну формулу, таблицю, рисунок, графік у тексті мають бути обов'язкові посилання.

3. Посилання оформлюються так: [8, 25], де 8 – порядковий номер джерела у списку, 25 – номер сторінки. Посилання на кілька джерел: [8, 25; 4, 67].

4. Лапки: «...»; подвійні лапки для оформлення цитати в цитаті: «"..."».

5. Зразок підпису під ілюстрацією: *В. Стерлігов. Крива проблема №1. 1970. Полотно, олія. 83×105. Державний музей історії. Санкт-Петербург.*

6. Таблиці і формули виконуються згідно з вимогами ДСТУ 3008-95.

7. Примітки оформлюються як виноски. Засоби Microsoft Word не використовуються. Знак виноски виконують надрядковою арабською цифрою безпосередньо після того слова, числа, символу, речення, до якого дають пояснення. Примітки розміщуються після основного тексту перед списком використаних джерел.

Приклад: У тексті:

Мета статті – простежити взаємозв'язок між філософською категорією Ніщо[1] та концепцією…

Після основного тексту перед списком використаних джерел:

Примітки:

[1] Написання Ніщо з великої літери використовується у тих випадках, коли мається на увазі відповідна філософська категорія, при акцентуванні її значущості та за бажанням самого автора. У наведених цитатах написання подано з урахуванням авторського правопису.

Підп. до друку 11.12.2020. Формат 60x84 1/8. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 10,11. Зам. Тираж 1000 прим.

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 3953 від 12.01.2011.